

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI**

**ANTİSOSYAL İNANÇ VE TUTUMLAR ÖLÇEĞİ'NİN UYARLAMA
ÇALIŞMASI**

Lili BAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2010

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI**

**ANTİSOSYAL İNANÇ VE TUTUMLAR ÖLÇEĞİ'NİN UYARLAMA
ÇALIŞMASI**

Lili BAL

Danışman: Doç. Dr. Songül TÜMKAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2010

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Songül TÜMKAYA
(Danışman)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Ayten İFLAZOĞLU SABAN

Üye: Doç. Dr. Ahmet DOĞANAY

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

...../...../2010

Prof. Dr. Azmi YALÇIN
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

ANTİSOSYAL İNANÇ VE TUTUMLAR ÖLÇEĞİ'NİN UYARLAMA ÇALIŞMASI

Lili BAL

Yüksek Lisans Tezi, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Songül TÜMKAYA

Ağustos, 2010, 104 sayfa

Bu araştırma, antisosyal inanç ve tutumları belirlemek amacıyla Butler, Leschied ve Fearon (2007) tarafından geliştirilmiş olan Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği'nin Türkçeye uyarlama çalışmasıdır. Çalışmanın genel amacı geçerliği ve güvenilirliği incelenmiş olan ölçeğin Türkçe formunu ortaya koymaktır. 9-16 yaş aralığındaki 1938 bireye uygulanan ölçeğin çeviri çalışmaları kapsamında, çeviri sonrası sorgulama tekniği, grup çevirisi ve geri çeviri yöntemleri kullanılarak ölçeğin orijinal dildeki formu ile hedef dildeki dilsel eşdeğerliği incelenmiştir. Yapı geçerliği için açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmış, madde toplam puan korelasyonları hesaplanmıştır. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda üç faktörlü yapı ortaya çıkmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, açıklayıcı faktör analizi ile öngörülen bu üç faktörlü yapıyı doğrulamıştır. Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliği için, benzer ve farklı yapılar, cinsiyet, yaş bağımlı geçerliği ve ayırt edici geçerliği sınanmıştır. Benzer ve farklı yapılar geçerliği için ölçüt olarak kullanılan benzer ölçekler, AİTÖ ile pozitif yönde anlamlı korelasyon göstermiştir. Yaş ve cinsiyet bağımlı geçerlik analizleri, antisosyal inanç ve tutumların, yaşla birlikte arttığını ve kızlara göre erkeklerde daha yüksek olduğunu göstermiştir. Güvenirlik için, dört hafta arayla ölçek tekrar uygulanmıştır ve test tekrar test korelasyonlarına bakılmıştır. İç tutarlılık güvenilirliği ise Cronbach Alpha katsayıları ile hesaplanmıştır. Test tekrar test korelasyonları ve Cronbach Alpha katsayıları ölçüm güvenirliliğinin olduğunu göstermiştir. Elde edilen bulgular Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği Türkçe formunun hem alt ölçek puanları hem de genel bir antisosyal inanç ve tutum puanı verebildiğini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Antisosyal inanç, antisosyal tutum, antisosyal inanç ve tutumlar, suç davranış, geçerlik, güvenilirlik, çocuk, ergen.

ABSTRACT**THE ADAPTATION OF ANTISOCIAL BELIEFS AND ATTITUDES
SCALES INTO TURKISH LANGUAGE****Lili BAL****Master Thesis, Department of Primary School Education****Supervisor: Ass. Prof. Songül TMKA YA****August, 2010, 104 pages**

This study is on the adaptation of antisocial beliefs and attitudes scales developed by Butler, Leschied and Fearon (2007) into Turkish. The general aim of the study is to exhibit the scales, already proved to be reliable and valid, in the Turkish form. During the translation part of the scales, applied on 1938 individuals between the age of 9-16,; besides, by means of the post-translation questioning technique, group translation and back-translation method the scales was made to be equalled in terms of original form and language. As for the structural validity, explanatory and confirmatory factor analyses were realized and the correlations of total matter points were calculated. On the strength of the outcome obtained from the factor analysis, a three-factor structure emerged. Confirmatory factor analysis verified this three-factor structure which was previously foreseen through explanatory factor analysis. As for the criteria related validity of the scales, similar and different structures, gender, age related validity and distinguishing validity were examined. The similar scales used showed distinguishing correlation in a positive fashion. Similarly, The results obtained indicated that antisocial beliefs and attitudes increase depending on the age and males' are higher than the females'. As for the reliability, the scales were applied every four weeks and re-test test correlation was examined. The internal-consistency reliability was calculated thorough Cronbach Alpha coefficients. Re-test correlations and Cronbach Alpha coefficients showed that the reliability of measurement was high. The findings obtained showed that antisocial beliefs and attitudes scales were able to give both bottom measurement points and a general antisocial attitudes and beliefs points.

Keywords: Antisocial attitudes, antisocial beliefs, Antisocial beliefs and attitudes, criminal conduct, validity, reliability, child, adolescence.

ÖNSÖZ

Antisozyal davranış ve beraberinde ortaya çıkan çocuk suçluluğu Türkiye’de gittikçe büyüyen bir sorun haline gelmiştir. Adli istatistikler, polis kayıtları, yapılan araştırmalar ve daha birçok kaynaktan elde edilen veriler, kontrolsüzce büyüyen bu sorunu incelemeyi gerekli kılmıştır. Ülkemizde suç işleme yaşının ilköğretim çağına düştüğünü görmek, okullardaki suç ve şiddet olaylarının aslında basın yayın organlarında izlediğimiz kadar uzak bir dünyada olmadığını gözlemek de bu gerekliliği pekiştirmiştir. Elinizdeki çalışma, bu türden zorunlulukların bir sonucu olarak düşünülebilir.

Çalışma için veri toplanan okulların yüzde 60’ı alt sosyo-ekonomik düzeyde olan ve ağırlıklı olarak göç alan bölgelerdeki okullardan oluşmuştur. Bu okullardan bazılarında karşılaşılan ve dinlenen olaylar, aslında literatürün bir özeti gibiydi: Uygulamaya ilk gittiğim ilköğretim okulunda, bir hafta önce, müdür yardımcısı bir öğrenci tarafından bıçaklanmıştı; diğer bir ilköğretim okulunda öğrenciler, derste çok sinirlenip hamile öğretmenlerinin boğazına sarılmışlardı ve öğretmen izne ayrılmak zorunda kalmıştı. Bir başka ilköğretim okuluna kendi otomobilimle gitmiştim, okul müdürü elimde aracımın anahtarını görünce, telaşla “Nereye park ettiniz hoca hanım?” dedi, “okulun önüne” dedim. “Lütfen bir an önce arabanızı oradan çekelim ve ben başına birini görevlendireyim beklesin, birkaç gün önce burada çocuklar polis arabasını çaldılar“ dedi. Aynı okulda, uygulama yaptığım sınıfta, ölçeği cevaplamayı tamamlayan bir erkek öğrencinin, biz ne olduğunu anlayamadan bir kız öğrenciyi öldüresiye dövmeye başladığını gördüm. Sınıf öğretmenine “Hocam, bir şeyler yapın, birbirlerini öldürecekler” dedim. “Sakın karışma onlar alışkınlar, bir şey yapamazsın” dedi. Diğer bir ilköğretim okulunda yedinci ve sekizinci sınıf öğrencileri kapı önünde kümelenmiş sigara içiyorlar ve birbirlerine küfrediyorlardı. Aynı öğrenciler, ölçeği doldururken okullarının adını yazamamışlardı hatta içlerinde doğum yılını, babasının adını yazamayanlar vardı. Başka bir ilköğretim okulunun kapısına kadar gittim ama öğrenciler taş atıp, aracıma vurdukları için geri dönmek zorunda kaldım. Ancak birkaç gün sonra aynı okula yeniden gidip uygulamayı yapabildim. Okullardan birinde müdür odasında otururken, bir öğretmen kanlar içinde iki yedinci sınıf öğrencisini getirdi. Öğrenciler kavga etmişler ve ağızları burunları kanlar içindeydi. Bir lisede, öğretmen “Hocam, sorularınızı cevaplamak istemeyen olursa çok üstlerine gitmeyin, sanırım madde kullanıyorlar, istemsizce hareket edip saldırganlık gösterebiliyorlar” dedi. Bir

ilköğretim okulunda öğrenciler, liderleri olan bir grupları olduğunu ve istersem liderlerini çağırabileceklerini söylediler. Evi okulun yanında olduğu için o okula her zaman gelmiyormuş, gerekirse çağırıyorlarmış. Unutmadan, bir lisenin kapısının önünde ellerinde telsizleri iki sivil polis ve polis aracı vardı. Aracımı park edip içeri gireyim derken, durdurup kim olduğumu sordular. “Ben üniversiteden bir araştırma için geliyorum, yazılı iznim var” dedim. “Peki, girebilirsiniz, ama lütfen aracınızı okulun yakınına park etmeyin, çocuklar zarar verebilirler” dedi. “siz sürekli burada mısınız yoksa okulda bir sorun mu var” dedim. “Evet, sürekli buradayız, ama öğrencileri değil dışarıdaki insanları korumak için diye” güldü. Öğrenciler arasında sıklıkla olay çıktığı için, bölgedeki asayişli sağlıyorlarmış.

Uygulama sırasında bunlar gibi daha birçok olayla karşılaştım. Tabii ki gittiğim okulların tümü böyle değildi. Ancak burada anlatılanlar bile okullarda antisosyal eğilimlerin ve kural dışı davranışların ciddi boyutlarda yaşandığını göstermeye yeter. Bu kadar sorun yaşanan sınıf ve okullarda öğretmenler disiplin sorunlarıyla uğraşırken, eğitim-öğretimden söz edilebilir mi? Umarım bu çalışma, antisosyal davranışlar konusundaki farkındalığın eyleme dönüşmesi yolunda amacına ulaşır ve başka çalışmalarda da kullanılarak öğrencilerde ortaya çıkabilecek bu türden eğilimlerin erken dönemde fark edilmesini ve sınıf öğretmenleri, idareciler, rehber öğretmenler ve aileler tarafından gerekli önlemlerin alınmasına katkı sağlayabilir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında birçok hocam ve arkadaşım bana destek oldu. Öncelikle çalışmamın her aşamasında heyecanımı destekleyen, telaşlı ve meraklı halime katlanan, her konuda bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan ve beni yalnız bırakmayan danışmanım, değerli bilim insanı Doç. Dr. Songül Tümkaya’ya; bana çalışmamın her aşamasında danışmanım kadar destek olan saygıdeğer bilim adamı hocam Doç. Dr. Ahmet Doğanay’a; çalışmamın analizlerinde büyük emeği geçen sayın Yrd. Doç. Dr. Sabahattin Çam’a ve analiz sürecinde içinden çıkamadığım durumlarda sorularımı yanıtsız bırakmayan sayın Prof. Dr. Adnan Erkuş’a, tezimin okunmasında ve düzeltilmesinde katkı sunan hocam Yrd. Doç. Dr. Ayten İflazoğlu’na; çalışmamın çeviri ve geri çeviri süreci boyunca bana yardımcı olan, Yrd. Doç. Dr. Sedat Uçar’a, Yrd. Doç. Dr. Özkan Özgün’e, Yrd. Doç. Dr. Sencer Bulut’a, Doç. Dr. Rezzan Çeçen’e, Öğr. Gör. Mustafa Yaşar’a, Okt. Ricky Ricardo Harvey’e, arkadaşım Arş. Gör. Esra Örsdemir’e, İngilizce öğretmenim Necmettin Kürtül’e, çeviri sürecinde olduğu kadar tezimin yazım diline olan önemli katkıları için sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Faruk Yıldırım’a ve tez

sürecinde bana destek olan arkadaşım Arş. Gör. Tuba Demircioğlu'na çok teşekkür ederim. Ayrıca çalışmamın her aşamasında deneyimlerini benimle paylaşan ve önemli katkılarda bulunan Arş. Gör. Eşef Ercüment Yerlikaya'ya çok teşekkür ederim.

Araştırmamın veri toplama sürecine katkı sağlayan, Adalet Bakanlığı Pozantı M Tipi Çocuk Cezaevi Müdürlüğü'ne, çalışanlarına, tutuklu çocuklara, Adana Çocuk Şube Müdürlüğü'ne, çalışanlarına, buraya getirilen çocuklara ve Komiser Burak Gönültaş'a, öğretmenlere, okul yöneticilerine, araştırmaya katılan sevgili öğrencilere teşekkür ederim.

Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü çalışanlarına, bu araştırmayı destekleyen Ç. Ü. Araştırma Fonu Saymanlığına (EF2009YL39) ve emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Son olarak, beni bu süreçte yalnız bırakmayan sonsuz sabrı ve desteğiyle bana güç veren sevgili eşim, canım oğlum ve tüm aileme çok teşekkür ederim.

Arş. Gör. Lili BAL

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	v
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
EKLER LİSTESİ	xiv

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı	11
1.3.Araştırmanın Önemi	12
1.4.Sayıtlar.....	13
1.5.Sınırlılıklar	14
1.6.Tanımlar.....	14
1.7.Kısaltmalar	15

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Açıklamalar.....	16
2.1.1. Suç Davranış Psikolojisi (Psychology of Criminal Conduct).....	16
2.1.2. Sosyal Gelişim Modeli (Social Development Model).....	20
2.1.3. Antisosyal Davranışın Biyososyal Kuramları.....	22
2.1.4. Suç Kuramları	23
2.1.5. Antisosyal Davranışın Gelişiminde Risk Faktörleri.....	24
2.2.Ölçek Uyarlama Çalışmasındaki Aşamalar	26
2.2.1.Psikolinguistik Özelliklerin (Çeviri Süreci) İncelenmesi	28
2.2.2.Psikometrik Özelliklerin İncelenmesi.....	32

2.2.3.Ölçek Uyarlama Çalışmalarında Kültürlerarası Özelliklerin Karşılaştırılması	32
2.3. İlgili Araştırmalar	33
2.3.1.Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	33
2.3.2.Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	36

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	40
3.2. Araştırmanın Evreni	40
3.3. Araştırmanın Örnekleme	40
3.4. Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği Uyarlama Çalışmasında Yapılan İşlemler	48
3.5.1. Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği'nin Çevirisi	49
3.5.2. Türkçeye Çevirisi Yapılan Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği'nin Pilot Çalışması ve Pilot Çalışmaya Göre Maddelerin Yeniden Düzenlenmesi	50
3.5.3. Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği'nin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi	51
3.6. Veri Toplama Araçları	52
3.6.1. Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği (Antisocial Beliefs and Attitudes Scale)	52
3.6.4. Şiddet Ölçeği (ŞÖ)	54
3.6.5. Davranış Değerlendirme Ölçeği /Saldırganlık Ölçeği (DDÖ)	54
3.6.6. Saldırganlık/ Agresyon Ölçeği	55
3.6.8. Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği	56
3.6. Verilerin Toplanması	57
3.7. Verilerin Çözümlemesi	58

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. AİTÖ'nün Çevirisine İlişkin Bulgular	61
4.2. AİTÖ'nün Geçerlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular	61

4.2.1. Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği'nin Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular	61
4.2.2. AİTÖ'nün Ölçüt Bağıntılı Geçerliğine İlişkin Bulgular	70
4.2.3. AİTÖ'nün Ayırt Edici Geçerliğine İlişkin Bulgular	74
4.3. Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği'nin Güvenirliğine İlişkin Bulgular	75

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. AİTÖ'nün Çevirisine İlişkin Tartışma ve Yorum	77
5.2. AİTÖ'nün Geçerlik Çalışmalarına İlişkin Tartışma ve Yorum	78
5.2.1. AİTÖ'nün Yapı Geçerliğine İlişkin Tartışma ve Yorum	78
5.2.2. AİTÖ'nün Ölçüt Bağıntılı Geçerliğine İlişkin Tartışma ve Yorum	80
5.2.3. AİTÖ'nün Ayırt Edici Geçerliğine İlişkin Tartışma ve Yorum	84
5.3. AİTÖ'nün Güvenirlik Çalışmalarına İlişkin Tartışma ve Yorum	84

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar	86
6.2. Öneriler	88
6.2.1. Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler	88
6.2.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler	88

KAYNAKLAR	89
ÖZGEÇMİŞ	104

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1. 2008 Yılında Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Açılan Davaların Suç Türü, Cinsiyet ve Yaşa Göre Dağılımı.....	9
Tablo 2.1. Geçerlik ve Güvenirlilik Sınama Yöntemleri ve İstatistiksel Yöntemler.....	33
Tablo 3.1. Örneklemde Yer Alan İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Demografik Özellikleri.....	42
Tablo 3.2. Örneklemde Yer Alan İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Demografik Özellikleri.....	44
Tablo 3.3. Örneklemde Yer Alan Ortaöğretim Öğrencilerinin Demografik Özellikleri45	
Tablo 3.4. Benzer Ölçek Geçerliği Sınaması İçin Uygulama Yapılan Sınıf Düzeyleri, Öğrenci Sayısı ve Kullanılan Ölçekler.....	47
Tablo 3.5. Testin Zamana Karşı Güvenirliğinin Sınanması Amacıyla Uygulama Yapılan Sınıf Düzeyleri ve Öğrenci Sayıları.....	49
Tablo 3.6. Pilot Uygulama Verilerine Ait Betimsel Veriler.....	50
Tablo 3.7. AİTÖ'nün Kanada Örneklemindeki Maddelerin Faktör Yüğü, Faktörlerin Özdeğerleri ve Madde İçerikleri.....	56
Tablo 4.1. AİTÖ'nün Ağırlıklandırılmamış En Küçük Kareler Yöntemi Promax Döndürme Sonucunda Çözüme Ulaşılan Üç Faktörlü Yapıya Ait Faktörler, Faktör Yükleri, Faktörlerin Özdeğerleri ve Varyansı Açıklama Yüzdeleri..	67
Tablo 4.2. AİTÖ'nün AFA ve DFA sonuçları ve Güvenirlilik Katsayıları (N=1938)....	70
Tablo 4.3. AİTÖ'nün Uyum İndeksleri Değerleri ve Uyum İndekslerinin Kabul Sınırları.....	71
Tablo 4.4. Maddelerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Madde-Alt Ölçek Toplam Puan Korelasyonları.....	72
Tablo 4.5. AİTÖ'nün Alt Ölçek Toplam Puanları Arasındaki Korelasyon Değerleri...73	
Tablo 4.6. AİTÖ Alt Ölçekleri ile Benzer Ölçekler Arasındaki Korelasyon Değerleri.74	
Tablo 4.7. AİTÖ'nün Cinsiyete İlişkin t-Testi Sonuçları.....	75
Tablo 4.8. AİTÖ Puanlarının Yaşa İlişkin Kruskal-Wallis ve Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	76
Tablo 4.9. AİTÖ'nün Toplam Puanlarının ve Alt Ölçek Puanlarının Suça Karışmış Grup ve Suça Karışmamış Gruba Yaşa İlişkin Kruskal-Wallis ve Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	77

Tablo 4.10. AİTÖ'nün Toplam Puanlarının ve Alt Ölçek Puanlarının Test Tekrar Test Ölçümleri ve Cronbach Alfa Katsayıları.....	78
--	----

ŞEKİLLER LİSTESİ**SAYFA**

Şekil 1.1. Yirmi Yedi İlde Güvenlik Birimlerine Gelen veya Getirilen Çocuk Sayısının Yıllara ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	9
Şekil 2.1. Catalano ve Hawkins (1996) tarafından geliştirilen Sosyal Gelişim Modeli.	21
Şekil 4.1. Ağırlıklandırılmamış En Küçük Kareler Yöntemi Faktör Analizi scree Plot Özdeğer Çizgi Grafiği.....	65
Şekil 4.2. DFA ile Kurulan Üç Faktörlü Örtük Yapı.....	69

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
EK 1. MEB İzin Belgesi.....	104
EK 2. Adalet Bakanlığı İzin Belgesi	105
EK 3. Ölçeği Uyarlama İzin Belgesi	106

BÖLÜM I

GİRİŞ

Antisosyal davranış gösteren gençler, kendileri, aileleri ve genel olarak toplum için ciddi bir sorun oluşturmaktadırlar. Hırsızlık, vandalizm gibi suç içeren davranışların yanında şiddet ve saldırganlık davranışlarını çevreleyen antisosyal davranış, çocukluğun erken yıllarında ortaya çıkmakta, ilerleyen yıllarda şiddetini arttırarak devam etmektedir.

Adalet Bakanlığı'nın istatistik verilerine göre ülkemizde, ceza mahkemelerinde haklarında hapis cezası kararı verilen, 12-18 yaşlarındaki çocuk suçlu sayısının 2005 yılında 4290 olduğu bu sayının gittikçe artarak 2008 yılında 8333'e ulaştığı görülmektedir. Oranlardan da anlaşıldığı gibi ülkemizde çocuk suçluluğu son yıllarda büyük artış göstermektedir. İşlenen suç türlerine bakıldığında, ilk sırayı mal varlığına karşı işlenen suçlar, ikinci sırada ise vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suçlar almaktadır (T. C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2008).

Bu veriler bize yalnızca çocuk suçlu sayılarının yıldan yıla nasıl dramatik bir hal aldığını göstermekle kalmayıp aynı zamanda geleceğin suçlu genç ve yetişkinlerine de işaret etmektedir. Bu nedenle bireyin yaşamının ilerleyen yıllarında büyük yaptırımlara neden olacak antisosyal inanç ve tutumların erken yaşlarda ortaya konulması ve önlenmesi birey, aile, toplum ve hatta ülke açısından büyük bir önem oluşturmaktadır.

Antisosyal Davranışın Tanımlanması

Antisosyal davranış terimi oldukça geniş bir davranışlar dizisine işaret etmektedir. Bu nedenle çoğu bilim adamı tarafından tanımlanmakta zorluk çekilmektedir (Hinshaw ve Zupan, 1997). Literatürde yer alan antisosyal davranış tanımlarından birkaçı şöyledir:

Antisosyal davranış terimi, kasten hırsızlık, vandalizm, fiziksel şiddet ve suç içeren davranışlar gibi ciddi eylemlerdir, bunlar antisosyal davranışın içerisinde bulunan, ceza hukukunu ihlal eden davranışlardır (Kazdin, 1987; Loeber, 1990). Genel olarak, bireyin bulunduğu toplulukta diğerleri tarafından onaylanmayan davranışlar göstermesidir. Kaner'e (1991, 187) göre bu davranışlar toplumsal olarak belirlenmiş

davranış örneklerini, sosyal normları ve başkalarının haklarını zedeleyen davranışları içermektedir.

Antisosyal davranış, toplum içerisindeki önemli normları veya kanunları ihlal etme şeklinde ortaya koyulur. (Lahey, Waldman ve McBurnett, 1999, 670); birey diğer insanların canını yakma veya malına zarar verme niyeti içerisinde (Clark, Vanyukov ve Cornelius, 2002, 109). Clarke (2003, 7)' a göre antisosyal davranış ise genel bağlamda diğerlerinin refahı için duyulması gereken endişe ve duygu yoksunluğunu ortaya koyan davranışlardır.

Eysenck (2004, 571)'e göre, antisosyal davranış, suçluluğa işaret etmekte, bünyesinde şiddet ve saldırganlık bulundurmasının yanı sıra hırsızlık ve vandalizmi de içermektedir. Siyez, (2009, 114) antisosyal davranışı, başkalarının temel haklarını veya yaşa özgü önemli sosyal kuralları hiçe sayma gibi tekrarlayıcı ve sürekli olarak ortaya çıkan davranışlar olarak tanımlamaktadır. Üstelik dışa yönelim davranış problemleri davranış bozukluğu belirtileri, çocuk suçluluğu ve şiddete de işaret etmektedir (Susman ve Pajer, 2005). Dışa yönelim davranış problemleri vurma, çalma, tehdit etme, saldırganlık, aşırı hareketlilik, antisosyal davranışlar ve devam eden etkinlikleri bozma, karşı koyma, kurallara uymama gibi davranışları içermektedir (Özbey ve Alisinanoğlu, 2009).

Antisosyal davranış tanımlarında benzer yaklaşımların olduğu fark edilmektedir. Belirtilen tanımlar göz önüne alındığında birçok kuram ve çalışma, antisosyal davranış gelişiminin birçok unsurla iç içe olduğu konusunda hemfikirdir (Yörükoğlu, 1984; Yörükoğlu, 1985; Yavuzer, 1990; Patterson, Reid ve Dishion, 1992; Lahey, Waldman ve McBurnet, 1999; Eysenck, 2004; Farrington, 2005; Flannery, Hussey, ve Jefferis, 2005). Bu unsurlar arasında suç davranışlar (hırsızlık, gasp, yaralama, öldürme gibi), başta olmak üzere saldırganlık, vandalizm, evden kaçma, şiddet içeren davranışlar sayılabilir.

Genel olarak antisosyal davranış terimi, kasıtlı olarak toplum kurallarına karşı gelme ve suç niteliği taşıyan davranışlarda bulunma olarak tanımlanabilir.

Yaş ve Antisosyal Davranış

Yapılan boylamsal çalışmalar, antisosyal davranışın okul öncesi yıllarda başlayarak erken yetişkinlik boyunca devam eden gelişimsel bir yön çizdiğini

göstermektedir. Bu davranışların dikkat çekecek derecede tutarlı bir yapı veya özellik ortaya koyduğu ve en azından erken erişkin yaşamı boyunca ısrar ettiği görülmektedir. Bu davranışların kararlı dışavurumları ise, birçok çocuk için, ilköğretim çağı kadar erken bir dönemde kendini göstermektedir. (Loeber, 1982; Shamsie, Skyes ve Hamilton, 1994; Dishion, French ve Patterson, 1995).

Antisosyal davranış, küçük yaşlarda kendini ortaya koymaya başlar ve okul öncesi dönemde saldırganlıkta ifadesini bulur (Fraser, 1996). Ancak saldırganlık gösteren her çocuğun antisosyal olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Antisosyal davranışta temel ölçü, birine zarar vermenin amaçlanmasıdır ve küçük yaştaki çocukların amacının zarar vermek olup olmadığını anlamak zordur. Yine de Jones (1972), açıkça saldırgan davranış ile oyunu ayırabileceğimizi iddia etmektedir. Çocuklar itip kakmayı oyunun bir boyutu olarak görebilmektedirler ancak analizler hem yüz ifadelerinin ve hem de fiziksel hareketlerinin, saldırgan eylemler içerisindeyken farklılaştığını (çatık kaşlar, birbirlerine vurma gibi) göstermektedir. Buna karşın çocuklar oyun oynarken birbirlerini itip kakarlar, yuvarlanırlar, gülüşürler. Saldırganlık çoğunlukla iki çocuğun aynı anda aynı oyuncağı istediği zamanlarda ortaya çıkmaktadır, aksi durumlarda itip kakma saldırganlık değildir (Akt. Eysenck, 2004).

Çocuklardaki antisosyal davranış yaşla birlikte artış gösterirken diğer yandan yeni antisosyal davranışlar eklenmekte ve bu davranışlar daha ciddi düzeylerde antisosyalliğe doğru ilerleme göstermektedir. Antisosyal davranış önceleri zayıf insanlara karşı saldırgan davranış ve kavga etme biçiminde kendini gösterirken sonraları gasp, silahla çatışmaya girme gibi davranışlara dönüşmektedir. Gençlik ve erişkinlikteki çoğu antisosyal davranışlar, çocuklukta ısrarlı saldırgan davranışlara bağlanmaktadır (Loeber ve Hay, 1997).

Cinsiyet ve Antisosyal Davranış

Cinsiyetin, yaşam boyu antisosyal davranış kalıpları ile güçlü bir ilişkisi olmasına rağmen deneysel çalışmalar bu davranışlardaki farklılıklara nadiren değinmektedirler. Bu çalışmalardan bazıları cinsiyet farklılığını ortaya koyan antisosyal davranışın tutarlılığını veya değişkenliğini ya görmezden gelmekte (Trogon, 2006; Chesney-Lind ve Okamoto 2001; Nagin ve Farrington, 1992a, 1992b; Nagin ve Paternoster, 1991; Patterson, DeBaryshe ve Ramsey, 1990; Sampson ve Laub, 1993) ya

da kısaca değinmektedirler (Gotfredson ve Hirschi, 1990; Moffit, 1993; 1994). Antisosyal davranışları veya bu davranışlarla ilişkili faktörleri inceleyen çalışmalarda, kızlar araştırmadan çoğunlukla çıkarılmaktadır (Dishion, 1990; Farrington, Loeber ve Van Kammen, 1990; Simons, Wu, Conger ve Lorenz, 1994; Snyder, Schrepferman ve St. Peter, 1997).

Çocukların çoğu zor ve sıkıntılı davranışlar ortaya koysa da, erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha yüksek düzeyde antisosyal ve dürtüsel davranışlar sergilemektedirler (Eme ve Kavanaugh, 1995; Fagan, 1990; White, Moffit, Earls, Robins ve Silva, 1990). Bu davranışların varlığı, aynı zamanda geç dönemdeki yasadışı eylemlere karşıma olasılığını da arttırmaktadır (Farrington, Loeber ve Van Kammen, 1990; Loeber, 1990; White, Moffit, Earls, Robins ve Silva, 1990) ancak bu durum problem davranış sergileyen bütün çocukların ileride kronik suçlular haline geleceğini göstermemektedir (Nagin, Farrington ve Moffit, 1995).

Antisosyal davranışın gelişiminde cinsiyet farklılıklarını, antisosyal arkadaşları ve akran reddini inceleyen bir çalışmada (Van Lier, Wanner, Vuijk ve Crijnen, 2005) erkeklerin yüksek düzeyde antisosyal davranış gösterdikleri, kızlara göre daha çok antisosyal arkadaşlar edindikleri, diğer akranları tarafından daha çok reddedildikleri ortaya çıkmıştır. Kızların ise çok azının, orta düzeyde antisosyal davranış ortaya koyduğu ve az sayıda antisosyal arkadaş edindikleri belirtilmektedir.

1.1. Problem

Antisosyal davranışlar, okul öncesi yaşlarda fark edilebilir saldırgan davranışlarla kendini gösterirken, erken ergenlikte belirgin düzeyde artış eğilimi göstererek, geç ergenlikte zirveye çıkmaktadır.

Mitchell ve Rosa (1981)'ya göre erken yaşta yalan söyleme ve hırsızlık, daha sonraki antisosyal davranışın yordayıcısıdır. Walker, Colvin ve Ramsey (1995) ise erken antisosyal davranışların ergenlik suçluluğunu yordadığını belirtmişlerdir. Ayrıca bu davranışlar üç dört yaş gibi erken yıllarda tanımlanabilmekte ve üçüncü sınıf çağındaki çocuklarda kronik bir problem haline gelmektedir. Farrington (1982), bireyin suçu birçok kez tekrar etmesi durumunda antisosyal davranışın en üst seviyeye ulaşabileceğini belirtmektedir.

Birçok çalışma antisosyal inanç ve tutumlar ile çocuk suçluluğu arasında anlamlı bir korelasyon olduğunu ortaya koymaktadır (Farrington ve West, 1981; Mak, 1990; Thornberry, 1994). Avustralya’da Mak (1990) tarafından yapılan geniş ölçekli kesitsel çalışma, antisosyal inanç ve değerlerin çocuk suçluluğuyla en güçlü ilişkiyi gösteren değişkenler arasında olduğunu ortaya koymuştur.

Antisosyal inanç ve tutumların bilişsel içeriğini araştıran çalışmalar suç işleyen ve işlemeyen gençler arasında tutarlı bir fark olduğunu ortaya koymaktadır (Andrews, Leschied ve Hodge, 1992; Mak, 1990). Suç işleyen çocuklar antisosyal davranışlarının maddi açıdan ödüllendirileceğine daha büyük olasılıkla inanmaktadırlar (Perry, Perry ve Rasmussen, 1986) ve ayrıca kendilerine olan özgüvenlerini geliştirmelerine yol açmaktadır (Moffitt, 1993).

Antisosyal düşüncelerdeki farklılıklar küçük yaşta suç işleyen farklı yapıdaki gruplar arasında incelendiğinde çok yönlü saldırgan (diğer bir deyişle hem şiddet içeren hem de içermeyen suçlar) suç işleyenler, saldırgan olmayan suç işleyenlerle karşılaştırıldığında antisosyal inanç ve tutumlar açısından daha baskın oldukları ortaya konulmuştur (Granic ve Butler, 1998).

Günümüzde antisosyal inanç ve tutumların çocuklukta öncülleri veya gelişimsel ilerlemelerini gösteren az sayıda boylamsal çalışma bulunmaktadır (Butler, Leschied and Fearon, 2007). Zhang, Loeber ve Stouthamer Loeber (1997) tarafından yapılan boylamsal, Pittsburg Gençliği çalışmasında hırsızlık ve şiddete karşı tolerans gösteren tutumlar ile çocuk ve ergenlerdeki fiili hırsızlık ve şiddet davranışları incelenmiştir. Bu çalışmada, 6-18 yaşlarındaki çocuk ve gençlerde, bu suçlara toleranslı tutum ile suç davranışları ortalama puanları arasında doğrusal artış görülmüştür. Ortaokul (11) ve liseye geçiş (14) yaşlarında hem suç tutumu hem de suç davranışlarında artış rapor edilmiştir. Tutum ve davranışlar arasındaki bağ incelendiğinde, 10-12 yaşlarındaki erkek çocuklarda tutumun davranış üzerinde, davranışın tutum üzerinde olduğundan daha güçlü etkileri olduğu bulunmuştur. Tutum davranış arasındaki karşılıklı yordama gücü, orta ve geç ergenlik döneminde en üst seviyeye çıkmıştır. Benzer şekilde, 12-16 yaşlar arasındaki gençler arasında yürütülen bir çalışmada, erken ergenlik dönemine dair sapkın inanışlar, suç işleyen yaşlılarla ilişkilerini ve suça yönelik faaliyetlere katılımlarını arttırmıştır ve dolayısıyla orta ve geç ergenlikteki antisosyal inançların pekiştirilmesiyle sonuçlanmıştır (Thornberry,

Lizotte, Krohn, Farnworth ve Jang, 1994). Üstelik yapılan birkaç çalışmada erken ergenlikten orta ergenliğe kadar ölçülen sapkın ve şiddete eğilimli tutumların, geç ergenlik döneminde şiddet içeren suç işlemeyi yordadığını ortaya koymaktadır (Elliot, 1994; Farrington, 1989; Maguin, Hawkins, Catalano, Hill, Abbott ve Herrenkohl, 1995; Williams, 1994). Bu bulgular, antisosyal tutumların suç davranışı üzerindeki etkisini anlamada yaş ve gelişimin önemini göstermektedir.

Konu Türkiye açısından ele alındığında, okullarda problemlili davranışların, evden kaçma, kabahat işleme, kanunsuz çalışma, hırsızlık, gasp ve suç oranının günden güne arttığı görülmektedir (TÜİK, 2008a; TÜİK, 2008b). Araştırma bulguları, literatür taramaları ve gazete haberleri, antisosyal genç nüfusun çarpıcı bir biçimde büyümekte olduğunu göstermektedir. Son yıllarda gazetelerde yer alan haberler, antisosyal gençliğin ülkemizdeki durumunu açıkça ortaya koyacak haberlerle doludur. Bu haberlerden bazıları:

- 28. 11. 2004, Sabah Gazetesi. İzmir'de **7 yaşındaki** C.Ö., taso yüzünden tartıştığı 9 yaşındaki arkadaşını meyve bıçağı ile öldürdü. C.Ö. 11 yaşından küçük olduğu için ailesine teslim edildi.
- 21. 03. 2006, Milliyet Gazetesi. İzmir'in Yenişehir Semtinde **10 yaşında olan B.K.**, kapkaç, hırsızlık, gasp, yankesicilik gibi yaklaşık 200 suça karışmasına rağmen yaşı küçük olduğu için serbest bırakıldı.
- 21. 04. 2008, Milliyet Gazetesi. Okuldaki öğrencilerden tehditle 1 TL alan 5 kız öğrenciyeye hapis cezası verildi.
- 07. 05. 2008, Milliyet Gazetesi. Yüzüne taktığı çığlık maskesiyle girdiği kapalı pazarın gece bekçisi Abdullah Patlak'ı öldürdüğü iddiasıyla tutuklu yargılanan lise öğrencisi **17 yaşındaki** C.K. 'adam öldürmek' ve 'gasp' suçlarından toplam 21 yıl hapis cezasına çarptırıldı.
- 08. 07. 2008, Milliyet Gazetesi. Gasp ve hırsızlık suçlarından 20'ye yakın sabıkası bulunan ve nüfus kaydına göre **17 yaşında görünen**, ancak yaşının daha büyük olduğu iddia edilen gasp zanlıları Y.A. ile arkadaşı R.K. hakkında, polis memuru A.'yı öldürmek, D.'yi yaralamak suçu ile taksici S.'nin parasını gasp etmeye teşebbüs suçundan tutuklandılar.
- 09. 09. 2008, Milliyet Gazetesi. Konya'da babasına ait büfeyi işleten Mustafa Keser, 5 Eylül Cuma gecesi, büfeye gelen kimliği belirsiz bir kişi

tarafından gasp edilip, bıçaklandı. Hastaneye kaldırılan M. K. olaydan 2 gün sonra hayatını kaybetti. Marketin güvenlik kamerasının kayıtlarını inceleyen polis, cinayet günü aynı elbiseleri giyen maden ocağında çalışan **18 yaşındaki A.B.**'yi yakaladı.

- 02. 12. 2008, Milliyet Gazetesi. Antalya'da **birisi 14, diğeri 17 yaşında** 2 genç kız, 3 lise öğrencisini bıçakla tehdit ederek, telefonlarını gasp ettikleri iddiasıyla tutuklandı.
- 13. 12. 2008, Milliyet Gazetesi. Aksaray'da üç çocuk, bayramın ikinci günü el öpme bahanesiyle kapısını çaldıkları 46 yaşındaki A.K.'yi önce dövdü, sonra da tecavüz edip bin YTL'sini gasp etti. Şok geçiren A.K. komşusuna sığınırken, zanlılar **15 yaşındaki A.U., kardeşi 14 yaşındaki E.U ve 14 yaşındaki İ.B.,** kaçtıkları Ankara'da polis tarafından yakalandı.
- 16. 12. 2008, Milliyet Gazetesi. Hırsızlık amacıyla girdikleri evde D. D. ile burun buruna gelen zanlıların, bir başka eve hırsızlık amacıyla girerken güvenlik kamerasınca görüntülenince yakalandığı ortaya çıktı. **14 yaşında** olduğu belirtilen zanlılardan E.A. yakalandı.
- 14.02.2009, Milliyet Gazetesi. Birer gün arayla aynı mahallede biri minibüs, diğeri dolmuş şoförü olan 2 kişiyi av tüfeğiyle öldürüp paralarını gasp eden 3 kişi yakalandı. 2 şoförü öldürenin **17 yaşındaki İ.K.** olduğu belirtildi.
- 29. 04. 2009, Milliyet Gazetesi. Son 7 yılda hakkında 398 suçtan yasal işlem yapılan **16 yaşındaki E.Ş.'nin** de aralarında bulunduğu 3 kişilik hırsızlık çetesi tutuklandı. Tutuklanan zanlılardan E.Ş.'nin, 2002 yılından bu yana da gasp, ruhsatsız silah taşıma, tecavüz girişimi, hürriyeti tehdit, uyuşturucu kullanma ve temin etme, yaralama gibi toplam 399 ayrı suça karıştığı gerekçesiyle hakkında adli işlem yapıldığı belirtildi.
- 05. 07. 2009, Hürriyet Gazetesi. **14 yaşındaki S.O.,** aynı mahalleden arkadaşı olan 12 yaşındaki T.Ç.'yi döverek cep telefonunu gasp ettiği iddiasıyla gözaltına alındı.
- 05. 08. 2009, Hürriyet Gazetesi. Oturduğu daireden çöp dökmek için çıkan 42 yaşındaki H. Ö. evine çıkmak için asansöre bindiği sırada **14-15 yaşlarındaki iki çocuğun** saldırısına uğradı.
- 17. 08. 2009, Milliyet Gazetesi. Sakarya'nın Kaynarca İlçesi'nde görev yaparken, yüzünü tülle kapatarak evine giren **14 yaşındaki** 8'inci sınıf

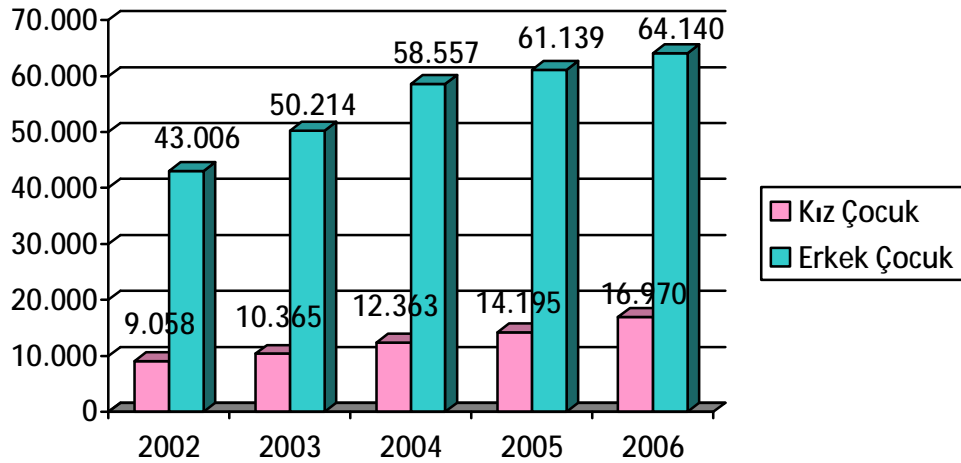
öğrencisi A.G.'nin bıçak tehdidiyle öğretmeni E.Y.' ye tecavüz etti ve tecavüz sonrası kredi kartlarını ve parasını da aldığı ortaya çıktı. Gasp ve tecavüz için 40 yıl hapis istemi ile yargılanıyor.

- 17. 08. 2009, Hürriyet Gazetesi. Mersin'de uyuşturucu sattığı iddiasıyla 2.5 ay önce Adana Pozantı İslahevi'ne gönderilen ve mahkemesi devam eden Y. A. (16), 13 çocukla birlikte kaldığı koğuştta ölü bulundu. Y. A.'nın yapılan otopsisinde, kaburgalarının kırıldığı ve iple asıldığı ortaya çıktı.
- 06. 10. 2009, Milliyet Gazetesi. Adana'da öğretmenlerini ve arkadaşlarını tehdit eden **11 yaşındaki** H.Y., okul binasına pompalı tüfekte ateş açtı. Binadakilerin üst kata toplanıp kapıları kapatması can kaybını önledi.
- 19. 06. 2010, Milliyet Gazetesi. Adana'da bir Anadolu Lisesi'nin öğrencisi 15 yaşındaki İ.A. derste kendisini uyanan İngilizce öğretmeni 2 çocuk annesi 44 yaşındaki F.Y.'yi arkadaşlarının gözü önünde döverek hastanelik etti.
- 08. 07. 2010, Milliyet Gazetesi. Sakarya'nın Kaynarca İlçesi'nde ilköğretim okulunda müzik öğretmeni olarak görev yapan E.Y.'nin evine, yüzünü kar maskesi ile gizleyerek girip şiddet kullanarak cinsel saldırıda bulunduğu iddiasıyla yargılanan ilköğretim 8. Sınıf öğrencisi A. G. suç tarihinde **15 yaşından küçük (14 yaşında)** olması nedeniyle 11 yıl 3 ay hapis cezasına çarptırıldı. Hakkında 'Cinsel saldırı, Konut dokunulmazlığını ihlal, hürriyeti tehdit ve ateşli silahlar kanununa muhalefet, başkasına ait kredi kartlarını kullanmak' suçundan 40 yıla kadar hapis cezası istemiyle dava açıldı.

Bu olaylar gençliğin içinde olduğu şiddet ve suçluluğu gösteren bir yapbozun yalnızca durum ile ilgili fikir vermesi açısından ortaya konulmuş küçük bir parçasıdır.

Ülkemizdeki çocuk suçluluğunu betimleyebilmemizi sağlayacak bazı veriler de Türkiye İstatistik Enstitüsü ve Adli- Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanmıştır. Ancak açıklanan verilere, 12 yaşından küçük çocukların işledikleri suçlar ve bunun dışında, adli makamlara, polis veya jandarmaya yansımayan olaylar da eklendiğinde büyük olasılıkla ortaya görüldüğünden de vahim bir tablo çıkacaktır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2006, veriler beş yılda bir yenilenmektedir)'nun verilerine göre, 27 ilde güvenlik birimlerine (Jandarma ve Polis) gelen veya getirilen çocuk sayısının yıllara ve cinsiyete göre dağılımı Şekil 1.1'de verilmiştir.

Şekil 1.1. Yirmi Yedi İilde Güvenlik Birimlerine Gelen veya Getirilen Çocuk Sayısının Yıllara ve Cinsiyete Göre Dağılımı (TÜİK, 2006).

Şekil 1.1’de görüldüğü gibi güvenlik birimlerine getirilen toplam çocuk sayısı, 2002 yılında, 52.064; 2003 yılında, 60.579; 2004 yılında, 70.920; 2005 yılında, 75.234; 2006 yılında ise 81.110’ dur. Bu sayıların her geçen yıl arttığı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte en çok işlenen çocuk suçlarının, hırsızlık, gasp, müessir fiil, adam öldürmek, dolandırıcılık, kundakçılık, yankesicilik olduğu belirtilmektedir (TÜİK, 2006).

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2008 yılı istatistikleri incelendiğinde çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerine açılan davaların suç türüne göre dağılımı Tablo 1.1’de sunulmaktadır.

Tablo 1.1. 2008 Yılında Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerine Açılan Davaların Suç Türü, Cinsiyet ve Yaşa Göre Dağılımı.

Suç Türü	Cinsiyet	Yaş		16-18		12-18		Toplam
		12-15	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	
Mal Varlığına Karşı		7.769	1.020	14.006	1.458	21.775	2.478	24.253
Vücut Dokunulmazlığına Karşı		2.635	261	6.041	575	8676	836	9.512
Kamunun Sağlığına Karşı		669	63	2.583	114	3.552	177	3.429
Hürriyete Karşı Suçlar		706	63	1.946	175	2.652	238	2.890
Cinsel Dokunulmazlığa Karşı		530	17	942	13	1.472	30	1.502

Tablo 1.1'de görüldüğü gibi Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün yayınladığı 2008 yılında çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerine açılan davalarda ilk sırayı mal varlığına karşı olan hırsızlık, dolandırıcılık, yağma, gasp gibi suçlar almaktadır. İkinci sırada ise yaralama, öldürme, işkence, eziyet ve organ ticareti gibi suçları kapsayan vücut dokunulmazlığına karşı suçlar yer almaktadır. Ayrıca kız çocuk sayısının, erkek çocuk sayısına oranla oldukça düşük olduğu görülmektedir.

Köknel (2001, 356), ülkemizdeki suçların yaklaşık olarak yarısını 25 yaşından küçük çocuk ve gençlerin işlediğini ve yetişkin suçluların yüzde doksanının çocukluk ve gençlik döneminde suç işleyenlerden oluştuğunu belirtmiştir. Avcı (2008), tutuklu çocukların suça yönelmesinde etkili olan toplumsal nedenler ile ilgili olarak 18 yaş altındaki tutuklu çocuklarla yapılan çalışmada ailenin göç etmiş olmasının, konut ve demografik özelliklerinin, okul ve arkadaş çevresinin, boş zamanlarını değerlendirme şeklinin çocukların suça yönelmesine etkisinin olduğu bulunmuştur. Kocadaş, (2007) tarafından yapılan düşük sosyo-ekonomik yapı ve suç ilişkisinin incelendiği çalışmada, 11-18 yaşlarındaki çocukların, 11 yaşından küçük çocuklara göre; düşük eğitim düzeyindeki ailelerden gelen çocukların diğerlerine göre daha çok suç işlediği belirtilmiştir. Akduman, Akduman ve Cantürk, (2007)'ün ergen suçluluğunda kişisel ve ailesel özellikleri inceledikleri çalışmalarında erkeklerin kızlara oranla daha çok suç işlediği, yaşla birlikte suç oranının arttığı, suç işleyen çocukların çoğunluğunun okula devam etmediği ve çocukların daha çok arkadaşlarıyla birlikte suç işledikleri ortaya konulmuştur.

Türkiye'de yapılan çalışmaların çoğunlukla ergenler ve suçlu çocuklarla yapıldığı dikkat çekmektedir. İstatistikler, çocuk suçlu sayılarının yüksek olmasında ailenin eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik düzey, okul çevresi, arkadaş grupları, göç durumu, boş zamanların değerlendirilme şekli ve cinsiyet ile yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu çalışmalar daha çok çocukların suç işleme oranlarının yansıtıldığı, işlenen suç türlerinin verildiği veya suç işleme oranlarının demografik özelliklere göre incelendiği çalışmalardır. Çocukların erken dönemdeki antisosyal tutumlarını belirleyen araştırmalara rastlanmamıştır. Tüm dünyada koruyucu hizmetlere yönelik çalışmalar ağırlık kazandığından çocukların antisosyal inanç ve tutumlarını ölçecek ve gerekli önlemlerin alınmasına katkı sağlayacak araştırmalara gereksinim vardır. Ülkemizde antisosyal inanç ve tutumları erken yaşta ölçmek amacıyla geliştirilmiş veya uyarlanmış

bir ölçek bulunmamaktadır. Bu nedenle, antisosyal inanç ve tutumları erken yaşta farklı boyutları ile ölçen bir ölçme aracına olan gereksinim ortaya çıkmıştır.

Bu bağlamda araştırmanın problem cümlesini “Butler, Leschied ve Fearon tarafından geliştirilen (2007), antisosyal inanç ve tutumları ölçen, Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği Türkiye’de yaşayan ve Türkçe konuşan çocuklar için geçerli ve güvenilir midir?” sorusu oluşturmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Butler, Leschied ve Fearon tarafından geliştirilen (2007), antisosyal inanç ve tutumları ölçen, Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği’ni (Antisocial Beliefs and Attitudes Scales) Türkçe’ye uyarlamaktır. Bu genel amaçla ilgili olarak şu sorulara yanıt aranmıştır:

- a. Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği’nin (AİTÖ) çeviri çalışmaları için,
 - a.1. Suç Davranış Psikolojisi Kuramı temel alınarak geliştirilmiş olan AİTÖ’nün maddelerinin Türkçe formu orijinal form ile eşdeğer midir?
- b. AİTÖ’nün Geçerlik Çalışmaları İçin,
 - b.1. Yapı geçerliği için:
 - b.1.1. Ölçeğin Türkçe formunun faktör yapısı nasıldır?
 - b.1.2. Ölçeğin alt ölçeklerinde madde toplam puan korelasyonları nasıldır?
 - b.2. Ölçüt bağıntılı geçerliği için,
 - b.2.1. Benzer ve farklı yapılar geçerliği için,
 - b.2.1.1. İlköğretim 3., 4., 5., 6., 7., 8. sınıf ile ortaöğretim 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin, Antisosyal İnanç ve Tutum Ölçeği’nin alt ölçeklerinden aldıkları puanlarla, Saldırganlık Ölçeği’nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
 - b.2.1.2. İlköğretim 3., 4., 5., 6., 7., 8. sınıf ile ortaöğretim 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin, Antisosyal İnanç ve Tutum Ölçeği’nin alt ölçeklerinden aldıkları puanlarla, Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği’nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

- b.2.1.3.** İlköğretim 3., 4., 5., 6., 7., 8. sınıf ile ortaöğretim 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin, Antisosyal İnanç ve Tutum Ölçeği'nin alt ölçeklerinden aldıkları puanlarla, Şiddet Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- b.2.2.** İlköğretim 3., 4., 5., 6., 7., 8. sınıf ile ortaöğretim 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin, Antisosyal İnanç ve Tutum Ölçeği'nin alt ölçeklerinden aldıkları puanlar cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- b.2.3.** İlköğretim 3., 4., 5., 6., 7., 8. sınıf ile ortaöğretim 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin, Antisosyal İnanç ve Tutum Ölçeği'nin alt ölçeklerinden aldıkları puanlar yaşa göre farklılaşmakta mıdır?
- b.3.** Suça karışmamış çocukların (İlköğretim 3., 4., 5., 6., 7., 8. sınıf ile ortaöğretim 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin) Antisosyal İnanç ve Tutum Ölçeği ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlar ile suça karışmış çocukların (tutuklu veya çocuk şubeye getirilen) Antisosyal İnanç ve Tutum Ölçeği ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlar farklılaşmakta mıdır?
- c.** AİTÖ'nün güvenilirlik çalışmaları için,
- c.1.** AİTÖ'nün alt ölçeklerinin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları nelerdir?
- c.2.** AİTÖ'nün ilköğretim 3., 4., 5., 6., 7., 8. sınıf ile ortaöğretim 9. ve 10. sınıf öğrencilerine dört hafta arayla uygulanması sonucunda elde edilen test tekrar test güvenilirlik katsayısı nedir?

1.3.Araştırmanın Önemi

Antisosyal davranış ve suç davranış, erken çocuklukla başlayan bir süreç içinde gitgide ısrarcı ve kalıcı bir durum haline gelmekte ve büyük oranda geleceğin suçlu gençlerini hazırlamaktadır (Kazdin, 1987; Loeber, 1982).

Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirme şekilleri, aile içi ilişkiler, sosyal çevre, özellikle antisosyal tutumlar ve suçlu akranlarla işbirliği, hem içinde bulunulan dönemde hem de sonradan ortaya çıkan antisosyal davranış açısından önemli bir risk faktörü oluşturmaktadır (Kazdin, 1987; Loeber ve Dishion, 1983; Andrews ve Bonta, 1998; Loeber, 1990). Birçok kaynak, antisosyal inanç ve tutumların, gelecekteki antisosyal davranış ve çocuk suçluluğu için en önemli risk faktörü olduğunu belirtmiştir

(Granic ve Butler, 1998; Andrews ve Bonta, 1998). Bir meta analiz çalışmasında (Simourd ve Andrews,1994), antisosyal akranlar ve tutumlar, suçluluğun en güçlü risk faktörleri olarak ilk sırada yer almışlardır. Çocukların şiddet ve hırsızlığa ilişkin tutumları ile şiddet ve hırsızlık davranışlarının incelendiği bir çalışmada ise, tutumların davranışları, davranışların da tutumu yordadığı belirtilmiştir (Zhang-Loeber ve Southamer Loeber, 1997).

Bu bilgilerden yola çıkarak antisosyal tutumları ölçmenin, antisosyal davranış hakkında fikir verebileceği düşünülmektedir. Ayrıca erken dönemlerde tespit edilen olumsuz tutumların, kronik bir hale gelmeden düzeltilebilmesi açısından belirlenmesi de önemli bir hale gelmektedir. Antisosyal tutumlar ve davranışlar arasındaki ilişkinin ortaya konulabilmesi, antisosyal tutumların değiştirilmesine yönelik ebeveynleri, öğretmenleri ve idarecileri içine alan önleyici çalışmaların yapılabilmesi açısından önemlidir.

Öte yandan, yapılan literatür taramasına göre Türkiye’de antisosyal inanç ve tutumları ölçmeye yönelik bir ölçme aracına gereksinim olduğu dikkat çekmektedir. Türkiye’de kullanılan ölçekler incelendiğinde, antisosyal inanç ve tutumları ölçmeye yönelik bir ölçeğin bulunmadığı; kullanılan ölçeklerin, bireylerin içe yönelim, dışa yönelim problemleri, (Achenbach ve Edelbrock, 1983, Uyarlayan, Erol ve Şimşek, 1998), suç ve kuraldışı davranış (Kaner, 2001), saldırganlık (Tuzgöl,1998; Can, 2002), 16 yaş ve üzerindeki bireyler için antisosyal davranış (Kartallar, 1993) ve şiddet (Yavuz, 2009) gibi davranış özelliklerini ölçtükleri ve çoğunlukla ergenlere yönelik oldukları görülmüştür. Bu nedenle antisosyal inanç ve tutumları, erken yaşta karakterize eden bir ölçüm aracına gereksinim olduğu düşünülmüştür. Antisosyal İnanç ve Tutum Ölçeği bu anlamda ülkemizde risk grubunu oluşturan ve bu tutumu sergileyen 9-16 yaşlarındaki çocukların ve gençlerin belirlenmesine katkı sağlaması açısından önemlidir.

1.4.Sayıtlar

Örnekleme katılan 9-16 yaşlarındaki çocukların ve gençlerin ölçme araçlarına içtenlikle cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.5.Sınırlılıklar

1. Uyarlanan ölçme aracı yalnızca 9-16 yaşlarındaki çocukların ve gençlerin, antisosyal inanç ve tutumlarını ölçmeye yöneliktir.
2. Uyarlanan ölçme aracının geçerlik güvenirlik çalışması uygulanan örnekleme sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

Çocuk Suçluluğu: Bir çocuktaki antisosyal eğilimlerin yasa müdahalesi gerektirecek duruma dönüşmesidir (Burt 1925, Akt. Polat, 2002). Suçlu çocuk, bir ceza hukuku kuralını ihlal etmiş 18 yaşını doldurmamış kimsedir (TCK, madde, 6b, 2004).

Antisosyal Tutum: Bireyin suç içeren bir davranışı yapma konusunda olumlu/olumsuz değerlendirmesi ve o bireyin bu davranışı yapma konusundaki ilgili sosyal baskılara yönelik algısıdır (Simourd, 1997).

Antisosyal İnanç: Otoriteyi temsil eden bireylere karşı güvensizlik (polis, hakim, avukat gibi), dünyayı tehlikeli bir yer olarak algılama, saldırganlık içeren çözümleri onaylama ve suçlu akranlarla özdeşim kurma olarak tanımlanabilir (Granic ve Butler, 1998).

Prososyal Davranış: Başka bir insanın ya da bir grup insanın yararına olabilecek, kişinin baskı altında olmadan ve gönüllü olarak sergilediği davranışlardır (Eisenberg ve Mussen, 1997).

Risk Faktörleri: Bireyin yaşamında istenmeyen, olumsuz sonuçlar doğurma olasılığı oldukça yüksek olan ve aynı zamanda bireyin sağlığından, iyilik halinden ve sosyal performansından ödün vermesine neden olan durum ve koşullardır (Jessor, Van Den Bos, Vanderryn, Costa ve Turbin, 1995).

Ergenlik: Bedensel, toplumsal, bilişsel olgunlaşma dönemidir (Gander ve Gardiner, 2001)

Erken ergenlik: Kızlarda 10-13 yaşları, erkeklerde 12-14 yaşlarıdır (American Academy of Pediatrics, 1994).

Orta ergenlik: Kızlarda 13-16 yaşları, erkeklerde 14-17 yaşlarıdır (American Academy of Pediatrics, 1994).

Geç Ergenlik: Erkekler ve kızlar için 18-19 yaşlarıdır (American Academy of Pediatrics, 1994).

1.7.Kısaltmalar

AİTÖ: Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği.

SKU: Saldırganlık-Kurallara Uymama

KB: Kurallara Bağlılık

KHG: Kendini Haklı Gösterme

SDP: Suç Davranış Psikolojisi

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu.

TCK: Türk Ceza Kanunu

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde antisosyal davranışı açıklayan kuramlar, yurtdışında ve yurtiçinde yapılan ilgili araştırmalar sunulmaktadır.

2.1. Kuramsal Açıklamalar

Kuramsal açıklamalar adı altında, öncelikle Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği'nin geliştirilmesinde temel alınan Suç Davranış Psikolojisi Kuramı ele alınmaktadır. Bu kuramın ardından Sosyal Gelişim Modeli (Social Development Model) ve Biyososyal (Biosocial Models) yaklaşımların yanı sıra suç ve saldırganlık kuramları ile bireylerin yaşam döngülerinde antisosyal davranışın gelişmesinde farklı noktalarda etki gösteren, risk faktörlerine kısaca yer verilmiştir.

2.1.1. Suç Davranış Psikolojisi (Psychology of Criminal Conduct)

Suç Davranış Psikolojisi (SDP), Andrews ve Bonta (1998) tarafından bireylerin suç davranışı içerisindeki çeşitliliğini öne süren deneysel çalışmalara dayalı olarak ortaya atılan bir kuramdır. Kuram, bazı insanların diğerlerine oranla nasıl daha az suça bulaşma ya da karışma eğiliminde olduklarını açıklamakla birlikte, gelecekte suça eğilimi daha fazla veya daha az olan bireyleri tahmin edebilmek, suç oranının azaltılmasına yönelik önlemlerin alınması sağlamak ve bireylere uygun planlı müdahaleler gerçekleştirmek gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca, Suç Davranış Psikolojisi, antisosyal değerlerin ve inançların bireyleri çevreleyen destek sistemleri (yani aileleri, arkadaşları ve okul) ile etkileşimleri ve bu etkileşimleri içselleştirmeleri sonucunda ortaya çıktığını belirtmektedir (Andrews, Bonta, 1998).

Suç Davranış Psikolojisi'nin Tanımlanması

SDP, psikoloji bilgisinin etik uygulaması ve suç davranışının ortaya çıkma olasılığını etkileyen ve yordayan uygulamalarla ilgili, insan-suç ve suç-adalet süreçleriyle bağlantılı olarak, suçun insana ve topluma getirdiği maliyetin azaltılmasını hedefleyen yöntemleri içerir.

Suç Davranış Psikolojisi'nin Temelindeki Değerler

Suç Davranış Psikolojisi'nin temelinde bir takım değerler vardır. Bu değerler; insan çeşitliliği için ve insan davranışındaki çeşitlilik için saygıyı kapsar. İnsan çeşitliliğine duyulan bu saygı, sosyal ve biyolojik etnik, ırk, cinsiyet, sosyal sınıfın geldiği köken, sosyal sınıf başarısı veya ister dar isterse geniş olsun sosyal tanımlamaların ötesinde olan bireysel farklılıklarla bağdaşır. Bireysel farklılıklar biyolojik özelliklerde, kişilikte, bilişte, davranış geçmişinde doğrudan bulunmakla beraber ev, okul, iş ve birlikte yaşanan toplulukla yakın ilişkilidir.

Bireysel düzeyde antisosyal davranışın ortaya çıkmasının iki türü vardır. Birincisi, insanlar sayı, tür, karışıkları suç eylemler açısından farklılık gösterir. Bu çeşitlilik, suç davranışın bireyler arası farklılığına işaret eder. Diğeri ise, çeşitlilik zaman içinde ve bireyler için özel durumlarda ortaya çıkar. Bu çeşitliliğe ise bireyler içerisindeki çeşitlilik denir. Suç davranış bu bireysel farkları göz önünde bulundurmaktadır (Andrews, Bonta, 1998).

Suç Davranışın Tanımı

“Suç davranış” çok sayıda ve çeşitlilikte davranışı kapsamaktadır. Dört tanımı vardır (Andrews, Bonta, 1998, 11):

1. *Yasal*: Suça yönelik davranış, devlet tarafından yasaklanmış ve kanunca cezalandırılan eylemlerdir.
2. *Ahlaki*: : Suça yönelik davranış, dinin ve ahlakın normlarını ihlal eden ve üst düzey ruhani olgularca cezalandırılacağına inanılan davranışlardır.
3. *Sosyal*: Suça yönelik davranış, gelenek ve göreneğin normlarını ihlal eden ve toplumca cezalandırılan davranışlardır.
4. *Psikolojik*: Suça yönelik davranış, eylemi yapan kişiyi ödüllendirebilir ancak başkalarına acı veya kayıp verebilir. Diğer bir deyişle suça yönelik davranış antisosyal davranıştır.

SDP, hem suç davranıştaki bireysel çeşitliliğin açısı ve doğasıyla ilgili gözlemlenebilen risk/ihtiyaç faktörlerini hem de biyolojik, kişiler arası, durumsal ve suçla ilintili veya bağlantılı sosyal değişkenleri açıklayan bir kuramdır.

Büyük Risk Faktörleri

Suç davranışın analizi, bu genel modelde özellikle değerli olduğunu gösteren bir davranış sınıfıdır. Genel model belki olan en iyi sosyal öğrenme/bilişsel davranış/sosyal biliş teorisi olarak tanımlanmıştır. Bireyde, antisosyal inançların ve tutumların oluşmasında en etkili sekiz risk/ihtiyaç değişkeni sunulmaktadır. Bunların ilk dördü, etkisinin göz ardı edilemeyecek kadar fazla olması nedeniyle “büyük dört” olarak adlandırılmıştır. Devamında söz edilen diğer dört değişken de antisosyal davranışta büyük dörde göre daha az etkili diğer/yan değişkenlerdir (Hoge, Andrews ve Leschied, 1996; Andrews, Bonta, 1998).

İlk Dört- Büyük Dört

1. Antisosyal Davranış Geçmişi: Evde ve ev dışındaki ortamlarda birçok ve çeşitli antisosyal etkinliklere erken yaşta katılmayı kapsar. Genç yaşlarda tutuklanma, erken yaşta işlenen çok sayıda suç, şartlı tahliye iken kuralları ihlal etme gelecekteki suçun en büyük en büyük göstergelerindedir.
2. Antisosyal Kişilik Örüntüsü: Düşünmeden, fevri hareket eden, macera/zevk arayan, birden çok ortamda ve birden çok insanla genel olarak başa bela açan, pervasızca saldırganlık gösteren, başkalarını duyarsızca hiçe sayan kişilik örüntüsüdür.
3. Antisosyal Biliş: Bu değişken grubu, tutumlar, değerler, inançlar, rasyonelleşme ve suçu olumlu gören kişiliği kapsar. Suçla bağlantılı bilişsel-duygusal durumlar, kızgınlık, öfke, duyarsızlık/umursamazlık ve/veya meydan okuma birlikte anılır.
4. Antisosyal Birliktelikler: Bu risk/ihtiyaç değişkeni suç yanlısı olan insanlarla birlikteliği sağladığı gibi suça karşı olan diğer insanlardan uzak durmayı soyutlanmayı beraberinde getirir. Bu değişkene, suç için sosyal destek değişkeni de denilmektedir.

Nispeten daha az etkili dört değişken:

5. Ailevi/Evlilikle İlgili Durumlar: Genç insanlar için ailenin kökeni, yetişkin insanlar için evlilik ile ilgili durumlar, birim (anne baba-çocuk veya karı koca) içerisindeki kişiler arası ilişkilerin kalitesi, davranışsal beklentiler,

antisosyal davranışa göre kurallar, izleme, gözetim ve denetim olmak üzere disiplin yaklaşımları antisosyal eğilimleri değerlendirmede temel unsurdur. Kısaca ebeveyn ve genç ya da eşler arasındaki düşük kaliteli ilişki durumları suç ya da suç yanlısı beklentileri beraberinde getirmektedir.

6. İş/Okul: Bu değişken de iş/okul ortamındaki kişiler arası ilişkinin kalitesine vurgu yapmaktadır. Genel olarak, bu ortamdaki düşük performans ve katılım, düşük ödül ve memnuniyeti beraberinde getirmektedir.
7. Boş zaman etkinlikleri: Suç karşıtı boş zaman etkinliklerine karşı düşük seviyede katılım ve bu etkinliklerden düşük düzeyde memnuniyet görülmektedir.
8. Madde Bağımlılığı: Risk/ihtiyaç faktörleri alkol ve diğer uyuşturucu maddeler (tütün hariç) ile daha çok problem oluşturmaktadır. Madde bağımlılığı ile ilgili hali hazırdaki sorunlar, bireyin uyuşturucu kullandığı dönem, uyuşturucu kullanmadan önceki döneme göre daha yüksek risk ortaya koymaktadır (Hoge, Andrews ve Leschied, 1996; Andrews, Bonta, 1998).

Suçun Biyolojik, Kişisel, Sosyal Temelleri

Suç Davranış Psikolojisi'ne göre suçun biyolojik, kişisel ve sosyal temelleri vardır. Bu temeller kısaca açıklanmaktadır.

Antisosyal bireylerin, antisosyal eşlerle veya antisosyal çocuklarıyla beraber yaşama eğiliminin olması, bozulmuş, çatışma dolu ailelerin ortaya çıkma olasılığını arttırmaktadır ve bu durumda suçlu bir babanın suçlu oğlunun ya da kızının olma olasılığı, yani nesiller arası suç aktarımı olasılığı yüksektir. Ne var ki, bu durum mutlaka genetik geçişten kaynaklandığı söylenemez. Nesiller arası suç aktarımı genlerden ziyade çevrenin etkisine işaret etmektedir.

Beyinde meydana gelen travmatik yaralanmalar gibi diğer biyolojik faktörler bazı insanların suça karışmasında rol oynayabilir. Bununla birlikte nöropsikolojik faktörler de bireyin kronik bir suçlu olmasında veya şiddet suçu işleyen biri olmasında oldukça önemlidir.

Kişiliğin de suç davranışın oluşmasında etkili bir boyut olması cinsiyeti akla getirmektedir. Suçları çoğu genç erkekler tarafından işlenmektedir. Gençlerin çoğunluğu ergenlikte suça karışmakta fakat daha sonra ilk yetişkinlikte durmaktadır. Bu durumun ergenlik sınırlı suç dönemi olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte gençlerin küçük bir çoğunluğu suç eylemlerine yetişkinlerinde de devam ederler. Buna ise kronik suçlu ya da yaşam boyu ısrarlı suç denilmektedir.

Suçun sosyal temellerine göz atıldığında ise sosyal sınıflar arasında farklılıklardan söz edilebilir. Üst sosyal sınıf ile suç arasında negatif bir ilişki vardır. Suçun sosyal temelleri alt sosyal sınıflarda, muhtaç, yoksul, engellenmiş, hayata dair isteklerini gerçekleştirememiş kesimlerde varlık göstermektedir ve alt sosyal sınıfta bulunan bireylerin suça bulaşma riski daha yüksektir (Andrews, D. A., Leschied, A. W. ve Hoge, R. D., 1992; Hoge, Andrews ve Leschied, 1994; Andrews, Bonta, 1998;).

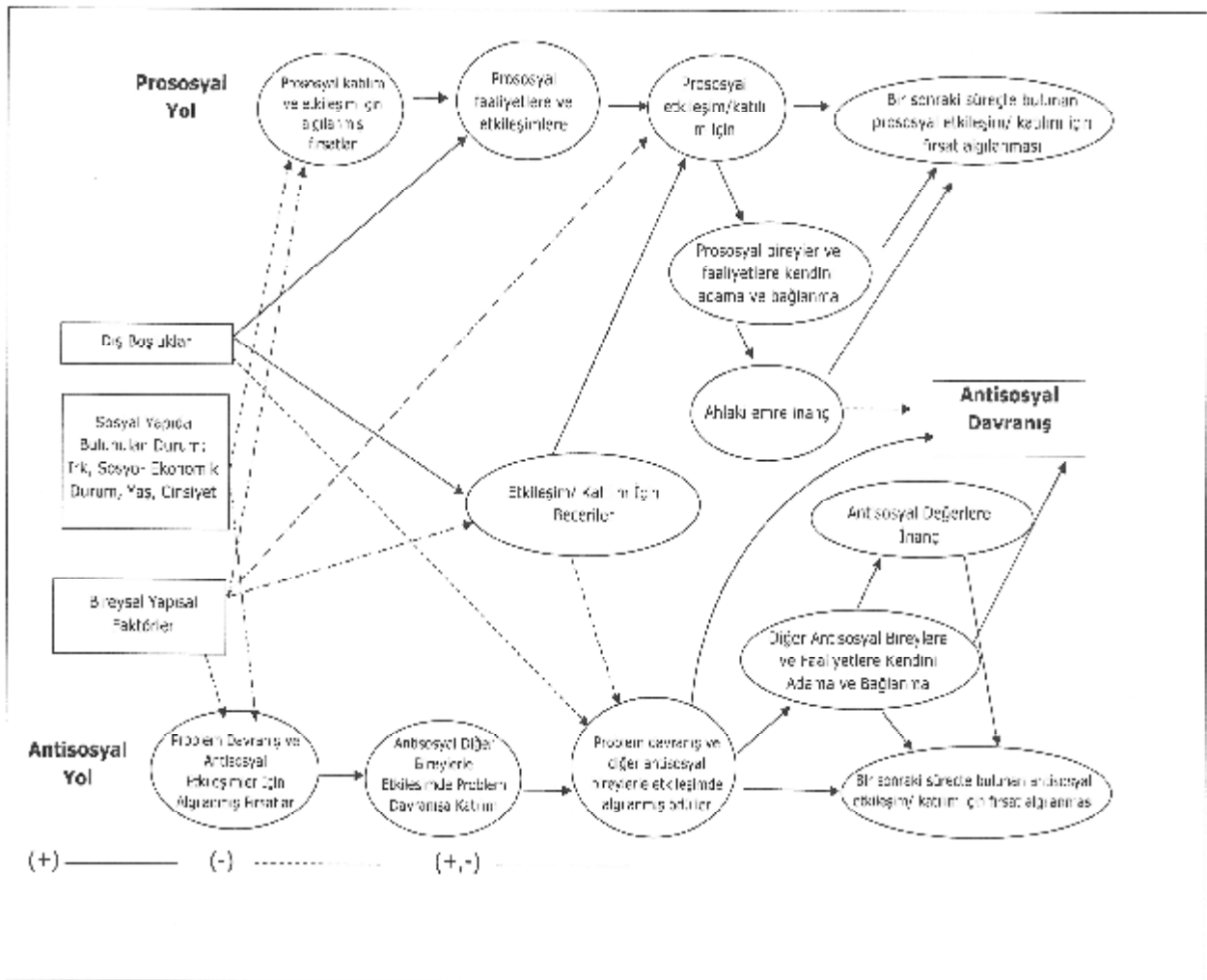
2.1.2. Sosyal Gelişim Modeli (Social Development Model)

Gelişimsel olarak çocuk suçluluğu ve şiddetin önemli düzeyde tekrar oranı ve yaygınlığı ergenlik ve erken erişkinlikte zirveye çıkar ve erkek çocuklarda, kız çocuklara göre daha yaygındır (Elliott, 1994). Birçok suç kuramı, ciddi problem davranışları sıralı şekilde göz önüne serer. Gelişimsel yaklaşım, erken başlangıç, devamlılık ve kroniklik gibi yapıları bütünleştiren kavramsal formülasyonları risk faktörleri ve problem davranışlarla birleştirmeye yardım eder.

Sosyal Gelişim Modeli, çocukların ister prososyal ister antisosyal olsun davranış örüntülerini öğrenmeleri gerektiği varsayımında bulunur. Bu öğrenme süreci ailenin, okul yaşantısının, dinin ve diğer toplumsal kuruluşların ve akranlarının arasındaki sosyalleşme sürecinde ortaya çıkar. Sosyalleşmenin altında yatan etmenler ister prososyal ister antisosyal davranışı ortaya çıkarsın aynı türden öğrenme sürecini takip eder. Çocukların sosyalleşmesinde dört yapı vardır (Catalano ve Hawkins, 1996):

1. Faaliyetlere katılımı ve diğerleriyle etkileşimde algılanan fırsatlar,
2. Etkileşimin ve katılımın derecesi,
3. Bu katılım ve etkileşimi paylaşma becerileri,
4. Faaliyet ve etkileşimdeki performanstan gelecek olan pekiştiric.

Bu sosyalleşme süreçleri tutarlı olduğunda, birey ve sosyalleşme birimi arasında sosyal bir bağ gelişir. Güçlü bir şekilde oluştuktan sonra, sosyal bağ gelecekteki olası davranış üzerinde bilinçsiz bir kontrol yaratarak dört öğrenme sürecinde bağımsız olarak etkileme gücüne sahiptir. Bu kontrol, bireyin sosyalleşme biriminin toplumun norm ve değerlerine karşı çıkmasıyla sapkın davranış olarak ortaya çıkar (Catalano ve Hawkins, 1996; Catalano, Kosterman, Hawkins, Newcomb ve Abbott, 1996). Şekil 2.1’de Catalano ve Hawkins (1996) tarafından geliştirilen Sosyal Gelişim Modeli diyagramı olarak sunulmuştur.

Şekil 2.1. Catalano ve Hawkins (1996) tarafından geliştirilen Sosyal Gelişim Modeli

Şekil 2.1’de görüldüğü gibi Sosyal Gelişim modeli sosyal gelişimde iki genel yol olduğu varsayımında bulunmaktadır. Bu modele göre, iki yol aynı süreçleri takip etmektedir. Çocuklar sosyal gelişimleri sırasında hem prososyal hem anti sosyal etkilere

maruz kalırlar. Sosyal gelişim modeli karşı karşıya kalınan durumların antisosyal davranış üzerinde engelleyici ya da destekleyici etkisi olduğunu öne sürmektedir. Bu nedenle de prososyal etkiler baskın olduğunda prososyal davranışlar, antisosyal etkiler baskın olduğunda ise antisosyal davranışlar ortaya çıkmaktadır.

2.1.3. Antisosyal Davranışın Biyososyal Kuramları

Biyososyal teoriler biyolojik ve sosyal değişkenler arasındaki etkileşimleri vurgulamaya odaklanır. Bu açıdan bakıldığında suçluluğu açıklayan dört ana kuram vardır:

Eysenck'in Biyososyal Kuramı (Eysenck's Biosocial Theory)

Eysenck (1964), birtakım biyolojik temelli kişilik özelliklerinin bireyin sosyal olarak büyüdüğü ortamın antisosyal davranış riskini arttırdığı varsayımını ileri sürmektedir (Akt. Raine, Brennen, Farrington ve Mednick, 1997, s. 12).

Eysenck'in kuramı biyososyal etkileşimin aykırı antisosyal sonuçlar ortaya çıkaracağını savunmaktadır. Bireyi doğuştan iki gruba ayırmaktadır: biyolojik açıdan işlevsel eksikliği olanlar, yani zayıf şartlananlar; biyolojik olarak işlevleri tam olanlar, yani iyi şartlananlar. Bir yandan iyi şartlanmış çocuklar büyüme süreci içerisinde bulunan antisosyalleşmeye şartlanmış ve antisosyal ebeveyne sahip olan çocuklar ebeveynleri doğrultusunda sosyalleşmede antisosyal alışkanlıklar geliştirir, diğer yandan kötü şartlanmış çocuklar antisosyal olmaktan uzak durmaktadırlar (Raine, Brennen, Farrington ve Mednick, 1997).

Mednick'in Suç Davranışın Biyososyal Kuramı (Mednick's Biosocial Theory of Criminal Behavior)

Mednick'e göre çocuklar medeni davranışı şartlanmada pasif kaçınma vasıtasıyla edinir. Diğer bir deyişle çocuk sonucunda cezalandırmanın olduğu davranıştan uzak durur. Çocuk bu tip eylemlerden kaçındığında korkuda azalma meydana gelir ve bu korku azalması da ödül ile sonuçlanır.

Buikhuisen'in Kronik Çocuk Suçluluğu Kuramı (Buikhuisen's Biosocial Theory of Chronic Juvenile Delinquency)

Bu teoriye göre antisosyal davranış sosyalleşme sürecinin başarısızlığa uğramasının sonucudur. Kaçınılması gereken davranıştan uzaklaşamayan çocuk, suç doğuran sonuçla karşılaşma olasılında daha yüksek risk taşır (Brennan ve Raine, 1997).

Moffit'in Yaşam Boyu Kararlı Suç Kuramı (Moffit's Life-Course- Persistent Offender Theory)

Moffit'e göre antisosyal sonuçların biyolojik kökleri doğum öncesi veya sonrası ortaya çıkar. Hamilelik sırasında meydana gelen bir travma, kalıtsal bir bozukluk çocuğun sinir sisteminde nöropsikolojik bir bozukluğa sebebiyet verir. Bu bozukluklar kendini sosyal ortamda olumsuz olarak gösterir ve çocuğun kararlı antisosyal davranışta bulunmasında en yüksek riski taşımasına neden olur (Kratzer ve Hodgins, 1999; Raine, Brennan, Farrington ve Mednick, 1997).

2.1.4. Suç Kuramları

Gottfredson ve Hirchi'nin Genel Suç Teorisi (A General Theory of Crime), Moffit'in Gelişimsel Suç Davranış Taksonomisi (Moffit's Developmental Taxonomy of Delinquent Behaviour) ve Patterson'un Baskı Kuramı (Coercion Theory) ele alınmıştır.

Gottfredson ve Hirchi'nin Genel Suç Kuramı (A General Theory of Crime)

Bu teoriye göre, öz denetim düzeyi düşük olan birey çocukluğu esnasında ciddi oranda antisosyal davranışa karışma eğilimi içerisindedir, erken dönemde suça yönelik davranış ortaya koyar ve ergenlik ve yetişkinlik süresince yüksek oranda suça bulaşma eğilimi içerisinde olur. Gottfredson ve Hirchi (1990), suçlu davranışındaki değişmelerin, antisosyal eğilimde kararlı bireysel farklılıklar ile açıklanabildiğini iddia etmiştir.

Moffit'in Gelişimsel Suç Davranış Taksonomisi (Moffit's Developmental Taxonomy of Delinquent Behaviour)

Gottfredson ve Hirchi tarafından ortaya konulan genel suç kuramının aksine Moffit'in Suç Davranışının Gelişimsel Taksonomisi (Developmental Taxonomy of Delinquent Behaviour) artan suç istatistikleri yasa dışı davranışlara sebep olan, hayat boyu süreklilik gösteren ve ergenlikle sınırlı olan iki tip suçluyu ortaya koymaktadır. Hayat boyu süren antisosyal davranış sergileyen bireyler farklı yaş dönemlerinde farklı

davranışlar gösterir. Örneğin, 4 yaşında ısırma, vurma, 10 yaşında, mağaza fareliği, 16 yaşında, uyuşturucu satma ve araba hırsızlığı, 22 yaşında silahlı soygun ve tecavüz, 30 yaşında sahtekârlık ve çocuk istismarı gibi (Moffitt, 1993). Ergenlikle sınırlı suç işleme ise hayat boyu süreklilik gösteren suç işlemenin aksine kalıcılık göstermemektedir ve ergenlikle sınırlı suçlar nispeten antisosyal davranışın çok az devam ettiğini ortaya koymaktadır (Moffitt, 1994).

Patterson'un Baskı Kuramı (Patterson's Coercion Theory)

Moffitt'e benzer şekilde Patterson, Reid ve Dishion (1992) suça yönelik davranışa yol açan sebeplerden birincisinin çocuklukta ikincisinin de ergenlikte ortaya çıktığını belirtmektedir. Bu teori, saldırganlığın peşi sıra ortaya çıktığı sıklığı arttıran ebeveynin sebep olduğu fiziksel saldırganlık ve çocuğun olumsuz sosyal teşvikinde çevre davranış ilişkisini varsaymaktadır.

2.1.5. Antisosyal Davranışın Gelişiminde Risk Faktörleri

Antisosyal davranışların gelişim göstermesinde birçok risk faktörü etkili olmaktadır. Bu faktörler antisosyal davranışın başlangıç, sıklık, ısrar ve suç işleme süresi gibi davranışın ortaya çıkma riskini arttıran öncelikli faktörlerdir.

Lahey, Waldman ve McBurnett'(1999) e göre ebeveyn etkisi, akran etkisi, sosyoekonomik durum, mizaca etki eden genetik faktörler, kalıtsal yapı, çevre etkileşimi ve cinsiyet farklılıkları risk etmenlerini oluşturmaktadır.

Olası risk faktörlerini tanımlamak amacıyla pek çok araştırma yapılmıştır. Bear (1998; 2000) çocukların ihmal, istismar edildiklerinde veya yaşadıkları evde, sosyal ortamlarında şiddet ile karşılaştıklarında, şiddet kullanmayı öğrendiklerini belirtmektedir. Bunun yanı sıra şiddetin temellerinin okul öncesi yıllarda biçimlendiğini de eklemektedir. Yoksulluk, ebeveyn sorunları, aile bağlantıları, boşanma, zayıf sosyal sorumluluk, yetişkin ilgisinin ve denetiminin yoksunluğu ise diğer önemli risk faktörlerini oluşturmaktadır.

Farrington'(2005) a göre birçok risk faktörü gelecekte antisosyal davranışı getirmektedir.

1. Mizaç ve kişilik

2. Dürtüsellik
3. Düşük IQ ve düşük eğitim başarısı
4. Çocuk eğitimi ve çocuk istismarı
5. Ebeveyn çatışması ve parçalanmış aileler
6. Antisosyal ebeveynler
7. Sosyoekonomik faktörler
8. Akran, okul ve toplum etkileri olarak belirtmiştir.

Bor, Renae, McGee, Fagan (2004) tarafından Avustralya'da yapılan boylamsal çalışma sonucu risk faktörleri beşe ayrılmıştır: kişilik, perinatal (20. haftadan doğuma kadar olan süre) faktörler, anneye özgü/ ailesel faktörler, anneye özgü doğum öncesi/ sonrası madde kullanımı ve ebeveyn uygulamaları ile ilgili faktörler. Bu çalışmada en önemli risk faktörünün ise çocukların erken yaştaki davranış problemleri (saldırganlık, yerinde duramama, dikkat problemleri) olduğu belirtilmektedir.

Çocukluk problemleri, özellikle saldırgan ve yıkıcı davranışın erken başlangıcı, daha geç antisosyal davranış için önemli ve güçlü bir risk faktörüdür (Tremblay, Masse Perron, Le Blanc, Schwartzman ve Ledingham, 1992; Farrington, 1994).

Shader (2001) makalesinde risk faktörlerini üç geniş kategori altında toplamaktadır. Bunlar, bireysel, sosyal ve toplumsal faktörlerdir. Bu kategorilerin her biri farklı alt kategorileri kapsar. Örneğin, aile ve akran ile ilgili risk faktörleri sosyal risk faktörleri kategorisinde yer almaktadır.

1. Bireysel Risk Faktörleri
 - Doğum öncesi, perinatal faktörler
 - Psikolojik, davranışsal ve zihinsel özellikler
2. Sosyal Risk Faktörleri
 - Aile yapısı
 - Akran Etkisi
3. Toplumsal Risk Faktörleri
 - Okul politikaları
 - Çevre

2.2.Ölçek Uyarlama Çalışmasındaki Aşamalar

Kültürlerarası çalışmalara olan ilginin artması ile bir dilden diğer bir dile, bir kültürden diğer bir kültüre uyarlanarak kullanılan ölçme araçlarının sayısı da aynı oranda artmaktadır. Özellikle psikoloji ve eğitim ile ilgili uyarlanan ölçeklerin sayısı hızla artış göstermektedir (Hambleton, Yu ve Slater, 1999; Hambleton ve Kanjee, 1995; Hambleton, 1994).

İlk uyarlama çalışmaları Binet zeka testi ile başlamış (Hambleton ve Kanjee, 1995) ve uluslararası çalışmaların merkezinde yer alan TIMSS ve PISA gibi testlerle kullanımı oldukça yaygınlaşmıştır (Hambleton, Yu ve Slater, 1999). TIMSS ve PISA testleri bugün 30 dilde kullanılmaktadır ve kültürlerarası çalışmalara olanak sağlamaktadır (Hambleton ve Kanjee, 1995). Bunun gibi Okul-çağı Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçekleri (6-18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği/CBCL/6-18, Öğretmen Bilgi Formu/TRF/6-18) ve 11-18 Yaş Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği/YSR), Amerika Birleşik Devletleri'nde Achenbach tarafından geliştirilmiş ve dünyada yaklaşık 90 ülkede standardizasyon ve uyarlama çalışmaları yapılmıştır. Spielberger'in, Durumluk- Sürekli Kaygı Envanteri'nin 50'den fazla dile uyarlaması yapılmıştır.

Uluslararası Test Komisyonu (International Test Commission, ITC) uyarlama çalışmalarındaki bu artışı ve bu çalışmalara olan ilgiyi destekleyerek 1991 yılında bu testlerin uyarlanması sürecindeki teknik kaliteyi arttırmak amacıyla çalışmalar yapmıştır. Öncelikle test çeviri ve uyarlama konusunda bir yönetmelik hazırlamak amacıyla farklı uluslararası kuruluşlarda (Uluslararası Test Dergisi, Avrupa Psikolojik Değerlendirme Dergisi, Uluslararası Uygulamalı Psikoloji Birliği vb.) yer alan 13 kişiden bir komite oluşturulmuştur. Bu komite testlerin uyarlanması ve çevirisi ile ilgili 22 yönerge yayınlamıştır. Uluslararası Test Komisyonu'(2010) nun raporuna göre bu yönergeler 4 kısma ayrılmaktadır. Bu kısımlar, içerik, ölçek geliştirme ve uyarlama, uygulama ve belgeleme/ yorumlamadan oluşmaktadır (Hambleton, Yu, Slater, 1999; Gregoire, Hambleton, 2009). Gregoire ve Hambleton (2009) psikometrik yöntemlerin sürekli gelişmesi nedeniyle, yönergenin uyarlamada uyulması gereken psikometrik yöntemlerin bir listesi şeklinde değil, uygulamada iyi sonuçlar veren yöntemlerin bir arada verildiği bir yönerge olduğunu belirtmişlerdir. Uygulayıcı çalışması için en iyi olduğunu düşündüğü teknik yöntemi kullanmaktadır. Uluslararası Test Komisyonu ve

uyarlama çalışmalarına öncülük eden diğer çalışmalarda da ortak olan bu yönergeler, ölçek uyarlama aşamaları içerisinde genel olarak ele alınmıştır.

Uyarlama konusunda açıklık getirilmesi gereken bir konu da, uyarlama çalışmalarına çeviri çalışmaları denmesi ya da tam tersi olarak çeviri çalışmalarının aynı zamanda uyarlama çalışması gibi anlaşılmasıdır. Uluslar arası Test Komisyonu, ölçek uyarlama yönergesine göre, uyarlama teriminin daha kapsamlı ve tam olarak bir ölçeğin başka bir kültürde veya dilde kullanıma hazırlaması sürecini ifade etmesi nedeniyle, çeviri teriminden çok uyarlama teriminin kullanılmasını tercih etmektedir. Çeviri, ölçek uyarlama sürecinin her zaman bir parçasıdır, ancak uyarlama için gerçekleştirilen birkaç aşamanın yalnızca biridir (Geisinger, 1994; Hambleton, 1994; Savaşır, 1994; Hambleton ve Patsula, 1998).

Ölçek uyarlama sürecinin aşamaları ve özelliklerinin açıklanmasından önce cevap aranması gereken önemli bir soru: Neden ölçek uyarlama çalışmalarının tercih edildiğidir?

Ölçek uyarlama çalışmalarının, ölçek geliştirmeye göre daha çok tercih edilmesinin nedenleri genel olarak literatürde birkaç madde altında sıralanmaktadır:

1. Ölçeği değerlendirmek için, insanlara istedikleri ya da seçtikleri dilde uygulama yapmak daha adil sonuçlar alınmasını sağlamaktadır (Hambleton ve Kanjee, 1995).
2. Ulusal, etnik ve kültürel gruplar arasında, ulusal ve uluslararası düzeyde karşılaştırma yapma olanağı ve iletişim kolaylığı sağlamaktadır (Savaşır, 1994; Şahin, 1994; Hambleton ve Kanjee, 1995; Hambleton ve Patsula, 1998).
3. Genellikle bir ölçeği ikinci bir dile uyarlamak yeni bir ölçek geliştirmekten hem daha ucuza mal olmakta hem de daha kısa sürede gerçekleşmektedir (Hambleton ve Kanjee, 1995; Savaşır, 1994; Hambleton, Patsula, 1998; Deniz, 2007).
4. Uyarlama çalışması yapılacak ölçek iyi bilinen ve kullanılan bir ölçek ise, yeni bir ölçek geliştirmek bu ölçeği uyarlamaktan daha güvenli olmayacaktır (Hambleton, Kanjee, 1995; Hambleton, Patsula, 1998; Deniz, 2007).

5. Ayrıca araştırmacının ölçek geliştirmek için ilgili konuda yeterli teorik alt yapıya sahip olmaması da uyarlama çalışmalarının tercih edilmesinin bir nedenidir (Savaşır, 1994; Hambleton, Patsula, 1998).

Ölçek uyarlama çalışmalarının, ölçek geliştirme çalışmalarına göre her ne kadar daha kolay ve kısa sürede gerçekleştirildiği düşünülse de uygun yöntemler ve teknikler doğru şekilde kullanıldığında birçok aşamadan geçen, titiz bir çalışma gerektiren uzun bir süreçtir. Süreç sonucunda kullanıma uygun bir ölçeğin ortaya konması durumunda başka araştırmacılar tarafından kullanılacağından bilimsel sorumluluğu da beraberinde getirmektedir (şahin, 1994). Bu nedenle ölçek uyarlama çalışmalarının aşamaları ayrıntılı şekilde ele alınmıştır.

Uluslararası Test Komisyonunun (International Test Commission, 2010), ulusal (Deniz, 2007; Savaşır, 1994) ve uluslararası uyarlama konusundaki rehber çalışmaların (Hambleton, Patsula, 1998; Geisinger, 1994), ölçek uyarlama aşamaları konusunda temel noktalarda hemfikir oldukları görölmektedir. Bu aşamalar genel olarak 3 ana başlık altında incelenmektedir. Ancak uyarlama sürecine başlamadan ya da uyarlama çalışmasına karar verildiğinde yapılması gereken ilk iş ölçeği geliştiren araştırmacılarından izin almaktır. İzin almadan çalışmaların sürdürölmesi etik olmayacağından izin alınması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır (Deniz, 2007). İzin alındıktan sonra başlayan uyarlama sürecinde sırasıyla ölçeğin psikolinguistik özellikleri, psikometrik özellikleri ve kültürlerarası özellikler incelenmektedir.

2.2.1.Psikolinguistik Özelliklerin (eviri Süreci) İncelenmesi

Uyarlama çalışmasının ilk adımı olan psikolinguistik özelliklerin incelenmesi aşamasına, bazı kaynaklarda dil uyarlaması (Öner, 1987, Aktaran, Gözüml ve Aksayan, 2003) ya da eviri süreci (Savaşır, 1994) de denilmektedir. Bu aşamada çevirmenlerin seçimi, eviri süreci ve çevirinin denetlenmesi ile ilgili niteliksel ve istatistiksel yöntemler ele alınmaktadır.

2.2.1.1.Çevirmenlerin Seçimi

Ölçek uyarlamada en önemli sorunlardan biri çevirmenlerin seçimidir. evirmenleri seçerken her iki dilde akıcı konuşan ve her iki kültürü yakından tanıyan kişilerden seçilmelidir. Çevirmenler, aynı kültürde aynı zamanda her iki dili

öğrenenlerden değil, her iki dili farklı zamanlarda ve farklı kültürlerde öğrenen kişilerden seçilmelidir. Aynı zamanda test yapısı ve ölçülen yapı hakkında da bir miktar bilgi sahibi olmalarına dikkat edilmelidir (Geisinger, 1994; Deniz, 1994; Savaşır, 2007; Hambleton, Kanjee, 1995). Ayrıca çeviri tek bir kişi tarafından yapılmamalı, birden fazla olmalı bununla birlikte kolay ulaşılabilir olduğu için İngilizceyi iyi bildiği düşünülen eş, dost gibi kişilerden oluşmamalıdır (Hambleton, Kanjee, 1995; Hambleton, Patsula, 1998; Kennedy, 2005).

2.2.1.2.Çevirinin Denetlenmesi

Çeviri tamamlandıktan sonra maddelerin orijinal testtekilerle eşdeğer olup olmadıklarının sınanması amacıyla çeşitli niteliksel ve istatistiksel yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemler sırasıyla açıklanmaktadır.

2.2.1.2.1.Çevirinin Denetlenmesinde Kullanılan Niteliksel Yöntemler

İlgili alanyazın incelendiğinde uyarlama çalışmalarında 3 temel niteliksel yöntem kullanıldığı görülmektedir.

a. Tek Yönlü Çeviri Yöntemi

Bu yöntemin çeviri sonrası sorgulama ve çevirinin başka çevirmenlerce değerlendirilmesi şeklinde iki çeşidi vardır. Çeviri sonrası sorgulama, ilk çeviri çalışmaları tamamlandıktan sonra ölçek, testin uygulanacağı evrenden seçilen ufak bir örnekleme uygulanır. Deneklere her bir maddenin ne anlama geldiği sorulur. Buradaki amaç hedef grubun yorumlarının kaynak gruba benzer olup olmadığını tespit etmek ve madde eşdeğerliliği ile ilgili bilgi toplamaktır. Bu yöntem bir maddenin neden işlemediği ile ilgili iç görü kazandırır. Bu yöntemin en büyük kısıtlılıklarından biri kaynak dildeki yorumların her zaman bilinmemesidir.

Çevirinin başka çevirmenlerce denetlenmesinde ise bir kişi ya da bir grup çevirmen, testi kaynak dilden hedef dile çevirir. Çeviri, testi çevirenlerden farklı bir çevirmen grubu tarafından incelenir, kaynak dille karşılaştırılır ve değerlendirilir. Bu grup tarafından tanımlanan sorunların üzerinden geçilerek gerekli değişiklikler yapılır. İki farklı grubun çeviriyi birbirinden bağımsız olarak yapması ve çevirilerin karşılaştırılması bu yöntemin farklı uygulamalarıdır (Savaşır, 1994).

b. Grup Çeviri Yöntemi/ İleri Çeviri Yöntemi

Grup çeviri yönteminde her iki dili bilen iki veya daha fazla çevirmen ölçeği küçük bir grup halinde ya da bireysel olarak çevirmektedir. Daha sonra çevirmenler bir araya gelip anlaşmaya varırlar. Bazen sürece yeni bir çeviri grubu katılarak en iyi olduğuna inandıkları bir çeviride de karar kılabilirler. Bu çeviri yaklaşımı sıklıkla kullanılmaktadır ancak grup üyelerinin birbirlerinden etkilenmesi ve bir anlaşmaya varma sıkıntısı yaşayabilmeleri nedeniyle sınırlılıkları da vardır (Hambleton, 1994; Hambleton, Kanjee, 1995; Savaşır, 1994; Van de Vijver, Tanzer, 2004).

c. Geri Çeviri Yöntemi

En çok kullanılan yöntem olan geri çeviride ölçek orijinal dilden, hedef dile çevrilir. Sonra çeviri her iki dili de çok iyi bilen çevirmen ya da çevirmenler tarafından orijinal dile geri çevrilir. Bu geri çeviri orijinal ölçekle karşılaştırılır ve genellikle madde eşdeğerliğini sağlamak amacıyla gerekli düzeltmeler yapılır. Bu yöntemin en önemli sınırlılığı madde eşdeğerliğinin yalnızca kaynak dilde gerçekleştirilmiş olmasıdır. Bu nedenle de hedef dildeki sorunlar ortaya çıkmamaktadır. Bu yöntemin bir diğer sıkıntısı ise testin ya da ölçeğin uygulanacağı grupta hiçbir ilgisinin olmamasıdır (Geisinger, 1994; Hambleton, Kanjee, 1995; Savaşır, 1994; Van de Vijver, Tanzer, 2004).

Savaşır (1994)'a göre her yöntemin bazı sınırlılıkları olması nedeniyle hiçbir zaman bir yöntemin tek başına kullanılması yeterli değildir ve diğer yöntemlerle birlikte kullanılması gerekmektedir. Bu duruma ek olarak, geri çeviri yöntemlerinin, ileri çeviri yöntemlerine göre daha popüler olduğu bilinmektedir. Popüler olduğu halde ileri çeviri yöntemlerinin tercih edilmesi gerektiği belirtilmektedir. İleri çeviri yönteminde, her iki dil değerlendirilerek çeviri yapıldığından kaynak ve hedef dildeki test eşitliği daha iyi kanıtlanabilmektedir. Ayrıca, geri çeviri yönteminde bir testin olabildiğince doğru çevrilmiş olması dil uyarlamasının geçerliğinin garantisi değildir (Hambleton, Patsula, 1998).

2.2.1.2.2.Çevirinin Denetlenmesinde Kullanılan İstatistiksel Yöntemler

Ölçek maddelerinin eşdeğerliliğini değerlendirmek amacıyla 3 istatistiksel yöntem kullanılmaktadır.

a. Ölçeğin Kaynak ve Hedef Formlarının İki Dili İyi Bilenlere Uygulanması

Ölçek iki dili iyi bilenlerden oluşan gruba kısa bir arayla uygulanır ve iki form arasındaki korelasyonlar hesaplanarak tutarlılık derecesine bakılır. Farklı cevaplandırılan maddeler üzerinde yeniden çalışılır. Türkiye’de bu yöntemin az kullanıldığı görülmektedir. Bu yöntemin de bazı sınırlılıkları vardır. Aynı anda her iki dili çok iyi bilen bir grubu bulmak zor olabilir. Ayrıca uygun grup bulunsa da testin uygulanacağı hedef kişilerden oldukça farklı özelliklerinin olması bulguların genelleştirilmesini zorlaştırır (Hambleton, Kanjee, 1995; Savaşır, 1994).

b. Ölçeğin Kaynak ve Hedef Formlarının Karşılaştırılması

Ölçek her iki kültürden seçilen örneklemelere kendi dillerinde verilir ve sonuçlar çeşitli istatistiksel yöntemlerle karşılaştırılır. Bu yöntemin avantajı, kaynak ve hedef dildeki grupların kullanılması ve böylece sonuçların her iki örnekleme de genellenebilir olmasıdır. Ancak bu durumda her iki örneklemin eşit tutum (yetenek) düzeyinde olduğu sayıtlısı ortaya çıkmaktadır. Bu durum her zaman doğru değildir (Hambleton, Kanjee, 1995; Savaşır, 1994).

c. Diferansiyel Madde Fonksiyonu

Son yıllarda test çeviri ve uyarlama süreçlerinde sıkça kullanılmaya başlayan diferansiyel madde fonksiyonu analizleri, farklı dil ve kültür grupları arasındaki madde fonksiyonlarını tanımlamaktadır. Bu yöntemde ölçek, farklı dil gruplarına kendi dillerinde uygulanmaktadır. Maddelerin ölçmek istediği yetenek düzeyinde yapılacak bir karşılaştırmada farklı gruplardaki yanıtlayıcıların ilgili maddeyi doğru yanıtlama olasılıklarındaki farklılıkları ifade eder. Grupların yetenek düzeylerine bakılır, yetenek düzeyleri eşit ise maddelerin de aynı oranda eşdeğer fonksiyon göstermesi beklenir. Eğer madde düzeyleri her iki kültürde birbirinden farklıysa maddeler eşdeğer değildir. Bu durumda maddenin yeniden düzenlenmesi ya da testten çıkarılması gerekir. Bu yöntem madde eşdeğerliğini saptamada en iyi yol olarak kabul edilmektedir ancak büyük örneklemelerde çalışma zorunluluğu ve her iki kültürden verilere sahip olmadaki güçlükler sınırlılıklarını oluşturmaktadır (Savaşır, 1994; Gierl, Khaliq, 2001).

2.2.2. Psikometrik Özelliklerin İncelenmesi

Ölçek uyarlama çalışmalarında güvenilirlik ve geçerlik olmak üzere iki temel psikometrik özellik incelenmektedir. Bir ölçeğin güvenilirliği incelenirken, değişmezlik, ölçümcü güvenilirliği ve iç tutarlılığa bakılmaktadır. Geçerlik incelenirken ise, içerik/kapsam geçerliği, ölçüt-bağımlı geçerliği ve yapı geçerliği incelenmektedir (Büyüköztürk, 2007; Özgüven, 1994; Gözüm, Aksayan, 2003). Geçerlik ve güvenilirliğin incelenmesinde kullanılan istatistiksel yöntemler Tablo 2.1’de sunulmuştur.

Tablo 2.1. Geçerlik ve Güvenirlik Sınama Yöntemleri ve İstatistiksel Yöntemler

Psikometrik Özellikler	Yöntem	İstatistiksel Yöntem
Güvenirlik	Değişmezlik	
	Test- tekrar test	Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu
	Paralel Form	Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu
	Ölçümcü Güvenirliği	
	Gözlemciler arası uyum	t-testi Varyans Analizi Kappa İstatistiği
	Gözlemciler içi uyum	t-testi
	İç Tutarlılık	
	Testi Yarılama	Spearman Brown KR-20 Cronbach Alpha
	Madde İstatistikleri	Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu (bi-serial) Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu (point bi-serial)
	Geçerlik	İçerik/ Kapsam Geçerliği
Ölçüt- Bağımlı Geçerlik		
Yordama- Kestirim		Korelasyon
Eşzaman/ Hemzaman (Benzer Ölçek)		Korelasyon
Yapı Geçerliği		
Faktör analizi		Doğrulayıcı faktör analizi
Bilinen Grup Karşılaştırması (Ayıredici Geçerlik)		t- testi
Hipotez sınaması	Korelasyon	

2.2.3. Ölçek Uyarlama Çalışmalarında Kültürlerarası Özelliklerin Karşılaştırılması.

Ölçek uyarlama çalışmasının bu aşamasında orijinal dildeki ölçek ile hedef dilde elde edilen ölçeğin standartları karşılaştırılır. Bunun için belirtilen sorulara yanıt aranır (Öner, N., 1987; Akt. Gözüm, Aksayan, 2003, s. 13):

- Uyarlanan ölçek ile orijinal ölçeğin, puan ortalamaları, standart sapmaları ve kesme noktaları gibi özellikleri birbirine benziyor mu?
- Uyarlanan ölçeğin ölçme hatası, orijinal ölçeğin ölçme hatasına yakın mı?
- Uyarlanan ölçek ile orijinal ölçeğin faktör yapıları benziyor mu?
- Faktör-madde yükleri her iki ölçekte de benzer değerlerde mi?

Ölçeklerin psikometrik özelliklerini karşılaştıran bu sorulara beklenen yanıtlar alınamıyorsa, bu durumun nedenleri araştırılmalı ve açıklanmalıdır. Ölçeklerin faktör yapılarının büyük oranda birbirlerine benziyor olması yeterli bulunmaktadır.

2.3. İlgili Araştırmalar

Bu kısımda antisosyal inanç ve tutumlar ile ilgili yurtdışında ve yurt içinde yapılan araştırmalar sunulmuştur.

2.3.1. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Zara ve Farrington (2009)'un “ Çocukluk ve Ergenlik, Geç Başlangıçlı Suç Kariyerinin Yordayıcısı” adlı çalışmalarında yetişkinlerin suç kariyerlerini ortaya çıkması incelenmiştir. Çalışmanın amacı geç başlangıçlı (21 yaş ve üstü) suç işlemede ertelenen antisosyal belirtilerin etkisini araştırmaktır. Londra merkezinden yaşları 8-10 ile 48-50 arasında olan 400 erkek şu şekilde sınıflandırılmıştır: yaşları 10- 14 ve 15- 18 olan öz bildirimlerine göre şiddetli suçları olmayan 21 yaşında veya daha geç yaşta suç işleyen 35 geç başlangıçlı; ilk suçlarını 10 ile 20 yaş arasında işleyen 129 erken başlangıçlı ve 236 suçlu bulunmamış erkek. Analizler sonucunda geç başlangıçlı suçluların en iyi yordayıcıları, erken başlangıçlı suçlularla karşılaştırıldığında, erken başlangıçlı suçluların asabiyet içinde oldukları ve az sayıda 8-10 yaşında arkadaşa sahip oldukları ve 18 yaşına kadar hiç cinsel ilişkide bulunmadıkları ortaya konulmuştur. Geç başlangıçlı suçluların en iyi yordayıcıları suçlu olmayanlarla karşılaştırıldıklarında öğretmen tarafından derecelendirilen, 12- 14 yaşında anksiyete ve 16 yaşında yüksek nevrozizm belirlenmiştir. Çocukların, ergenlikte suç işlemeye karşı çekingen ve endişeli oldukları ancak bu durumun 21 yaşından sonra yok olmaya başladığı görülmüştür. Elde edilen bulgular erişkinlikte suç işlemenin çocuklukta tahmin edilebildiğini göstermiştir.

Romeo, Knapp ve Scott (2006) tarafından yapılan, “Çocuklarda Ciddi Antisosyal Davranışın Ekonomik Maliyetleri ve Bunu Kim Öder” adlı çalışmada, ruhsal

sağlık hizmetleri tarafından belirlenen 8-10 yaşlarında 80 çocukla çalışılmıştır. Ölçme aracı olarak, Çocuklar İçin Hasta Servisi Fiş Envanteri (Client Services Receipt Inventory for Childhood) kullanılmıştır. Ortalama yıllık toplam maliyet, 5960 £ olarak belirlenmiştir. Kullanılan hizmetler ise, çoğunlukla ulusal sağlık hizmeti, eğitim ve gönüllü kuruluşlardır, ancak, en büyük maliyetin (4637 £) aile tarafından karşılandığı ortaya çıkmıştır. Daha da önemlisi, 10 yaşındaki çocukların 28 yaşına geldiklerinde diğer akranlarına göre on kat daha fazla suç işlediklerini ve erkeklerin kızlara göre daha ciddi düzeyde antisosyal davranış ortaya koydukları bulunmuştur.

Tuvblad, Eley ve Lichtenstein (2005) tarafından yapılan araştırmada antisosyal davranışın çocukluktan ergenliğe gelişimi boylamsal olarak incelenmiştir. Çocuk ve ergenlerle yapılan çalışma, 1985-86 yılları arasında doğan 1226 ikiz üzerinde nüfusa dayalı ve boylamsal olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada aile tarafından doldurulan saldırganlık ve suç ölçekleri, 8-9 yaş için Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği (CBCL)'nin suç ölçeği, 16-17 yaş için çocukların kendilerinin doldurduğu suç davranış ölçeği kullanılmıştır. Antisosyal davranışlar deneklerin öz bildirimi ile değerlendirilmiştir. Çalışmada kalıtsal ve çevresel etmenlerin suçluluk ile çocukluk ve ergenlikteki antisosyal davranış nasıl etkilediği incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre kızlar için saldırgan davranış ve suç davranış arasındaki ilişkinin kalıtsal olduğu bulunmuştur. Erkeklerde ise saldırgan davranış ve suç davranış arasında bir ilişkinin olmadığı ancak çevresel faktörlerin daha anlamlı olduğu bulunmuştur. Genel olarak bulgular, antisosyal davranış gelişiminde cinsiyet farklılığını desteklemektedir. Kızlarda antisosyal davranış ve saldırganlıkta kalıtım etkili olurken, erkeklerde çevresel faktörlerin daha etkili olduğu bulunmuştur.

Miller, Wasserman, Neugebauer, Gorman-Smith ve Kamboukos (1999) tarafından yapılan çalışmada, ailesel antisosyal davranış risk grubunda bulunan 6-10 yaşları arasındaki Amerikalı erkek çocuklarının (N=97) bildirdiği şahit olunan toplum şiddeti, ebeveynlerin bildirdiği çocuk antisosyal davranışı ve aile ortamı arasındaki boylamsal ilişki incelenmiştir. Erkek çocukları toplum şiddetine ömür boyu maruz kalma oranının yüksek olduğunu bildirmiştir. Daha önceden problemlili çocuk davranışı ile ilişkilendirilen çocuk-ebeveyn etkileşiminin olası üç etkisinin kontrol altına alınmasının sonunda bile erkek çocuklarının toplum şiddetine şahit olmalarının, çocuklarda antisosyal davranışın 15 ayı aşkın süredeki değişikliklerle oldukça olumlu açıdan ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Üstelik özellikle oğullarıyla çatışmaya giren

ebeveynlerin olduğu aile ortamı, antisosyal davranıştaki değişikliklerin etkisini hafifletmiştir. Düşük seviyeli çatışma bulunan ailelerde zamanla daha yüksek seviyelerde şahit olunan şiddet, antisosyal davranıştaki artışlarını beraberinde getirmiştir. Aksine ebeveyn-çocuk çatışmasının nispeten daha yüksek seviyelerde seyrettiği ailelerde, yüksek oranda şahit olunmuş şiddetin antisosyal davranışa sebep olan sonuçlara yönelik hiçbir ek etkisi olmadığını ortaya koymuştur. Bu da şahit olunan toplum şiddeti ve antisosyal davranışa yol açan ailesel risk taşıyan ve kentte yaşayan çocukların antisosyal davranışları arasındaki bağlantıyı ortaya koymuştur.

Zhang ve Loeber ve Stouthamer Loeber (1997) tarafından yapılan çalışmada gelişimsel perspektif ele alınmış olup suçla ilgili tutum davranış ilişkisi üç araştırma biçiminde incelenmiştir. Bunlar, tutum-davranış ilişkisinin çoklu değişkenleri, karşılıklı yordanabilirliği ve gelişimsel ilerlemesidir. Araştırma, bir devlet okulunda üç aşamada yapılmıştır. Pittsburg Gençlik çalışmasında hırsızlık ve şiddete karşı tolerans gösteren tutumlar arasındaki ilişki ile çocuk ve ergenlerdeki fiili hırsızlık ve şiddet davranışları incelenmiştir. Örnekleme, birinci, yedinci ve onuncu sınıflarda okuyan 1517 erkek çocuktan oluşmuştur. Çalışmada, 6-18 yaşlarındaki çocuk ve gençlerde, bu suçlara toleranslı tutum ile suç davranışları ortalama puanları arasında doğrusal artış görülmüştür. Ortaokul (11) ve liseye geçiş (14) yaşlarında hem suç tutumu hem de suç davranışlarında artış rapor edilmiştir. Tutum ve davranışlar arasındaki bağ incelendiğinde, 10-12 yaşlarındaki erkek çocuklarda tutumun davranış üzerinde, davranışın tutum üzerinde olduğundan daha güçlü etkileri olduğu bulunmuştur. Tutum-davranış arasındaki karşılıklı yordama gücü, orta ve geç ergenlik döneminde en üst seviyeye çıkmıştır.

Mitchell ve Rosa (1981)'nin "Suçluluğun Habercisi Çocukluk Çağı Davranış Problemleri: Onbeş Yıl İzleme Çalışması" adlı araştırmalarında erkek çocukların davranış problemlerinin suçluluğu yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla, 3210 çocuk arasından diğerlerine göre daha fazla davranış problemleri gösteren çocukların yüzde 10'u (321 çocuk) seçilerek 15 yıl boyunca izlenmiştir. On beş yılın sonunda bu çocuklardan en az yarısı birkaç kez, yüzde 10'u da 8-11 kez işledikleri suçlardan dolayı mahkeme karşısına çıkmışlardır ve yüzde 64'ü suça yönelmiştir. Çalışmada, öğretmenler ve ebeveynler çocukların sürekli antisosyal davranışlar (çalma, yalan söyleme, evden kaçma) sergilediklerini belirtmişlerdir.

İncelenen çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde çocukların inanç ve tutumlarının ilerleyen yaşlarda büyük çoğunlukla davranışa dönüştüğü ve erken yaştaki antisosyal davranış problemlerinin ileri yaşlardaki suç davranışını yordadığı söylenebilir. Erkeklerin kızlara göre daha çok antisosyal davranışlar sergiledikleri, suça daha çok suça karıştıkları ve suça karışmalarında çevrenin daha çok etkili olduğu görülmektedir. Suçlu çocuklar arasında yapılan çalışmalarda erkeklerin kızlara oranla daha çok suç davranışında buldukları görülmektedir. Ayrıca antisosyal davranışın topluma ve aileye olan maliyetleri ile ilgili çalışmalar problemin ciddiyetini farklı bir açıdan ortaya koymaktadır. Bu açıdan en çok etkilenen ailenin aynı zamanda risk faktörü oluşturduğu yani aile içi şiddetin ve çatışmaların yaşandığı evlerdeki çocuklarda antisosyal davranışın daha çok görüldüğü söylenebilir. Bu nedenle suçun ortaya çıkmasında ve bireyin hayatında kararlı şekilde bir yer edinmesinde antisosyal tutumların, ailenin ve çevrenin önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

2.3.2.Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Türkiye’de antisosyal davranışlarla ilgili çok az sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. Yapılan çalışmaların çoğunun ergenlik dönemindeki çocuklarla yapılan dışa yönelim problemleri, saldırganlık, şiddet, çocuk suçluluğu ile ilgili olduğu görülmüştür.

Akduman, Akduman ve Cantürk (2007) yaptıkları çalışmada ergen suçluluğunda bazı kişisel ve ailesel özellikleri incelemişlerdir. Çalışma, Ankara’da suça karıştığı iddiası ile Cumhuriyet Savcılığı’na getirilen 12-15 yaşlarındaki 114 ergen ile yapılmıştır. Araştırmada kullanılan genel bilgi formu doğrultusunda, çocuğun yaşı, cinsiyeti, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, aile durumu, çocuğun kardeş sayısı, işlediği suç türü, işlediği suçta yalnız olma durumu, okula devam etme durumu ve göç etme durumu incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yaş grupları içerisinde suça en çok karışan grubun 15 (%54.4) yaş olduğu, çocukların yaşlarının arttıkça daha fazla suça bulaştıkları ve erkek ergenlerin (%81) kızlara oranla daha fazla suça karıştıkları bulunmuştur. Anne-babanın öğrenim düzeyi yükseldikçe, ergenlerin daha az suça karıştıkları ve suça karışan ergenlerin %64’ünün parçalanmış aileye sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca, ergenlerin %94.7’sinin Türkiye’nin çeşitli bölgelerinden göç ile Ankara’ya gelen çocuklar olduğu dikkat çekmektedir. Ergenlerin suç işlerken yanlarında bulunan kişilere bakıldığında, ergenlerin %7’sinin suçu ailesi ile birlikte işlediği, %81.6’sının ise suçu arkadaşlarıyla birlikte işlediği görülmektedir. Bunlara ek

olarak araştırmaya katılan ergenlerin %69'unun üç veya daha fazla kardeşi olduğu, %43'ünün kişiye karşi, %57'sinin ise mala karşi suç işlediği, %71.9'unun daha önce başka suçlar nedeniyle güvenlik birimlerine getirildiği, %57.6'sının okula devam etmediği belirlenmiştir.

Kesen, Deniz ve Durmuşoğlu (2007) tarafından yapılan çalışmada yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin, saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişki, ergenlerin yaş ve yurtta kalma süreleri ile öfke ve saldırganlık düzeyi arasında ilişki incelenmiştir. Konya ilinde bulunan kız ve erkek yetiştirme yurdunda kalan 201 ergen ile yapılan çalışmada yaş ortalaması 15.20'dir. Araştırma sonuçlarına göre kurumda kalan gençlerin öfke düzeyleri arttıka saldırganlık düzeylerinin de arttığı bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuç ise, ergenlerin yurtta kalma sürelerinin arttıka saldırganlık ve öfke düzeylerinin de arttığı bulunmuştur.

Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelendiği bir çalışmada (Ayan, 2007), Sivas merkez ilçede bulunan 70 ilköğretim okulunun 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri ile çalışılmıştır. Örnekleme, düşük, orta ve yüksek sosyoekonomik ve kültürel düzeylere göre belirlenmiş on beş okulda öğrenim gören 655 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmada, anneleri tarafından şiddete uğradığı belirlenen öğrencilerin oranı %54, babaları tarafından şiddete uğradığı belirlenen öğrencilerin oranı ise %46 olarak saptanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre şiddete uğrayan öğrencilerin saldırganlık eğiliminin şiddete uğramayanlara göre daha fazla olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin saldırganlık ölçeğinden aldığı puanların sadece ailesinde yaşayan birey sayısı ve annesinin davranış tarzına göre anlamlı farklılık gösterdiği; öte yandan öğrencinin saldırganlık ölçeğinden aldığı puanların öğrencinin ailesinin kökeni, anne ve babasının eğitim düzeyi ve mesleği, ailesinin gelir düzeyi, ailesinde kararların alınma biçimi, annesi ve babası arasında şiddet olması, babasının kendisine karşi davranış tarzı, anne ve babasının kendisine ilgisi, anne ve babasının arkadaşlarını tanıması ve eve gelmesine izin vermesi, anne ve babasından korkması, anne ve babasıyla sorunlarını paylaşabilmesine göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır.

Suçta yönlendirilen ve suçta yönlendirilmeyen çocukların aile ilişkileri ile saldırganlık davranışlarının karşılaştırıldığı bir çalışmada (Erdoğdu, 2005) Diyarbakır ilindeki 75. Yıl Sosyal Hizmetler Gençlik Merkezine gelen suçta yönlendirilmiş 12-16 yaşlarında 50 çocuk, suçta yönlendirilmemiş 12-16 yaşlarında 50 çocuk olmak üzere

toplam 100 çocuk bu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada çocukların saldırganlık davranışlarını ve aile ilişkilerini ortaya koymak için Saldırganlık Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, suça yönlendirilmiş çocukların, suça yönlendirilmemiş çocuklara göre daha saldırgan oldukları ve suça yönlendirilmiş çocukların, suça yönlendirilmemiş çocuklara göre aile ilişkilerinin daha sağlıklı olduğu bulunmuştur.

Balkıs, Duru ve Buluş (2005) tarafından yapılan çalışmada, ilköğretim ikinci kademedeki öğrenim gören yaşları 11-15 arasında değişen öğrencilerin şiddete yönelik tutumları ile aidiyet (okula bağlılık duygusu), özyeterlilik inançları, şiddete yönelik inançlar, medya ve arkadaş grubu ile olan ilişkileri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar, erkek öğrencilerin şiddete yönelik tutumlarının kızlara göre daha yüksek olduğu, yaş arttıkça şiddete yönelik tutumun arttığı görülmüştür.

Kaner (2001) tarafından yapılan, anababa denetimleriyle ergenlerin suç kabul edilen davranışları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada Ankara il merkezinde bulunan sekiz lisenin 1. ve 2. sınıflarında okuyan 15-18 yaşlarında 843 öğrenci, araştırma grubunu oluşturmuştur. Çalışmada gençlerin anne ve babalarının, çocuklarının davranışlarını kontrol etmelerine ilişkin algılarının cinsiyete ve yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ve da suç davranışını yordayıcı değişkenler incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar, erkeklerin kızlara göre suç davranışını daha çok gösterdiklerini, suçun 15 yaşından 17-18 yaşına doğru arttığını göstermiştir. Ayrıca, erkeklerin babayla etkinlikte bulunma, onunla yakın ilişki kurma, ona sevgi ve güven hissetme gibi dolaylı, baba tarafından izlenme ve onun koyduğu ev kurallarına uyma gibi doğrudan denetimleri daha çok algıladıklarını görülmüştür. Son olarak her iki cinsiyette de hem annenin hem de babanın doğrudan kontrollerinin suçu yordamada önemli olduğu bulunmuştur.

Ergenlerin akran ilişkileri ile suç kabul edilen davranışları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışma (Delikara, 2001), beş resmi ve özel okulun lise 1. ve lise 2. sınıflarında okuyan 14-17 yaşları arasındaki 696 kız ve erkek öğrenciyle yürütülmüştür. Elde edilen bulgular, kızların erkeklere göre suç olarak nitelendirilen davranışları daha çok gösterdiklerini ve 14 yaşından itibaren suç kabul edilen davranışlar artmakta ve 17 yaşında ise tepe noktasına ulaşmaktadır. Arkadaş ilişkileri değerlendirildiğinde, elde edilen sonuçlar, kızların erkeklere göre arkadaşlarıyla bağlılık, sevgi ve güvene dayalı ilişkilerinin daha güçlü olduğunu göstermiştir. Sapan akranlara sadakat ile ilgili olarak

ise, erkeklerin kızlara göre sapkın davranışları olan arkadaşlarının yanında daha çok yer aldıkları ve 17 yaşındakilerin, diğer yaş grubundakilere göre sapkın arkadaşlara daha çok sadakat gösterdikleri bulunmuştur.

Uyanık-Balat ve Akman (2006), lise öğrencilerinin cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve devam ettikleri sınıflara göre psikolojik durumları arasındaki farklılıkları inceledikleri çalışmada farklı ilçelerde yer alan beş resmi ve iki özel lisede öğrenim gören 482 öğrenci ile araştırmayı yürütmüşlerdir. Çalışmada 11-18 Yaş Gençler için Davranış Değerlendirme Ölçeği(YSR) kullanılmıştır. Elde edilen bulgulardan bazıları, erkeklerin kızlara göre daha çok suça yönelik davranış sergilediğini, suça yönelik davranışlarda üst sosyoekonomik düzey lise öğrencilerinin, alt ve orta düzey lise öğrencilerine göre daha fazla suç içeren davranışlara yöneldiklerini, yaşla birlikte sorun davranışların arttığını göstermiştir.

Yurt içinde yapılan çalışmalarda da, yurt dışında yapılan çalışmalarda olduğu gibi erkeklerin kızlara oranla daha çok suça yöneldiği, ergenlikte suç işleme oranının arttığı, parçalanmış, eğitim düzeyi düşük ve aile içi şiddet olan ailelerde çocukların suça karışma oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte erkek çocuklarda akran etkisinin daha fazla olduğu ve aile denetimini daha çok algıladıkları söylenebilir. Özetle, diğer çalışmalarda olduğu gibi, suça yönelimde aile, çevre, akran etkisi, yaş, cinsiyet, ailenin eğitim düzeyi, aile içi ilişkiler antisosyal davranış ve suç davranış için risk faktörü oluşturmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama yöntemi, veri toplama araçları, ölçeğin Türk kültürüne uyarlanması ile ilgili yapılan işlemler, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesi hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, 9-16 yaşlarındaki çocukların ve gençlerin antisosyal inanç ve tutumlarını ölçmeyi amaçlayan Antisosyal İnanç ve Tutum Ölçeği'ni (Antisocial Beliefs and Attitudes Scale) Türk kültürüne uyarlama çalışmasıdır. Çevirisi yapılan ve psikometrik özellikleri incelenen ve kültürlerarası uyarlaması yapılan bu çalışma dört aşamadan oluşmaktadır:

- a. Ölçeğin Çevirisi
- b. Pilot Çalışma
- c. Pilot Çalışmaya Göre Yeniden Düzenlenen Ölçeğin Saha Çalışması
- d. Ölçeğin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi.

3.2. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini, Adana ili merkez ilçeleri (Seyhan, Çukurova, Yüreğir, Sarıçam) sınırlarında bulunan tüm ilköğretim 3., 4., 5., 6., 7. ve 8., sınıf ile ortaöğretim kurumları 9. ve 10. sınıflarda öğrenim gören yaşları 9-16 arasında değişen öğrenciler oluşturmaktadır.

3.3. Araştırmanın Örnekleme

Örnekleme; pilot çalışma için, ölçeğin asıl çalışması için, ayırt edici geçerlik için, ölçüt-bağıntılı geçerlik için, test tekrar test ölçüm güvenilirliğinin sınanması için olmak üzere beş ayrı gruptan oluşmaktadır.

1. Pilot çalışma için örnekleme. Ölçeğin tasarlanan popülasyonda nasıl işlediğini incelemek amacıyla pilot çalışma yapılmıştır. Bu amaçla bir ilköğretim ve bir

ortaöğretim kurumunda yapılan uygulamada 54 öğrenciyle çalışılmıştır. Her sınıf düzeyinden öğrencilerin olmasına dikkat edilmiştir. Pilot çalışma grubunu oluşturan öğrencilere ait betimsel değerler Tablo 3.1’de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Pilot Uygulama Verilerine Ait Demografik Değerler.

Sınıf Düzeyi	Yaş Aralığı	Cinsiyet	Toplam			
			n	%	n	%
3. sınıf	9	Kız	2	40	5	100
		Erkek	3	60		
4. sınıf	9-11	Kız	3	50	6	100
		Erkek	3	50		
5. sınıf	10-12	Kız	4	66.7	6	100
		Erkek	2	33.3		
6. sınıf	11-14	Kız	3	50	6	100
		Erkek	3	50		
7. sınıf	12-14	Kız	2	40	5	100
		Erkek	3	60		
8. sınıf	14-16	Kız	3	60	5	100
		Erkek	2	40		
9. sınıf	14-16	Kız	7	63.6	11	100
		Erkek	4	36.4		
10. sınıf	15-16	Kız	7	70	11	100
		Erkek	3	30		
Toplam		Kız	31	57.4	54	100
		Erkek	23	42.6		

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi her sınıf düzeyinden toplam 31 (%57.4) kız ve 23 (%42.6) erkek öğrenci olmak üzere 54 öğrenci ile ön çalışma yapılmıştır.

2. Ölçeğin asıl çalışması için örneklem. Adana ili merkez ilçeleri (Seyhan, Çukurova, Yüreğir, Sarıçam) sınırlarında bulunan ilköğretim 3., 4., 5., 6., 7. ve 8., sınıf ile ortaöğretim kurumları 9. ve 10. sınıflarda öğrenim gören yaşları 9-16 arasında değişen 1938 öğrenciden oluşmaktadır. Bu öğrencilerle çalışma yapabilmek için öncelikle Adana İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden izin alınmıştır (EK1’e bakınız). Örneklem, Adana İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeylere göre ayrılan okullardan sınıf düzeylerine göre seçkisiz küme örnekleme alma yoluyla belirlenmiştir. Örneklem %60’ını alt, %20’sini orta ve kalan %20’sini üst sosyo-ekonomik düzey oluşturmaktadır. Uygulama yapılacak okullar, ilçelere, sosyo-ekonomik düzeylere ve daha sonra sınıf düzeylerine göre listelenen okullar içerisinden rastgele numara verilerek ve seçilen numara listeye her seçimde yeniden eklenerek belirlenmiştir. Üst sosyoekonomik düzeyi temsilen tek bir okulda uygulama yapılmıştır. Toplam 46 okulda, 2000 öğrenciye uygulama yapılmıştır. Ancak eksik doldurma ya da

çoklu işaretlemeler ile 62 form elenmiştir. Toplam 1938 form çalışmaya dahil edilmiştir. Örneklemin 1003'ü (% 52) kız, 935'i (% 48) erkek öğrenciden oluşmaktadır. Örneklemi oluşturan ilköğretim birinci kademe, ikinci kademe ve ortaöğretim öğrencilerinin okullara, cinsiyete, sınıf düzeylerine ve yaşlarına göre dağılımı sırasıyla Tablo 3.2, Tablo 3.3 ve Tablo 3.4'te sunulmuştur.

Tablo 3.2. Örnekleimde Yer Alan İlköğretim Birinci Kademe (3., 4., 5., sınıf) Öğrencilerinin Demografik Özellikleri.

Uygulama Yapılan Okullar	Sınıf Düzeyi	Yaş Aralığı	Cinsiyet	N	%	Toplam	%
				N	%	N	%
A1	3. sınıf	9-11	Kız	17	58.6	29	100
			Erkek	12	41.4		
A2	3. sınıf	9-10	Kız	16	53.3	30	100
			Erkek	14	46.7		
A3	3. sınıf	9-10	Kız	18	45	40	100
			Erkek	22	55		
A4	3. sınıf	9-10	Kız	12	42.9	28	100
			Erkek	16	57.1		
A5	3. sınıf	9-10	Kız	15	53.6	28	100
			Erkek	13	46.4		
A6	3. sınıf	9-10	Kız	22	55	40	100
			Erkek	18	45		
A7	3. sınıf	9-12	Kız	16	55.2	29	100
			Erkek	13	44.8		
İlköğretim Birinci Kademe 3. Sınıflar Toplam			Kız	116	51.8	224	100
			Erkek	108	48.2		
B1	4. sınıf	10-11	Kız	16	57.1	28	100
			Erkek	12	42.9		
B2	4. sınıf	10-13	Kız	21	70	30	100
			Erkek	9	30		
B3	4. sınıf	9-11	Kız	20	66.7	30	100
			Erkek	10	33.3		
B4	4. sınıf	10-11	Kız	20	51.3	39	100
			Erkek	19	48.7		
B5	4. sınıf	10-11	Kız	14	46.7	30	100
			Erkek	16	53.3		
B6	4. sınıf	10-11	Kız	19	59.4	32	100
			Erkek	13	40.6		
B7	4. sınıf	10-11	Kız	18	45	40	100
			Erkek	22	55		
İlköğretim Birinci Kademe 4. Sınıflar Toplam			Kız	128	55.9	229	100
			Erkek	101	44.1		
C1	5. sınıf	10-12	Kız	17	41.5	41	100
			Erkek	24	58.5		
C2	5. sınıf	11-13	Kız	16	53.3	30	100
			Erkek	14	46.7		
C3	5. sınıf	11	Kız	9	37.5	24	100
			Erkek	15	62.5		
C4	5. sınıf	11-12	Kız	18	60	30	100
			Erkek	12	40		
C5	5. sınıf	11-13	Kız	20	66.7	30	100
			Erkek	10	33.3		
C6	5. sınıf	11-12	Kız	20	50	40	100
			Erkek	20	50		
C7	5. sınıf	11-13	Kız	13	43.3	30	100

C8	5. sınıf	11-13	Erkek	17	56.7	30	100
			Kız	17	56.7		
			Erkek	13	43.3		
İlköğretim Birinci Kademe 5. Sınıflar Toplam			Kız	130	51	255	100
			Erkek	125	49		
Toplam			Kız	374	52.8	708	100
			Erkek	344	47.2		

İlköğretim birinci kademe de uygulama yapılan okulların, demografik özelliklerinin yer aldığı Tablo 3.2.'de, 3. sınıf düzeyinde 116 (%51.8) kız, 108 (%48.2) erkek öğrenci olmak üzere toplam 224 öğrenci yer almaktadır. İlköğretim 4. sınıf düzeyinde 128 (%55.9) kız, 101 (%44.1) erkek öğrenci olmak üzere toplam 229 öğrenci ile çalışılmıştır. İlköğretim 5. sınıf düzeyi ise 130 (%51) kız, 125 (%49) erkek olmak üzere toplam 255 öğrenciden oluşmaktadır. İlköğretim birinci kademe de toplam 374 (%52.8) kız, 344 (%47.2) erkek öğrenci olmak üzere toplam 708 öğrenciden veri toplanmıştır.

Tablo 3.3'de ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin demografik özellikleri yer almaktadır.

Tablo 3.3. Örneklemde Yer Alan İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Demografik Özellikleri.

Uygulama Yapılan Okullar	Sınıf Düzeyi	Yaş Aralığı	Cinsiyet	Cinsiyet		Toplam	
				N	%	N	%
D1	6. sınıf	12-13	Kız	19	47.5	40	100
			Erkek	21	52.5		
D2	6. sınıf	12-14	Kız	15	50	30	100
			Erkek	15	50		
D3	6. sınıf	11-15	Kız	10	33.3	30	100
			Erkek	20	66.7		
D4	6. sınıf	12-13	Kız	26	65	40	100
			Erkek	14	35		
D5	6. sınıf	12-15	Kız	17	54.8	31	100
			Erkek	14	45.2		
D6	6. sınıf	12-15	Kız	15	55.6	27	100
			Erkek	12	44.4		
D7	6. sınıf	12-13	Kız	13	52	25	100
			Erkek	12	48		
İlköğretim İkinci Kademe 6. Sınıflar Toplam			Kız	129	51	253	100
			Erkek	124	49		
E1	7. sınıf	12-16	Kız	9	31	29	100
			Erkek	20	69		
E2	7. sınıf	12-15	Kız	17	54.8	31	100
			Erkek	14	45.2		
E3	7. sınıf	12-16	Kız	20	66.7	30	100
			Erkek	10	33.3		

Tablo 3.3. Devam

E4	7. sınıf	13-15	Kız	17	42.5	40	100
			Erkek	23	57.5		
E5	7. sınıf	12-14	Kız	15	37.5	40	100
			Erkek	25	62.5		
E6	7. sınıf	13-15	Kız	13	44.8	29	100
			Erkek	16	55.2		
E7	7. sınıf	13-14	Kız	17	58.6	29	100
			Erkek	12	41.4		
İlköğretim İkinci Kademe 7. Sınıflar Toplam			Kız	124	48.2	257	100
			Erkek	133	51.8		
F1	8. sınıf	13-16	Kız	16	55.2	29	100
			Erkek	13	44.8		
F2	8. sınıf	14-16	Kız	13	43.3	30	100
			Erkek	17	56.7		
F3	8. sınıf	14-16	Kız	18	60	30	100
			Erkek	12	40		
F4	8. sınıf	15-16	Kız	16	53.3	30	100
			Erkek	14	46.7		
F5	8. sınıf	14-16	Kız	17	42.5	40	100
			Erkek	23	57.5		
F6	8. sınıf	14-15	Kız	14	46.7	30	100
			Erkek	16	53.3		
F7	8. sınıf	14-16	Kız	20	50	40	100
			Erkek	20	50		
F8	8. sınıf	14-16	Kız	19	63.3	30	100
			Erkek	11	36.7		
İlköğretim İkinci Kademe 8. Sınıflar Toplam			Kız	128	49.6	258	100
			Erkek	130	50.4		
Toplam			Kız	381	49.6	768	100
			Erkek	387	50.4		

Örneklemede yer alan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sınıf düzeylerine ve cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo 3.3 'de sunulmuştur. Buna göre, 6. sınıf düzeyinde 129 (%51) kız, 124 (%49) erkek öğrenci olmak üzere toplam 253 öğrenci bulunmaktadır. İlköğretim 7. sınıf düzeyinde 124 (%48.2) kız, 133 (%51.8) erkek öğrenci olmak üzere toplam 257 öğrenci yer almaktadır. İlköğretim 8. sınıf düzeyinde ise 128 (%49.6) kız, 130 (%50.4) erkek öğrenci olmak üzere toplam 258 öğrenci bulunmaktadır. İlköğretim ikinci kademe toplam 768 öğrenci ile uygulama yapılmıştır. Bu öğrencilerin 381 (%49.6)'i kız, 387 (%50)'si erkektir. Örneklemede yer alan ortaöğretim 9. ve 10. sınıf öğrencilerine ait demografik veriler Tablo3.4'te sunulmuştur.

Tablo 3.4. Örneklemede Yer Alan Ortaöğretim Öğrencilerine Ait Demografik Veriler.

Uygulama Yapılan Okullar	Sınıf Düzeyi	Yaş Aralığı	Cinsiyet	Cinsiyet		Toplam	
				N	%	N	%
G1	9. sınıf	14-16	Kız	22	55	40	100
			Erkek	18	45		
G2	9. sınıf	15-16	Kız	24	60	40	100
			Erkek	16	40		
G3	9. sınıf	14-15	Kız	15	50	30	100
			Erkek	15	50		
G4	9. sınıf	14-16	Kız	22	71	31	100
			Erkek	9	29		
G5	9. sınıf	14-16	Kız	15	50	30	100
			Erkek	15	50		
G6	9. sınıf	14-16	Kız	13	41.9	31	100
			Erkek	18	51.8		
G7	9. sınıf	14-16	Kız	13	43.3	30	100
			Erkek	17	56.7		
Ortaöğretim 9. Sınıflar Toplam			Kız	124	53.4	232	100
			Erkek	108	46.6		
H1	10. sınıf	15-16	Kız	16	53.3	30	100
			Erkek	14	46.7		
H2	10. sınıf	15-16	Kız	22	55	40	100
			Erkek	18	45		
H3	10. sınıf	15-16	Kız	14	46.7	30	100
			Erkek	16	53.3		
H4	10. sınıf	15-16	Kız	22	56.4	39	100
			Erkek	17	43.6		
H5	10. sınıf	15-16	Kız	17	54.8	31	100
			Erkek	14	45.2		
H6	10. sınıf	15-16	Kız	14	46.7	30	100
			Erkek	16	53.3		
H7	10. sınıf	15-16	Kız	19	63.3	30	100
			Erkek	11	36.7		
Ortaöğretim 10. Sınıflar Toplam			Kız	124	53.9	230	100
			Erkek	106	46.1		
Toplam			Kız	248	53.7	462	100
			Erkek	214	46.3		

Ortaöğretim öğrencilerinin demografik özelliklerinin sunulduğu Tablo 3.4'te görüldüğü gibi, 9.sınıf düzeyinde 124 (%53.4) kız, 108 (%46.6) erkek öğrenci olmak üzere toplam 232 öğrenci ile uygulama yapılmıştır. Onuncu sınıf düzeyinde 124 (%53.9) kız, 106 (%46.1) erkek olmak üzere toplam 230 öğrenci yer almaktadır. Ortaöğretim düzeyinde 248 (%53.7) kız, 214 (%46.3) erkek olmak üzere toplam 462 öğrenciye ölçek uygulanmıştır.

3. Ayırt edici geçerlik için örneklem. Bu örneklem grubunu Adana Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı Çocuk Şube Müdürlüğü'ne suç işlemiş iddiası ile getirilen çocuklar ve Adalet Bakanlığı'na bağlı Adana Pozantı M Tipi Çocuk Cezaevi'nde bulunan 13-16 yaşlarındaki tutuklu çocuklar oluşturmaktadır. Bu örneklem grubundaki veriler ayırt edici geçerliği sınamak amacıyla toplanmıştır. Çocuk Şube Müdürlüğü'ne getirilen çocuklardan veri toplamak için öncelikle Adana Valiliği'nden izin alınmıştır. Daha sonra müdürlükteki görevlilerle görüşülerek ölçeğin nasıl uygulanacağı açıklanmış ve ölçekler nezaret memurları tarafından uygulanmak üzere müdürlüğe bırakılmıştır.

Adana Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü'nde 30 çocuğa ölçek uygulanmıştır. Uygulama süresi içerisinde nezarete kız çocuk getirilmediği için tüm veriler erkek çocuklarından elde edilmiştir. Toplanan ölçeklerin üç tanesi çoklu işaretlemeler nedeniyle iptal edilmiştir. Çalışmaya 27 form dâhil edilmiştir. Çocukların yaşları 13-16 arasında değişmektedir. Bu grubun yaş ortalaması 15.37, standart sapması 1.04'tür. Çocukların 7'si ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıflarda, 8'i ortaöğretim 9. ve 10. sınıflarda, 1'i halk eğitim merkezinde öğrenim görmektedir. Bir çocuğun okuma-yazması yoktur, 10'u ise ilköğretimden terktir.

Cezaevi verileri, Adalet Bakanlığı'na bağlı Adana Pozantı M Tipi Çocuk Cezaevi'nde bulunan 12-16 yaşlarındaki tutuklu çocuklardan oluşmaktadır. Pozantı M tipi cezaevi, bölgedeki tek çocuk cezaevi olarak Adana, Mersin, Osmaniye, Hatay gibi çevre illerin tamamından tutuklu çocukları bulundurmaktadır. Buraya gelen çocuklar hüküm giyene kadar ya da beraat edene kadar burada kalmaktadırlar. Ne kadar kalacakları mahkemelerinin sonlanmasına bağlı olduğundan çocuk sayısı çok sık değişmektedir.

Cezaevinde bulunan çocuklarla uygulama yapabilmek için öncelikle Adalet Bakanlığı'ndan izin alınmıştır (EK2'e bakınız). Daha sonra kurum müdürü ile görüşülerek görüş günleri dışında kuruma uygun bir gün belirlenmiş ve çocuklarla beşerli gruplar halinde uygulama yapılmıştır. Uygulamanın yapıldığı tarihte cezaevinde 13-16 yaşları arasında toplam 58 çocuk bulunmaktadır. Yaş ortalaması 15.20, standart sapması 0.97'dir. Çocukların 29'u 16 yaşında, 16'sı 15 yaşında, 10'u 14 yaşında, ikisi 13 yaşında ve biri 12 yaşındadır. Uygulama yapılan çocukların büyük çoğunluğunu 15 ve 16 yaşlarındaki çocuklar oluşturmaktadır. Yaş küçüldükçe tutuklu çocuk sayısının azaldığı görülmektedir. Cinsiyet açısından bakıldığında hiç kız tutuklu

bulunmamaktadır. Bütün çocuklar formları kendileri doldurmuşlardır. Yalnızca okuma-yazma bilmeyen 16 yaşındaki 1 çocuğa maddeler tek tek okunarak ölçek doldurulmuştur.

Çocukların cezaevinde bulunma nedenleri, aileleri, eğitim durumları ve buna benzer bilgiler, özel izin gerektirmesi nedeniyle alınamamıştır. Ancak cezaevinde bulunma nedenleri ile ilgili olarak cezaevi müdürü yaklaşık değerler üzerinden bilgi vermiştir. Buna göre uygulamanın yapıldığı tarihlerde (11.06. 2010) Pozantı Çocuk Cezaevi'nde bulunan çocukların yaklaşık %65'i uyuşturucu kullanmak ve satmaktan, %15'i terör suçlarından, %15'i mal varlığına karşı işlenen suçlardan, %5'i ise vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suçlardan dolayı yargılanmaktadır.

4. Ölçüt-bağımlı geçerlik için örneklem. Ölçeğin benzer ölçek geçerliğini sınamak amacıyla toplam 34 okulda, toplam 816 ilköğretim 3., 4., 5., 6., 7., 8. sınıf ve ortaöğretim 9. ve 10. sınıf öğrencisi ile uygulama yapılmıştır. Uygulama yapılan okullar, kullanılan benzer ölçekler ve sınıf düzeyleri Tablo 3.5'te belirtilmiştir.

Tablo 3.5. Benzer Ölçek Geçerliği Sınaması İçin Uygulama Yapılan Sınıf Düzeyleri, Öğrenci Sayısı ve Kullanılan Ölçekler.

Kullanılan Benzer Ölçek	Uygulama Yapılan	
	Sınıf Düzeyi	N
Davranış Değerlendirme/ Saldırganlık Ölçeği	İlköğretim 4. ve 5. Sınıf	98
Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR/11-18)	İlköğretim 5., 6., 7. Sınıf	150
Şiddet Ölçeği	İlköğretim 7. ve 8. Sınıf	124
Saldırganlık Ölçeği	İlköğretim 3., 4., 5., 6., 7., 8. sınıf ve ortaöğretim 9. ve 10. sınıf	444
Uygulama Yapılan Toplam Öğrenci Sayısı		816

Tablo 3.5'te, belirtilen sınıf düzeylerine göre uygulama yapılan öğrenci sayısı verilmiştir. Her bir benzer ölçek için belirtilen sınıf düzeylerinden yaklaşık olarak eşit sayıda öğrenciden veri toplanmıştır.

5. Test Tekrar test ölçüm güvenirliğinin sınaması için örneklem. Ölçeğin zamana karşı güvenirliğini sınamak amacıyla testin tekrarı yöntemi kullanılmıştır. Ölçek farklı sekiz okuldan 195 öğrenciye dört hafta arayla uygulanmıştır. İlk

uygulamada öğrencilere rumuzlar verilmiş, bu rumuzları defterlerine not etmeleri istenmiştir. Daha sonra tekrar test uygulaması sırasında rumuzlarına göre aynı öğrencilere testin tekrarı yapılmıştır. Uygulama yapılan bu örneklemin sınıf düzeylerine göre dağılımı Tablo 3.5’te sunulmuştur.

Tablo 3.6. Testin Zamana Karşı Güvenirliğinin Sınanması Amacıyla Uygulama Yapılan Sınıf Düzeyleri ve Öğrenci Sayıları.

Sınıf Düzeyi	Uygulama Yapılan Öğrenci Sayısı			Toplam	
	Cinsiyet	N	%	N	%
10.sınıf	Kız	10	50.0	20	100
	Erkek	10	50.0		
9. sınıf	Kız	14	58.8	26	100
	Erkek	12	46.2		
8.sınıf	Kız	14	51.9	27	100
	Erkek	13	48.1		
7.sınıf	Kız	14	43.8	32	100
	Erkek	18	56.3		
6.sınıf	Kız	15	57.7	26	100
	Erkek	11	42.3		
5.sınıf	Kız	17	70.8	24	100
	Erkek	7	29.2		
4.sınıf	Kız	9	45.0	20	100
	Erkek	11	55.0		
3.sınıf	Kız	11	55.0	20	100
	Erkek	9	45.0		
Toplam	Kız	104	53.3	195	100
	Erkek	91	46.7		

Tablo 3.6’te belirtildiği gibi ölçeğin zamana karşı güvenirliliğini sınamak amacıyla 104 (%53.3) kız, 91(%46.7) erkek olmak üzere toplam 195 öğrenci ile tekrar test ölçümü yapılmıştır.

3.4. Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği Uyarlama Çalışmasında Yapılan İşlemler

Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği’nin uyarlama çalışmasına karar verildikten sonra, öncelikle ölçeği geliştiren Butler, Leschied ve Fearon (2007)’dan ölçeği Türk kültürüne uyarlamak için izin alınmıştır (EK3’e bakınız). Daha sonra

Çukurova Üniversitesi İlköğretim ve Eğitim Bilimleri bölümündeki uzmanlarla görüşülerek antisosyal yapının Türkiye’de varlık gösterdiği ve İngiltere ile Türkiye’de aynı anlamı taşıdığına karar verilmiştir ve ölçeğin uyarlama aşamaları gerçekleştirilmiştir.

Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği’nin uyarlama çalışması dört aşamadan oluşmuştur. Bu aşamalar:

1. Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği’nin çevirisi (Dil Uyarlaması)
2. Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği’nin Pilot Çalışması
3. Pilot Çalışmaya Göre Yeniden Düzenlenen Ölçeğin Saha Çalışması
4. Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği’nin psikometrik özelliklerinin incelenmesidir.

3.5.1. Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği’nin Çevirisi

Test uyarlama süreçlerinin ilk adımı olan çeviri ile orijinal dildeki ölçeğin hedef dildeki dilbilimsel geçerliğin incelenmesi için ölçeğin Türkçe çevirisi Tek yönlü çeviri yönteminin bir tekniği olan çeviri sonrası sorgulama, grup çevirisi ve geri çeviri yöntemleri kullanılmıştır. İlk çeviri, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri ve İlköğretim Bölümü’nde altı öğretim üyesi tarafından gerçekleştirilmiştir. Çevirmenlerin hepsi yüksek lisans ve doktora eğitimlerini İngilizcenin anadil olarak konuşulduğu, Amerika ve İngiltere’de tamamlamış ve İngilizceyi bu ülkelerde öğrenmişlerdir. Her iki dilde akıcı konuşan ve her iki kültürü iyi tanıyan uzmanların dördü psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında uzmandırlar.

Çeviri sürecine, bir çeviri formu hazırlanarak başlanmıştır. Orijinal dildeki maddeler sırasıyla yazılmış, her bir maddenin altında hedef dile çevirisi için boşluk bırakılmıştır. Maddelerin tamamı yazıldıktan sonra sayfanın sonuna “öneriler” kısmı eklenmiştir. Bu kısım uzmanların, maddelerin çevirisi ile ilgili ya da ölçeğin geneli ile ilgili görüşleri için ayrılmıştır. İlk çeviri uzmanlar tarafından bireysel olarak yapılmıştır. Her çevirmene bir çeviri formu verilmiştir ve çevirileri birbirlerinden bağımsız olarak yapmışlardır. Daha sonra çeviriler araştırmacı tarafından düzenlenerek bir sunu haline getirilmiştir. Bu sunuda, orijinal dildeki her maddenin altında her bir çevirmenin çevirilerine (çevirenin adı verilmeden, kodlanarak Ç1, Ç2...vb.) yer verilmiştir. Ardından, çevirilerin karşılaştırılması, tartışılması ve uygun çevirilere karar vermek

amacıyla bir toplantı düzenlenmiştir. Çevirmenlerin en uygun çeviriye karar verirken birbirlerinden etkilenmelerini veya özellikle kendi çevirilerini tercih etmelerini engelleyebilmek için maddeleri kimlerin çevirdiği belirtilmemiştir. Örneğin, birinci madde için slayt sunusu:

1. It's no big deal to skip a few lessons.

Ç1: Birkaç dersi asmak / derse girmemek çok önemli bir şey değil.

Ç2: Birkaç dersi eklemek önemli bir sorun değildir.

Ç3: Birkaç derse girmemek çok büyük bir problem değil.

Ç4: Birkaç dersi eklemek çok da önemli değil.

Ç5: Birkaç dersin asılması önemli bir sorun değildir.

Ç6: Birkaç derse devamsızlık yapılması önemli bir sorun değildir.

Ç7: Birkaç derse girmemek o kadar da önemli değil.

şeklinde. Bazı maddeler için çevirmenler birden fazla çeviri önerisi sunmuşlardır.

Çevrilen ölçek maddeleri tek tek tartışılarak her bir madde için en uygun çeviriye karar verilmiştir. Daha sonra tamamlanan çeviriler her iki dili ve kültürü iyi bilen alanında uzman bir İngilizce öğretmeni tarafından incelenmiştir. Her bir madde yeniden gözden geçirilmiş maddelerin eşdeğerliği yapısal açıdan değerlendirilmiştir. Çevirinin kültürel farklılıklar göz önünde bulundurularak hedef dile çevrildiği onaylanmış ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Hedef dile ilk çevirisi tamamlanan ölçeğin her bir maddesi yazım, dilbilgisi ve anlam hatası olup olmadığı incelenmek üzere Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'nde görev yapan Türk Dili uzmanı bir öğretim üyesi tarafından incelenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

3.5.2. Türkçeye Çevirisi Yapılan Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği'nin Pilot Çalışması ve Pilot Çalışmaya Göre Maddelerin Yeniden Düzenlenmesi

Ölçeğin tasarlanan popülasyonda nasıl işlediğini incelemek amacıyla pilot çalışma yapılmıştır. Bu amaçla bir ilköğretim ve bir ortaöğretim kurumunda yapılan uygulamada 54 öğrenciyle çalışılmıştır. Her sınıf düzeyinden öğrenci seçmeye dikkat edilmiştir.

İlköğretim 3., 4., 5., 6., 7., ve 8. sınıflardaki uygulamalar sırasında, herbir ölçek maddesi sırayla okunmuş ve öğrenciler için cümlelerin ne ifade ettiği, anlaşılıp anlaşılmadığı, nasıl düzenlenirse daha anlamlı olacağı tartışılmıştır. Ortaöğretim 9. ve 10. sınıf öğrencilerine de ölçek formları dağıtılmış, okuyup incelemeleri ve anlaşılmayan cümle olup olmadığı ile ilgili fikirleri alınmıştır.

Pilot uygulama verileri incelendiğinde maddelerin ilköğretim 5., 6., 7., 8. ve ortaöğretim 9. ve 10. sınıf öğrencileri tarafından net ve doğru olarak anlaşıldığı ancak ilköğretim 3. Ve 4. sınıf öğrencilerinin bazı maddeleri tam olarak anlayamadıkları görülmüştür. Bu maddeler çevirmenler ile yeniden tartışılarak, düzenlenmiştir.

Çevirisi tamamlanan ölçeğin geri çeviri çalışması, iki çevirmen tarafından yapılmıştır. Türkçeyi, Türkiye’de öğrenmiş olan çevirmenlerden biri Amerikalıdır ve uzun yıllardır özel bir üniversitede okutmanlık yapmaktadır. Diğer çevirmen ise İngilizcenin anadil olarak konuşulduğu bir ülkede doğmuş ve büyümüş ve şuanda bir devlet üniversitesinin yabancı diller bölümünde öğretim elemanıdır. Geri çeviri çevirmenler tarafından bireysel olarak gerçekleştirilmiş daha sonra bir araya getirilerek düzenlenmiştir. Geri çeviri tamamlandıktan sonra ikinci yazar olan A. W. Leschied’e e-posta ile geri çeviriler iletilmiştir. Leschied tarafından çevirilerin oldukça iyi olduğu ancak birkaç maddede küçük değişikliklerin yerinde olacağı belirtilmiş ve düzeltme önerileri araştırmacıya gönderilmiştir. Bu önerilere uygun olarak gerekli düzeltmeler yapılmış ve maddeler son halini almıştır.

3.5.3. Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği’nin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi

3.5.3.1. Geçerlik Çalışmaları

Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği’nin geçerliğini sınamak amacıyla yapı geçerliği ve ölçüt bağıntılı geçerlik incelenmiştir. Yapı geçerliği kapsamında ölçeğin, açıklayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi ve ayırt edici geçerlik sınanmış, ölçüt bağıntılı geçerlik kapsamında ise, ölçeğin benzer ölçek geçerliği, cinsiyet bağıntılı ve yaş bağıntılı geçerlik çalışması yapılmıştır.

3.5.3.2. Güvenirlik Çalışmaları

Ölçeğin zamana karşı güvenirliliğini sınamak amacıyla testin tekrarı yöntemi kullanılmıştır. Ölçek öğrencilere dört hafta arayla yeniden uygulanarak alt ölçekler ve toplam puan ölçümlerinin test tekrar test güvenirliliği saptanmıştır. Ölçeğin iç tutarlığına ilişkin sınama ise her bir alt ölçek puanların Cronbach Alpha güvenirlilik katsayıları hesaplanarak yapılmıştır.

3.6. Veri Toplama Araçları

Bu kısımda, Antisosyal İnanç ve Tutum Ölçeği ve bu ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliliğini sınamak için kullanılan benzer ölçekler tanıtılmıştır.

3.6.1. Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği (Antisocial Beliefs and Attitudes Scale)

Butler, Leschied ve Fearon (2007) tarafından geliştirilen Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği 9-16 yaşlarındaki çocuk ve gençlerin antisosyal inançlarını ve tutumlarını ölçmek için tasarlanmış, çocukluk davranış problemleri ile çocukluk suçları hakkındaki deneysel literatüre dayalı alanları değerlendiren bir ölçektir.

Andrews ve Bonta (1998)'nin "Suç Davranışlarının Psikolojisi Kuramı" temel alınarak geliştirilmiştir. Bu kuram, antisosyal düşüncelerin, gençlik suçları için önemli bir risk faktörü oluşturduğunu ve suç davranışlarının sosyal psikolojisini anlamak için bir temel olarak kabul edilebileceğini göstermektedir. Andrews ve Bonta (1998) çocukluk ve gençlik suçları için başlıca risk faktörlerini ise, antisosyal tutumlar, antisosyal arkadaşlıklar, antisosyal davranış geçmişi, antisosyal kişilikler, ev, okul, iş ve boş zamanlardaki problematik şartların belirlediğini ortaya koymuştur.

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlilik çalışması, Kanada'nın Ontario eyaleti Toronto şehrinde ilk ve ortaokullara devam eden 9-16 yaşlarında 181 erkek ve 233 kız öğrenci ($X = 14.18$; $ss = 2.31$) ile yapılmıştır. Bu yaşların seçilmesinin nedeni, antisosyal düşünceyi geç çocukluk ve ergenlik dönemlerinde inceleyebilmektir. Tüm örnekleme bakıldığında, örneklemin %61'i düşük, kalan kısmı ise üst sosyo-ekonomik düzeydeki okullara devam etmektedir.

Örneklemin analize uygunluğunu gösteren KMO değeri .87, Barletts Testi (χ^2 (861) = 4371.34, $p < 0.001$) ise anlamlı bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliği Temel Bileşenler Analizi (PCA) varimax döndürme kullanılarak incelenmiştir. Temel bileşenler analizi varimax döndürme sonucunda özdeğerleri 8.24, 2.65 ve 2.10 olan 3 faktörlü yapı ortaya çıkmıştır. Bu faktörler sırasıyla “Kurallara Uymama”, “Kendini Haklı Çıkarma” ve “Akran Çatışması” olarak adlandırılmıştır. Faktör analizi sonucunda belirlenen kriterlere (en düşük faktör yükü .40) uygun 34 maddeden oluşan yapıya ulaşılmıştır. Maddelerin faktör yükü .40 ile .66 arasında değişmektedir. Maddeler ve faktör yükleri Tablo 3.7’de sunulmuştur. Alt ölçeklerin Cronbach Alpha katsayıları sırasıyla, .83, .76 ve .78’dir.

Tablo 3.7. AİTÖ’nün Kanada Örneklemindeki Maddelerin Faktör Yüğü, Faktörlerin Özdeğerleri ve Madde İçerikleri.

Faktör	Madde Numarası	Faktör Yüğü
Rule non-compliance (Eigenvalue = 8.24)		
	Madde 1	0.63
	Madde 2	0.60
	Madde 3	0.59
	Madde 4	0.58
	Madde 5	0.57
	Madde 6	0.55
	Madde 7	0.53
	Madde 8	0.49
	Madde 9	0.49
	Madde 10	0.47
	Madde 11	0.47
	Madde 12	0.43
	Madde 13	0.42
	Madde 14	0.41
	Madde 15	0.40
Self-serving Justification (Eigenvalue = 2.65)		
	Madde 16	0.66
	Madde 17	0.59
	Madde 18	0.57
	Madde 19	0.54
	Madde 20	0.51
	Madde 21	0.50
	Madde 22	0.47
	Madde 23	0.47
	Madde 24	0.47
	Madde 25	0.41
Peer conflict (Eigenvalue = 2.1)		
	Madde 26	0.59
	Madde 27	0.53
	Madde 28	0.52
	Madde 29	0.51
	Madde 30	0.49
	Madde 31	0.48
	Madde 32	0.45
	Madde 33	0.45
	Madde 34	0.44

Toplam 34 maddeden oluşan ölçek, 3'lü likert tipindedir ve "Katılıyorum" 2 puan, "Emin Değilim" 1 puan ve "Katılmıyorum" 0 puan ile değerlendirilmektedir. Ölçekte yer alan, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 25, 31 ve 33 no'lu maddeler tersten puanlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar antisosyal inanç ve tutumların arttığını göstermektedir.

Alt ölçeklerin Cronbach Alpha katsayıları, Kurallara Uymama alt ölçeği için .83, Kendini Haklı Gösterme alt ölçeği için .76 ve Akran Çatışması alt ölçeği için .78'dir.

3.6.4. Şiddet Ölçeği (ŞÖ)

Ölçek, Yavuz (2009) tarafından Karakaya (2008) 'nın geliştirmiş olduğu şiddet ölçeğinden yararlanılarak geliştirilmiştir. Şiddet ölçeği, ilköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerin okulda şiddete yönelik tutumlarını araştırmaya yönelik 19 ifadeden meydana gelmektedir. Ölçeğin 2. ve 4. maddeleri olumlu, kalan 17 maddesi ise olumsuz ifadelerden oluşmaktadır. Deneklerin soru ifadeleri "katılmıyorum" 1 puan, "kısmen katılıyorum" 2 puan ve "katılıyorum" 3 puan şeklinde puanlanmaktadır. Şiddet Ölçeği alt boyutlarını oluşturan üç faktörün, içeriğindeki maddelerin genel özellikleri düşünülerek alt ölçekler sırasıyla 'Güven Duyma' (8 madde), 'Açık Şiddet' (6 madde) 'Örtülü Şiddet' (5 madde), olarak adlandırılmıştır. Alt ölçeklerin sırasıyla alfa değerleri .88, .91 ve .90 'dır. Ölçekte yer alan maddelerden ikisi şöyledir: "Kendimi kötü hissettiğimde birisine vurmam beni sakinleştirir", "Hoşlanmadığım birisinin okul eşyalarına zarar vermeyi düşünürüm".

Ölçekten üç alt boyut için ayrı ayrı toplam puan elde edilmektedir. Yüksek puanlar artış şiddet eğiliminin arttığını göstermektedir (Yavuz, 2009).

3.6.5. Davranış Değerlendirme Ölçeği /Saldırganlık Ölçeği (DDÖ)

Şahin tarafından 10-11 yaşlarında, ilköğretim I. kademedeki çocukların saldırganlık düzeylerini belirlemek amacıyla, temelde Sosyal Öğrenme ve Bilişsel Kurama dayanan "Saldırganlık Ölçeği" geliştirilmiştir. Ölçek 18 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler arasında, çocukların kendilerini ve ölçeği olumsuz algılamalarını önlemek amacıyla, saldırganlık içermeyen (nötr) 5 madde bulunmaktadır. Saldırganlık içermeyen maddeler, 5, 7, 10, 15, 17. maddelerdir. Değerlendirmede bu maddeler dikkate alınmamaktadır.

Saldırganlık Ölçeğinin güvenilirliği iç tutarlılık katsayısı ve kararlılık düzeyi saptanarak test edilmiştir. Saldırganlık ölçeğinin iç tutarlılık düzeyi: Ölçeğin Burdur ili merkez okullarında öğrenim gören toplam 430 öğrencinin aldıkları puanlar üzerinden hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı 0.77 olarak bulunmuştur. Kararlık düzeyi: Ölçeğin kararlık düzeyi (puan değişmezliği) test tekrar test yöntemi ile hesaplanmıştır. Bu amaçla ölçek 63 beşinci sınıf öğrencisine üç hafta arayla iki kez uygulanmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanların karşılaştırılması sonucunda elde edilen korelasyon katsayısı 0,71 ($p < .01$) olarak hesaplanmıştır. Saptanan iç tutarlılık ve kararlılık düzeylerine bağlı olarak, ölçeğin güvenilirlik düzeyinin yeterli olduğu görülmektedir.

18 maddeden oluşan ölçek, araştırmaya katılan çocukların yaş özellikleri dikkate alınarak “hep yaparım”, “arasıra yaparım”, “hiç yapmam” şeklinde üçlü dereceleme biçimindedir. Maddeler arasında, çocukların kendilerini ve ölçeği olumsuz algılamalarını önlemek amacıyla, saldırganlık içermeyen (nötr) 5 madde bulunmaktadır. Saldırganlık içermeyen maddeler, 5, 7, 10, 15, 17. maddelerdir. Değerlendirmede bu maddeler dikkate alınmamaktadır. Seçeneklerden hep yaparım seçeneğine 3 puan, arasıra yaparım seçeneğine 2 puan, hiç yapmam seçeneğine 1 puan verilmek üzere toplam puan hesaplanmaktadır. Ölçekten toplam “saldırganlık” puanı elde edilmektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek toplam puan 39, en düşük toplam puan 13’dür. Değerlendirmede, grubun ortalamasının bir standart sapma üstünde puan alanlar saldırgan olarak tanımlanmaktadır. (Şahin, 2004).

3.6.6. Saldırganlık/ Agresyon Ölçeği

Buss ve Warren (2000) tarafından öfke ve saldırganlığı değerlendirmek için geliştirilmiş, beşli Likert tipi yanıtlar içeren ve beş alt ölçekten oluşan 34 maddelik bir ölçektir. Alt ölçekler fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve dolaylı saldırganlığı değerlendirir. Ölçeğin kesme noktası bulunmamaktadır. Bununla birlikte elde edilen toplam puana göre saldırganlığın derecesi belirlenir (≤ 29 : çok düşük, 30-39: düşük, 40-44: düşük-orta, 45-55: orta, 56-59: yüksek-orta, 60-69: yüksek ve ≥ 70 : çok yüksek). Toplam puan yüksek ise alt ölçek puanlarının incelenmesi gerekir. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Can(2002) tarafından yapılmıştır. İç tutarlılığı yüksek derecede güvenilir olup, Cronbach Alpha katsayısı 0.95 olarak bulunmuştur. Test tekrar test bağıntısı $r=0.482-0.760$ olup, alt ölçekler açısından fiziksel saldırganlıkta $r=0.847$, sözel saldırganlıkta $r=0.696$, öfkede $r=0.746$, düşmanlıkta

$r=0.810$, dolaylı saldırganlıkta $r=0.857$, toplam saldırganlıkta $r=0.857$ olarak saptanmıştır.

3.6.8. Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği

Achenbach ve Edelbrock (1987) tarafından 11-18 yaş grubu gençlerin kendi verdikleri bilgiler doğrultusunda yeterlik alanları ve sorun davranışlarını standart biçimde değerlendirebilmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 17 yeterlik ve 112 problem davranış maddelerinden oluşmaktadır. Yeterlik ve sorun davranışlarla ilgili bu maddeler 4-18 Yaş Çocuk ve Gençlerde Davranış Değerlendirme Ölçeği'ndeki maddelerle paralellik göstermektedir. Fakat maddeler gençlerin kendilerini değerlendirebilmeleri amacıyla birinci şahıs olarak yazılmıştır. Ölçeğin birinci bölümü olan yeterlik bölümü etkinlik, sosyallik, okul alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Etkinlik ile ilgili maddeler çocuk ve gencin yapmaktan hoşlandığı ve aktif olarak katıldığı spor ve spor dışı aktiviteleri, bu aktivitelerdeki başarısını, ev ya da ev dışında yaptığı işlerin sayısını ve bu işlerdeki aktiflik düzeyini kapsamaktadır. Derecelendirme katılımın miktarı ve niteliğine göre yapılmaktadır. Sosyal işlevlerle ilgili maddeler herhangi bir kulüp, takım ya da gruba üyeliği, yakın arkadaş sayısını, anne-baba, arkadaş ilişkileri, kendi başına işlerini yapabilme düzeyini kapsamaktadır. Okul ile ilgili maddeler okul başarısı, okul etkinliklerine katılımı niteliksel ve niceliksel olarak yansıtmaktadır. Etkinlik, sosyallik ve okul alt ölçeklerinin toplamından Toplam Yeterlik puanı elde edilmektedir. Ölçekte ayrıca gencin herhangi bir fiziksel rahatsızlığı ya da özrünün olup olmadığı, okulla ilgili ve okul dışı alanlardaki kaygı ve sorunları ve en beğendiği özelliklerine ilişkin bilgilerin yer aldığı açık uçlu sorular yer almaktadır. Bu maddeler puanlanmamaktadır. Ölçeğin ikinci bölümü ise, 4-18 Yaş Çocuk ve Gençlerde Davranış Değerlendirme Ölçeği ve Öğretmen Bilgi Formu ile paralellik göstermekte ve 112 problem maddesinden oluşmaktadır. 89 problem maddesi her üç ölçekte de ortaktır. Sorun davranışlar son 6 ayda görülme sıklık derecesine göre 0 (Doğru Değil), 1 (Bazen ya da Biraz Doğru), 2 (Çok ya da Sıklıkla Doğru) olarak derecelendirilir. Ölçekten "İçer Yönelim", "Dışer Yönelim" ve "Toplam Problem" puanı elde edilmektedir. İçer Yönelim grubunu "Sosyal İçer Dönüklük, Somatik Yakınmalar, Anksiyete/Depresyon, Dışer Yönelim Grubunu "Suçer Yönelik Davranışlar ve Saldırgan Davranışlar", Toplam Problemi ise her iki gruba da girmeyen "Sosyal Sorunlar, Düşünce Sorunları ve Dikkat Sorunları" alt testlerinin toplamı oluşturmaktadır.

11-18 Yaş Grubu Gençler İçin Kendinin Değerlendirme Ölçeği'ndeki (ÇDDÖ) maddeler ayrı ayrı çevrilerek çeviriler karşılaştırılmış, benzerlik ve farklılıklar gözden geçirilmiştir. Daha sonra ölçek bir Türk dil bilimci tarafından gözden geçirilerek Türkçe ifadelerde bazı düzeltmeler yapılmıştır. Ölçek 15 gence uygulanarak anlaşılabilirliği test edilmiştir. Test tekrar test güvenilirliği ölçeğin bir hafta ara ile 60 gence iki kez uygulanması ile hesaplanmıştır. Tutarlılığı, Erol'un (1998) çalışmasının örneklemini oluşturan 2206 gencin puanları üzerinde elde edilen Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Değerler, İçselleştirme Sorunlarında 0.80, Dışsallaştırma Sorunlarında 0.81 ve Toplam Probleme 0.89 olarak hesaplanmıştır. İl, ilçe ve köyde ölçeğin iç tutarlılığını belirlemek üzere çocukların puanları üzerinde Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları hesaplanarak Toplam Problem alt ölçeği sonuçları il merkezinde 0.89, ilçede 0.88, köyde 0.89 olarak bulunmuştur. Tüm bu sonuçlar ölçeğin iç tutarlılığının, test tekrar test korelasyonunun yüksek olduğunu ve ele alınan cinsiyet ve yaş grupları ile il, ilçe ve köylerde ölçeğin güvenilir olarak kullanılabilirdiğini göstermektedir.

3.6. Verilerin Toplanması

Oranlı küme örnekleme yöntemiyle belirlenen alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeylerdeki ilköğretim 3., 4., 5., 6., 7., 8. ve ortaöğretim 9., 10. sınıf öğrencilerine gerekli yasal izinler alınarak uygulama yapılmıştır. Örneklem gruplarındaki verilerin tamamı araştırmacı tarafından toplanmıştır.

Araştırmada kullanılan veriler 2009-2010 eğitim yılının Şubat-Haziran ayları içerisinde toplanmıştır. Pilot çalışma Şubat ayında gerçekleştirilmiştir. Veri toplamak için MEB'den gerekli izinlerin alınmasının ardından okul idarecileri ile görüşülerek, okulların eğitimini aksatmayacak şekilde ve öğrencilerin testi almaya uygun oldukları saat dilimi göz önüne alınarak belirlenen gün ve saatlerde uygulamalar yapılmıştır. Ölçeklerin uygulanmasına başlamadan önce her türlü yönerge ve açıklama yazılı ve sözlü olarak ifade edilmiştir. Yalnızca AİTÖ'nün kullanıldığı oturumlar yaklaşık olarak 10-15 dakika sürerken, benzer ölçek uygulamalarının yapıldığı oturumlar 20-30 dakika kadar sürmüştür.

3.7. Verilerin Çözümlemesi

Toplam 1938 öğrenciden oluşan veri setini analizlere uygun hale getirmek amacıyla sırasıyla, uç değer (outliers) analizi, ters puanlanan 12 maddenin yeniden kodlanması, eksik veri analizi yapılmış ve veri yapısının normalliği incelenmiştir. Verilerin optik formlar ile toplanmış olması ve optik okuyucu aracılığı ile veri tabanına aktarılmış olması yanlış veri girişini engellemiş, herhangi bir uç değere rastlanmamıştır.

Ölçekte ters puanlanan 12 madde yeniden kodlanarak çevrilmiştir. Bu maddeler, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 25, 31 ve 33'tür.

Eksik veri analizi, eksik verilerin gözlemlere rastgele dağılıp dağılmadığını, rastgele değil ise belirgin bir yapısının olup olmadığı ve ne kadar eksik verinin olduğunu incelemek amacıyla yapılmıştır. Eksik veri analizinde rastgeleliliği incelemek için pearson korelasyon matrisi incelenmiş ve t testi yapılmıştır. İnceleme sonucunda pearson korelasyonlarının düşük olduğu görülmüştür. Düşük korelasyonlar her bir değişken çifti için eksik veri yapısındaki rastgeleliliği göstermektedir. Eksik veri sayısının, veri setinin %5 den daha az olduğu için t testi gerçekleştirilmemiştir. Son olarak eksik veri analizinde ortalamalara bakılmıştır. Ortalamalar incelenirken, tüm değişkenler için tam olan gözlemler dikkate alınarak bir aritmetik ortalama hesaplanmakta ve tüm değerler için bir aritmetik ortalama hesaplanarak karşılaştırılmaktadır. Bu ortalamalar karşılaştırıldığında iki grup arasında önemli bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Eksik veri yapısının buradan da rastgele olduğu görülmüştür. Eksik verilerin tamamlanmasında EM (Expectation- Maximization) yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem yinelemeli ve iki aşamalı bir yöntemdir. E aşaması eksik veri için en iyi olası kestirimleri, M aşaması ise eksik veri atandığında ortalama, standart sapma ya da korelasyona ilişkin kestirimleri vermektedir. Bu süreç, kestirilen değerlerdeki değişimin önemsizmeyecek derecede azalmasına kadar devam etmektedir (Kalaycı, 2008).

Veri yapısının normal bir dağılım gösterip göstermediği analizlere yön vereceği için SPSS'te normal dağılıma uygunluk testi, tek örneklem Kolmogorov- Smirnov testi ile yapılmıştır.

Toplanan veriler, SPSS 11.5 ve Lisrel 8.7 paket programları kullanılarak analiz edilmiştir. Ölçeğin faktöriyel geçerliğini incelemek amacıyla ağırlıklandırılmamış en

küçük kareler yöntemi kullanılarak öncelikle döndürme yapmadan, yapı belirlendikten sonra promax döndürme ile açıklayıcı faktör analizi (AFA) ardından doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Ölçeğin benzer ve farklı yapılar geçerliğini sınamak amacıyla, AİTÖ'den alınan puanlarla ölçüt olarak alınan altı ölçeğin puanları arasında Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Ölçüt bağıntılı geçerliği sınamak amacıyla cinsiyet ve yaş ölçüt olarak alınmıştır. AİTÖ puanlarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği t testi ile hesaplanmıştır. Ölçeğin ayırt edici geçerliği için suça karışmamış çocuklar ile suça karışmış çocukların AİTÖ'den aldığı puanların Pearson korelasyon katsayılarına bakılmıştır. Ölçeğin, madde-alt ölçek toplam puanları arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla korelasyon katsayılarına bakılmıştır. Alt ölçeklerin iç tutarlık katsayılarını belirlemek için Cronbach Alpha değerleri hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini sınamak amacıyla test tekrar test güvenilirliğine bakılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu çalışma Kanadalı çocuklar için geliştirilen Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği'nin Türk diline ve kültürüne uyarlama çalışmasını yapmak üzere tasarlanmıştır. Genel amaç, dil ve kültürel uyarlaması, geçerliği ve güvenilirliği yapılmış olan ölçeğin Türkçe formunu ortaya koymaktır. Amaca uygun olarak öncelikle orijinal dildeki ölçeğin psikolinguistik özellikleri incelenmiştir. Çeviri çalışmalarında, tek yönlü çeviri yönteminin bir tekniği olan çeviri sonrası sorgulama, grup çevirisi ve geri çeviri yöntemleri kullanılmıştır. Bu kapsamda altı çevirmen tarafından çeviri çalışmaları yapılmış ve bir İngiliz dili uzmanı tarafından bu çevirilerin orijinal maddeler ile eşdeğer olup olmadığı incelenmiştir. Ardından bir Türk dili uzmanı tarafından, yapısal ve anlamsal açıdan incelenip gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Daha sonra ölçeğin psikometrik özelliklerinin incelenmesi amacıyla pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sırasında öğrenciler tarafından anlaşılamayan veya anlatılmak istenenden farklı anlamlar yüklenen maddeler yeniden gözden geçirilmiş ve düzeltilmiştir. Çevirisi tamamlanan maddelerin farklı iki uzman tarafından geri çeviri çalışmaları yapılmış ve yapılan geri çeviri çalışmaları ölçeğin ikinci yazarı ile paylaşılarak değerlendirmesine sunulmuştur. Geri çeviri çalışmaları sonucunda son hali verilen ölçek sosyo-ekonomik düzeylere göre oranlı olarak belirlenen ilköğretim ve ortaöğretim okullarında uygulanmıştır. Çalışma kapsamında AİTÖ'nün pilot çalışması için 54 öğrenciye, saha çalışması için toplam 46 okulda 2000 öğrenciye ulaşılmıştır. Benzer ve farklı yapılar geçerliği için uygun veri toplama araçları ile toplam 816 öğrenciden veri toplanmıştır. Ayırt edici geçerlik çalışması için cezaevinde bulunan ve çocuk şubeye getirilen 85 çocukla uygulama yapılmıştır. Test tekrar test uygulaması için ise 195 çocuğa ulaşılmıştır. Bu çalışmadan elde edilen verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular amaca uygun olarak üç kısımda sunulmuştur. Birinci bölümde çeviri/dil uyarlaması ve kültürel uyarlama sürecine ilişkin bulgular, ikinci bölümde AİTÖ'nün geçerlik çalışmalarına ilişkin bulgular, üçüncü bölümde ise AİTÖ'nün güvenilirlik çalışmalarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

4.1. AİTÖ'nün Çevirisine İlişkin Bulgular

İlk çeviri, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri ve İlköğretim Bölümü'nde ve Eğitim Bilimleri Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalı'nda görev yapan altı öğretim üyesi tarafından gerçekleştirilmiştir. Çevirmenler, İngilizceyi, orijinal dilin anadil olarak konuşulduğu, Amerika, İngiltere'de öğrenmiş ve her iki kültürü iyi bilen, her iki dili akıcı konuşabilen kişilerden seçilmiştir.

Çevirmenler, ölçeğin çevirisini bireysel olarak gerçekleştirmiş, daha sonra bir araya gelerek her bir madde için çeviriler tartışılmış ve orijinal dildeki maddeleri en iyi ifade eden Türkçe çevirilere karar verilmiştir. İlk çevirisi tamamlanan ölçeğin kullanılacağı hedef gruptan toplam 54 öğrenci ile pilot çalışma yapılmıştır. Yapılan pilot çalışmada ilköğretim üçüncü sınıf öğrencilerinin birkaç maddeyi anlamakta zorlandıkları ve bazı maddeleri anlatılmak istenenden farklı anladıkları görülmüştür. Bu maddeler öğrencilerle tartışıldıktan sonra gözden geçirilerek yeniden düzenlenmiştir. Çevirisi tamamlanan ölçeğin orijinal formu ile eşdeğerliğini incelemek amacıyla geri çevirisi iki çevirmen tarafından yapılmıştır. Geri çeviri ikinci yazara gönderilmiş ve dönütleri doğrultusunda maddeler gözden geçirilmiştir. Çevirilerin niteliksel yöntemlerle denetlenmesi sonucunda ölçeğin deneysel Türkçe formunun, orijinal İngilizce forma eşdeğer olduğuna karar verilmiş ve ölçek son halini almıştır.

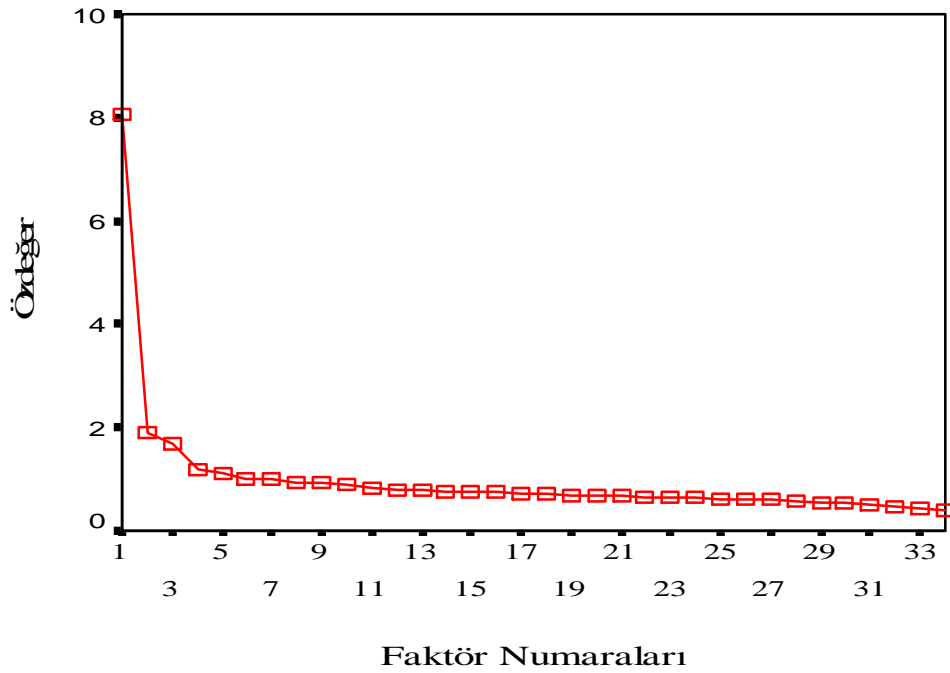
4.2. AİTÖ'nün Geçerlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular

AİTÖ'nün geçerliğini sınamak amacıyla yapı geçerliği, ölçüt bağımlı geçerlik ve ayırt edici geçerlik çalışmaları yapılmıştır.

4.2.1. Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği'nin Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular

34 maddeden oluşan Antisosyal İnançlar ve Tutumlar ölçeğinin yapı geçerliğini sınamak amacıyla SPSS 11.5 paket programı ile açıklayıcı faktör analizi ve Lisrel 8.7 paket programı ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Veri setinin normal bir dağılım göstermemesi nedeniyle Ağırlıklandırılmamış En Küçük Kareler (Unweighted Least Square, ULS) yöntemi ile açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. ULS faktör çıkarma yöntemi, özellikle veri dağılımının normal olmadığı durumlarda kullanılmaktadır (Pett, Lackey, Sullivan, 2003; Brown, 2006). Öncelikle 34 maddelik ölçeğe yanıt vermiş

1938 kişilik örneklemden elde edilen verilerin faktör analizine uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett testi ile sınımlanmıştır. KMO değeri .94 ve Barlett testi ile elde edilen Ki-Kare değeri ($\chi^2= 15270.546$, $sd=561$, $p<.001$) anlamlı bulunmuştur. Maddelerin ortak varyans değerlerinin .11 ile .58 arasında değiştiği görülmüştür. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda özdeğeri 1.00'den yüksek olan ve varyansın %31'ni açıklayan 5 faktörlü çözüme ulaşılmıştır. Faktörlere ait özdeğerler, 8.04, 1.92, 1.67, 1.18, 1.10 dur. Bu özdeğerlere göre faktörlerin çizgi grafiği Şekil 4.1'de sunulmuştur.

Şekil 4.1. Ağrılıklarılandırılmamış En Küçük Kareler Yöntemi Faktör Analizi Scree Plot Özdeğer Çizgi Grafiği

Şekil 4.1'de faktörlerin özdeğerlere göre grafiği (scree plot) incelendiğinde yapının üç faktörlü olarak incelenmesinin uygun olacağı kabul edilmiştir. Çünkü 3. faktörden sonra önemli kabul edilecek kırılmanın olduğu ve 4. faktörün özdeğeri (1.18) ile 5. faktörün özdeğeri (1.10) arasındaki farkın oldukça küçük (0.08) olduğu gözlenmiştir. Bu sebeple ağırlıklandırılmamış en küçük kareler yöntemi ile promax döndürme tekniği kullanılarak üç faktörlü çözüme ulaşılmaya çalışılmıştır. Promax döndürme yöntemi özellikle büyük örneklemlerde kullanılmakta ve diğer döndürme tekniklerinden çok daha çabuk çözüme ulaştığı bilinmektedir (Field, 2005; Pett ve arkadaşları, 2003; Tabachnick ve Fidell, 2001).

Promax döndürme ile altı yineleme sonucunda üç faktörlü yapıya ulaşılmıştır. Maddelerin faktör yüklerine yönelik değerler incelendiğinde 34 maddeden 30'unun üç faktöre belirlenen ölçütlere (faktör yükü .30 ve üstü ve iki faktör yükü arasındaki farkın değerinin en az .10 olması) uygun biçimde yüklendiği görülmüştür. Çözüme ulaşılan üç faktörlü yapıya ait, faktörler ve faktör yükleri Tablo 4.1'de sunulmuştur.

Tablo 4.1. AİTÖ'nün Ağırlıklandırılmamış En Küçük Kareler Yöntemi Promax Döndürme Sonucunda Çözüme Ulaşılan 3 Faktörlü Yapıya ait Faktörler, Faktör Yükleri, Faktörlerin Özdeğerleri ve Varyansı Açıklama Yüzdeleri.

Madde Numarası/ Orijinal Faktörü	1. Faktör	2. Faktör	3. Faktör
S29 (3. Faktör)	.74	-.11	.11
S17 (2. Faktör)	.72	-.12	
S26 (3. Faktör)	.68	-.17	
S11 (1. Faktör)	.61		-.11
S4 (1. Faktör)	.57		-.18
S27 (3. Faktör)	.54		.17
S23 (2. Faktör)	.53		.12
S31 (3. Faktör)	.50	.16	
S28 (3. Faktör)	.49		.18
S1 (1. Faktör)	.48	.12	
S30 (3. Faktör)	.47		.11
S2 (1. Faktör)	.43	.29	-.15
S15 (1. Faktör)	.42	.1	
S32 (3. Faktör)	.40		
S33 (3. Faktör)	.38	.11	-.12
S5 (1. Faktör)		.55	
S9 (1. Faktör)	-.14	.53	
S6 (1. Faktör)	-.18	.52	.10
S3 (1. Faktör)		.44	
S14 (1. Faktör)		.43	
S7 (1. Faktör)	.11	.43	
S13 (1. Faktör)	.17	.40	
S12 (1. Faktör)		.39	
S8 (1. Faktör)	.12	.38	
S25 (2. Faktör)		.33	
S19 (2. Faktör)	-.19		.72
S22 (2. Faktör)			.63
S16 (2. Faktör)			.51
S21 (2. Faktör)	.23		.42
S18 (2. Faktör)			.32
Özdeğerler	8.04	1.92	1.47
Açıkladıkları Varyans %	21.66	3.52	2.87
Toplam	21.66	25.18	28.06

Tablo 4.1’de görüldüğü gibi, 15 maddenin .37 ile .73 arasında değişen faktör yükleriyle birinci faktöre yüklendiği, bu faktörün özdeğerinin 8.04 olduğu ve varyansın %21.66’sını açıkladığı bulunmuştur. Birinci faktöre yüklenen, yalnızca 1, 2, 4, 11, 15 numaralı beş maddenin orijinalindeki kendi faktörüne yerleştiği görülmektedir. Geriye kalan maddeler ikinci ve üçüncü faktörlerden karışık olarak yerleşmişlerdir. İkinci faktörde, 10 maddenin .32 ile .54 arasında değişen faktör yükleriyle toplandığı gözlenmiştir. Faktörün özdeğeri 1.92 ve varyansın %3.52’sini açıklamaktadır. Bu faktörde 25. madde dışındaki tüm maddeler orijinal ölçekteki birinci faktöre ait maddelerdir. Bu örnekte bu maddeler birinci faktörde değil, ikinci faktörde yer almışlardır. Üçüncü faktörde .31 ile .71 arasında değişen değerlerle yüklenen beş maddenin toplandığı bulunmuştur. Üçüncü faktörün özdeğerinin 1.47 ve varyansın da % 2.87’sini açıkladığı görülmektedir. Bu faktördeki maddelerden tamamı orijinal ölçekte ikinci faktöre yerleşen maddelerden oluşmaktadır. 10, 20, 24 ve 34 numaralı dört madde ise belirlenen ölçütlere uygun yüklenmediği için ölçekten çıkarılmıştır. Elde edilen üç faktörlü yapıya ait özdeğerler toplamı 11.43 ve açıklanan toplam varyans % 28.06’dır.

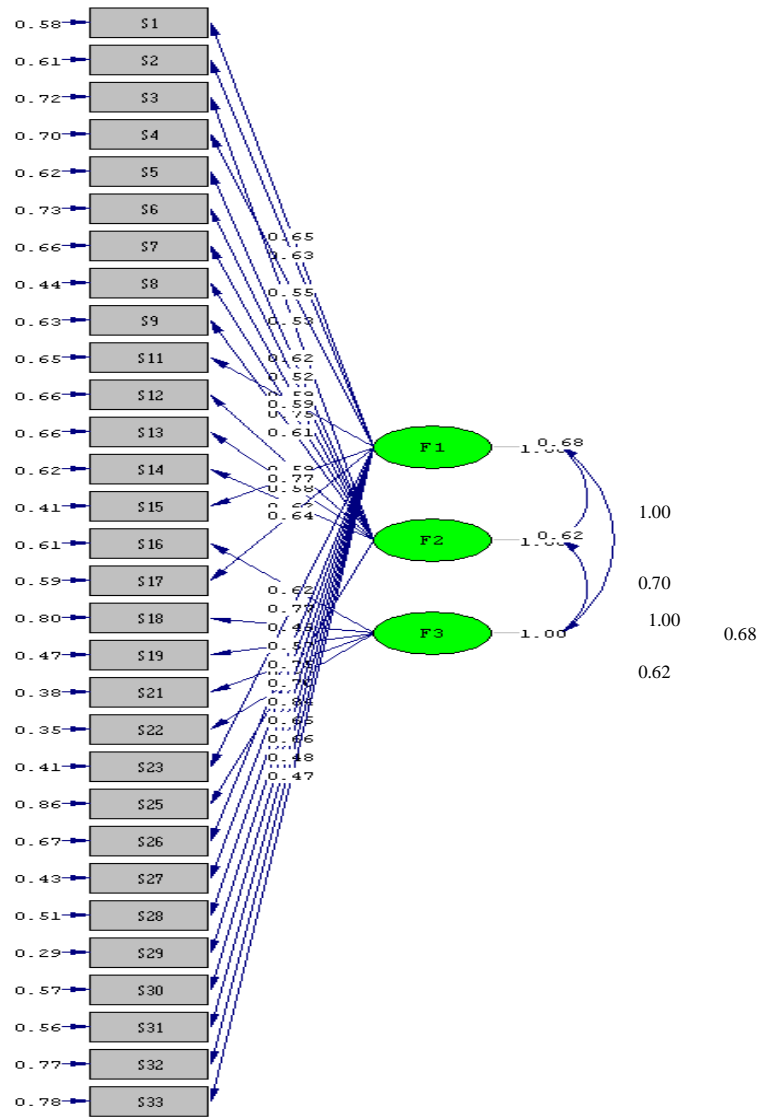
Yapılan faktör analizi sonucunda AİTÖ’nün orijinalinde olduğu gibi üç faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Birinci faktöre yerleşen 15 maddenin saldırganlık, şiddet ve kurallara aykırı davranma gibi istenmeyen duygu ve düşüncelerle ilgili olduğu görülmektedir. Bu sebeple birinci faktöre “**Saldırganlık-Kurallara Uymama (SKU)**” alt ölçeği adı verilmiştir. Bu faktördeki maddelere ilişkin örnek maddeler şöyledir: “*Arkadaşlarıyla birlikteyken başkalarıyla kavga etmek keyiflidir.*”, “*Ev ve okuldaki kuralların tamamına uymak zorunda olmak hoşuma gitmiyor.*”

İkinci faktörde yer alan 10 maddenin, 8. madde dışında birinci maddenin aksine ev ve okuldaki kurallara uyum gösterme davranışları ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu faktöre “**Kurallara Bağlılık (KB)**” alt ölçeği adı verilmiştir. Bu faktörde yer alan iki örnek madde şöyledir: “*Öğrenciler, öğretmenlerinin söylediklerine karşı gelmemelidir.*”, “*Anne babalarının sözünü dinleyen çocuklara saygı duyarım.*”

Üçüncü faktör incelendiğinde ise maddelerin daha çok yapılan antisosyal davranışı veya suç davranışını haklı bir sebeple açıklama ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu faktöre orijinalinde olduğu gibi “**Kendini Haklı Gösterme (KHG)**” alt ölçeği adı verilmiştir. Bu faktöre ait örnek maddeler, “*Gerçekten çok kızarsan, anne babanı itip*

kakabilirsin.”, “Çocuklar güzel şeylere sahip olmak için hırsızlık yapmak zorundadır.”, şeklindedir.

Antisosyal inançların ve tutumların üç alt psikolojik yapısını ölçmeye yönelik olan bu ölçeğin, bu gizil yapıları ölçebilirliğinin belirlenmesi amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Veri setinin normal dağılım göstermemesi nedeniyle, doğrulayıcı faktör analizi, asimptotik kovaryanslar matrisi ile Ağırlıklandırılmamış En Küçük Kareler Yöntemi (Unweighted Least Squares) kullanılarak yapılmıştır. DFA ile elde edilen faktör yükleri incelendiğinde, ölçek maddelerinin faktör analizi ile öngörülen üç örtük yapıyı doğruladığı görülmektedir. Elde edilen model Şekil 4.2’de sunulmuş ve ayrıca Şekil 4.1’in devamında maddelerin standardize edilmiş faktör yükleri, t ve R² değerleri Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Ki-Kare= 1358.70, sd=402, p=0.00, RMSEA=0.035

Şekil 4.2. DFA ile kurulan Üç Faktörlü Örtük Yapı.

Tablo 4.2. AİTÖ'nün AFA ve DFA Sonuçları ve Güvenirlik Katsayıları (N=1938).

Alt Ölçekler/ Maddeler	AFA			DFA			t Değerleri	R ²
	(AEKK- Promax)			(AEKK-Standartlaştırılmış Yükler)				
	1	2	3	1	2	3		
Saldırganlık-Kurallara Uymama								
29	.74	-.11	.11	.84			58.71	.71
17	.72	-.12		.64			32.07	.41
26	.68	-.17		.57			25.69	.33
11	.61		-.11	.59			27.09	.35
4	.57		-.18	.55			23.33	.38
27	.54		.17	.75			41.04	.57
23	.53		.12	.77			42.92	.59
31	.50	.16		.66			32.45	.44
28	.49		.18	.70			34.39	.49
1	.48	.12		.65			29.38	.42
30	.47		.11	.65			31.13	.43
2	.43	.29	-.15	.63			28.47	.39
15	.42	.1		.77			41.58	.59
32	.40			.48			19.21	.23
33	.38	.11	-.12	.47			18.34	.22
Kurallara Bağlılık								
5		.55		.62			22.76	.38
9	-.14	.53		.61			18.03	.37
6	-.18	.52	.10	.52			15.66	.27
3		.44		.53			17.05	.28
14		.43		.62			22.28	.38
7	.11	.43		.59			22.17	.34
13	.17	.40		.58			20.73	.34
12		.39		.58			17.74	.34
8	.12	.38		.75			29.25	.56
25		.33		.37			12.12	.14
Kendini Haklı Gösterme								
19	-.19		.72		.73		21.73	.53
22			.63		.80		27.44	.65
16			.51		.62		18.96	.39
21	.23		.42		.79		31.00	.62
18			.32		.45		12.91	.20

Şekil 4.1'de ve Tablo 4.2'de üç alt boyuttan oluşan örtük yapıya ilişkin elde edilen model görülmektedir. Modelin normal olmayan dağılım için düzeltilmiş ki-kare

istatistiği ($\chi^2= 1358.70$, $sd=402$, $p=0.00$) anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değerinin serbestlik derecesine bölümü ise 3.37'dir. Bu model test edildiğinde bulunan uyum istatistikleri Tablo 4.3'te sunulmuştur.

Tablo 4.3. Antisoyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği'nin Uyum İndeksleri Değerleri ve Uyum İndekslerinin Kabul Sınırları

Uyum İndeksleri	AİTÖ	Sınır Değerler	Kaynaklar
χ^2/sd	3.37	< 5	Kline, 2005
		≤ 5	Yılmaz ve Çelik, 2009
RMSEA	0.035	<0.05	Jöreskog ve Sörbom, 1993; Hu ve Bentler, 1999
		<0.08	Brown, 2006
RMR	0.053	<0.10	Yılmaz ve Çelik, 2009
SRMR	0.053	<0.10	
GFI	0.98	>.90	Kline, 2005
AGFI	0.98	>.85	Yılmaz ve Çelik, 2009
CFI	0.99	>.95	Tabachnick ve Fidell, 2001
		>.90	Kline, 2005; Hu ve Bentler, 1999
NNFI	0.99	>.95	Yılmaz ve Çelik, 2009
		>.90	Kline, 2005
NFI	0.99	>.90	Tabachnick ve Fidell, 2001; Hu ve Bentler, 1999

Tablo 4.3'te sunulan, DFA ile sınanan modelin uyum indeksleri incelendiğinde Ki-kare değerinin ($\chi^2= 1358.70$, $N=1938$, $sd=402$, $p=.000$) anlamlı olduğu görülmektedir. Ancak Ki-kare analizi örneklem büyüklüğünden etkilenmektedir. Özellikle örneklem büyüdükçe Ki-kare değerinin anlamlı çıkma olasılığı artmaktadır. Bu sebeple büyük örneklerde χ^2/sd oranına bakılması gerekmektedir (Kline, 2005, Jöreskog ve Sörbom, 1993) . Tablo 4.3'te de belirtildiği gibi χ^2/sd 3.37 bulunmuştur. Diğer uyum indeksi değerleri ise, RMSEA 0.035, RMR ve SRMR 0.053, GFI ve AGFI 0.053, NNFI ve NFI 0.99, CFI 0.99 olarak bulunmuştur.

AİTÖ'nün Türkçe formunun iç tutarlılığını incelemek amacıyla madde-alt ölçek toplam puanları arasındaki ilişkilerin incelenmesinde, her bir maddenin puanı ilgili alt ölçek puanından çıkarılarak analizler yapılmıştır. Bu analizlere ait değerler Tablo 4.4'te sunulmuştur.

Tablo 4.4. Maddelerin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Madde-Alt Ölçek Toplam Puan Korelasyonları.

Madde Numarası	X	Ss	r ² *
1	.54	.81	.49
2	.52	.74	.48
3	.37	.68	.36
4	.92	.88	.46
5	.42	.72	.44
6	.30	.64	.38
7	.53	.77	.40
8	.32	.66	.42
9	.19	.54	.39
11	1.04	.83	.50
12	.27	.61	.36
13	.43	.70	.38
14	.43	.74	.40
15	.40	.73	.53
16	.25	.57	.41
17	.86	.82	.57
18	.31	.59	.29
19	.11	.40	.45
21	.34	.59	.39
22	.17	.50	.48
23	.44	.71	.58
25	.62	.85	.26
26	.96	.87	.57
27	.45	.75	.57
28	.51	.77	.53
29	.50	.78	.68
30	.49	.76	.50
31	.69	.84	.52
32	.71	.82	.38
33	.58	.82	.36

*p<0.05

Tablo 4.4'te belirtildiği gibi ölçeğin Türkçe formunda yer alan maddelerin ait oldukları alt ölçeklerle aralarındaki korelasyon katsayıları .36 ile .68 (ikisi dışında diğerleri) arasında değişmektedir. KB alt ölçeğinde yer alan bir madde için hesaplanan değer .26, KHG alt ölçeğinde yer alan diğer bir madde için hesaplanan değer .29'dur (p<0.01).

AİTÖ'nün alt ölçekleri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla her bir alt ölçeğe yüklenen maddelerin toplam puanları arasındaki ve toplam puanla her bir alt ölçeğin

arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Elde edilen değerler Tablo 4.5'te sunulmuştur.

Tablo 4.5. AİTÖ'nün Alt Ölçek Toplam Puanları Arasındaki Korelasyon Değerleri.

Alt Ölçek	SKU	KB	KHG
Saldırganlık-Kurallara Uymama (SKU)	-----		
Kurallara Bağlılık (KB)	.52**	-----	
Kendini Haklı Gösterme (KHG)	.47**	.38**	-----
AİTÖ Toplam Puan	.93**	.76**	.62**

N=1938 ** p<0.01

Tablo 4.5'teki değerler incelendiğinde Saldırganlık-Kurallara Uymama alt ölçeğinin, Kurallara Bağlılık ve Kendini Haklı Gösterme alt ölçekleri arasında pozitif yönde orta düzeyde (.52, .47) anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Kurallara Bağlılık alt ölçeği ile Kendini Haklı Gösterme alt ölçeği arasında ve Kendini Haklı Gösterme ile AİTÖ toplam puan arasında pozitif yönde orta düzeyde (.38, .62) anlamlı ilişki vardır. Ayrıca Saldırganlık-Kurallara Uymama alt ölçeği ile Kurallara Bağlılık alt ölçeği puanlarının AİTÖ toplam puan ile arasında pozitif yönde yüksek düzeyde (.93, .76) anlamlı ilişki bulunmuştur.

4.2.2. AİTÖ'nün Ölçüt Bağımlı Geçerliğine İlişkin Bulgular

Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği'nin alt ölçek puanları ve toplam puanı ile benzer ve farklı yapıları ölçtüğü kabul edilen, Saldırganlık Ölçeği, Şiddet Ölçeği, Davranış Değerlendirme Ölçeği, Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği Puanları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Elde edilen değerler Tablo 4.6'da sunulmuştur.

Tablo 4.6. AİTÖ Alt Ölçekleri ile Benzer Ölçekler Arasındaki Korelasyon Değerleri
(N=1068).

Ölçekler/Alt Ölçekler	SKU	KB	KHG	Toplam Puan	
Saldırganlık Ölçeği (N=439)	Fiziksel Saldırganlık	.57**	.23**	.23**	.50**
	Sözel Saldırganlık	.40**	.13**	.15**	.34**
	Öfke	.45**	.14**	.20**	.39**
	Düşmanlık	.38**	.07	.16**	.31**
	Dolaylı Saldırganlık	.47**	.15**	.23**	.41**
	Saldırganlık Toplam Puanı	.55**	.18**	.24**	.48**
Şiddet Ölçeği (N=124)	Örtülü Şiddet	.70**	.47**	.44**	.70**
	Açık Şiddet	.60**	.34**	.31**	.56**
	Güven Duyma	.23*	.06	.15	.19*
	Şiddet Toplam Puanı	.71**	.43**	.42**	.68**
Davranış Değerlendirme Ölçeği/ Saldırganlık Ölçeği (N=98)	.57**	.10	.40**	.49**	
Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği (N=149)	Suç Davranış	.30**	.28**	.23**	.34**
	Saldırgan Davranış	.35**	.19*	.33**	.37**
	Dışa Yönelim Ölçekleri Toplam Puanı	.36**	.26**	.31**	.39**

**p<0.01, *p<0.05

Tablo4.6'da görüldüğü gibi Saldırganlık Ölçeği'nin toplam saldırganlık, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke ve Dolaylı Saldırganlık alt ölçekleri puanları ile AİTÖ'nün Saldırganlık-Kurallara Uymama (SKU) , Kurallara Bağlılık (KU), Kendini Haklı Gösterme (KHG) alt ölçekleri arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ($p<0.01$) ilişki bulunmuştur. Saldırganlık Ölçeği'nin Düşmanlık alt ölçeğinde, SKU, KHG alt ölçeği ve AİTÖ toplam puanı düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ancak KB alt ölçeği boyutunda anlamlı bir ilişki yoktur.

Şiddet Ölçeği, Toplam Şiddet Puanı, Örtülü Şiddet ve Açık Şiddet puanları ile AİTÖ'nün SKU, KB, KHG alt ölçekleri arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ($p<0.01$) ilişki bulunmuştur. Şiddet Ölçeği'nin, Güven Duyma alt ölçeği puanları ile AİTÖ'nün toplam puanları ve SKU alt ölçeği arasında pozitif yönde anlamlı ($p<0.05$) ilişki bulunmuştur, KB ve KHG alt ölçeği ile arasında anlamlı ilişki yoktur.

Davranış Değerlendirme Ölçeği'nden elde edilen toplam puan ile AİTÖ'nün toplam puanı, SKU ve KHG alt ölçekleri arasında pozitif yönde anlamlı ($p<0.01$) ilişki

vardır. KB alt ölçeği ile Davranış Değerlendirme Ölçeği toplam puanı arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği'nin, Dışa Yönelim Puanları ve Suç Davranış Puanları ile AİTÖ'nün toplam puanı, SKU, KB ve KHG alt ölçekleri arasında pozitif yönde anlamlı ($p<0.01$) ilişki vardır. Saldırgan Davranış Puanları ile AİTÖ'nün toplam puanı, SKU ve KHG alt ölçekleri arasında pozitif yönde .05 düzeyinde anlamlı ilişki vardır.

Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği puanlarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla t testi hesaplanmıştır. Elde edilen değerler Tablo 4.7'de sunulmuştur.

Tablo 4.7. Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği'nin Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları.

Ölçek/Alt Ölçek	Gruplar	N	X	Ss	Sd	t	p
SKU	Kız	1003	8.71	6.93	1936	6.03	.000**
	Erkek	935	10.62	6.99			
KB	Kız	1003	3.50	3.66	1936	5.00	.000**
	Erkek	935	4.33	3.66			
KHG	Kız	1003	1.05	1.64	1864.30	3.29	.000**
	Erkek	935	1.32	1.86			
Toplam Puan	Kız	1003	13.25	10.25	1936	6.38	.000**
	Erkek	935	16.25	10.44			

** $p<0.01$

Tablo 4.7'de belirtildiği gibi Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği'nin, her üç alt ölçeği ve toplam puanda cinsiyete göre anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Aritmetik ortalamalara bakıldığında bu farklılığın erkeklerin lehine olduğu anlaşılmıştır.

Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği puanlarının yaşa göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Kruskal-Wallis testi yapılmıştır. Farklılaşmanın olduğu gruplarda farkın kaynağını bulmak için Mann Whitney U testinden yararlanılmıştır. Verilerin yapılan Kolmogrov-Smirnov testi sonucunda normal dağılım göstermemesi nedeniyle bu test tercih edilmiştir. Elde edilen değerler Tablo 4.8'de sunulmuştur.

Tablo 4.8. Antisozyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre Dağılımına İlişkin Kruskal-Wallis ve Mann Whitney U Testi Sonuçları.

Yaş Aralığı	N	Sıra Ortalaması	χ^2	U	İlişki
Saldırganlık-Kurallara Uymama					
9-11 (1)	647	628.29		1-2=139206.00*	2>1
12-14 (2)	729	1020.77	438.57*	1-3=57666.50*	3>1
15-16 (3)	562	1295.82		2-3=145600.00*	3>2
Kurallara Bağlılık					
9-11 (1)	647	913.95		1-2=225309.50	2=1
12-14 (2)	729	957.16	18.44*	1-3=156386.00*	3>1
15-16 (3)	562	1049.47		2-3=185329.50*	3>2
Kendini Haklı Gösterme					
9-11 (1)	647	828.30		1-2=197115.50*	2>1
12-14 (2)	729	986.36	88.98*	1-3=129167.00*	3>1
15-16 (3)	562	1110.18		2-3=178426.50*	3>2
AİTÖ Toplam Puan					
9-11 (1)	647	693.09		1-2=160147.00*	2>1
12-14 (2)	729	1002.55	296.67*	1-3=78656.00*	3>1
15-16 (3)	562	1244.84		2-3=153258.00*	3>2

*p<0.05

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi AİTÖ alt ölçek ve toplam puanlarının yaşa göre farklılık gösterip göstermediği Kruskal Wallis testi ile sınımlanmıştır. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde, 9-11, 12-14 ve 15-16 yaşlarındaki çocukların AİTÖ alt ölçekleri ve toplam puanı arasında anlamlı farklılık (toplam puan ve SKU, KB, KHG alt ölçekleri için sırasıyla $\chi^2= 438.57, 18.44, 88.98$ ve 296.67 ($p<0.01$)) bulunmuştur. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Bu analizin sonucunda sıra ortalamaları dikkate alındığında, SKU alt ölçeğinde, 12-14 yaşlarındaki çocukların puanlarının, 9-11 yaşlarındaki çocukların puanlarına göre anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Aynı şekilde 15-16 yaşlarındaki çocukların puanlarının, 12-14 ve 9-11 yaşlarındaki çocukların puanlarına göre anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Kurallara Bağlılık alt ölçeği puanları incelendiğinde 9-11 yaşlarındaki çocukların puanları ile 12-14 yaşlarındaki çocukların puanları arasında anlamlı farklılık

yoktur. Bununla birlikte, 15-16 yaşlarındaki çocukların puanlarının 9-11 ve 12-14 yaşlarındaki çocukların puanlarına göre anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür.

Kendini Haklı Gösterme alt ölçeği puanları incelendiğinde, 12-14 yaşlarındaki çocukların puanlarının, 9-11 yaşlarındaki çocukların puanlarına göre anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. 15-16 yaşlarındaki çocukların, 12-14 ve 9-11 yaşlarındaki çocukların puanlarına göre anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği toplam puanları incelendiğinde, 12-14 yaşlarındaki çocukların puanlarının, 9-11 yaşlarındaki çocukların puanlarına göre anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. 15-16 yaşlarındaki çocukların, 12-14 ve 9-11 yaşlarındaki çocukların puanlarına göre anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

4.2.3. AİTÖ'nün Ayırt Edici Geçerliğine İlişkin Bulgular

Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği'nin suça karışmış grubu (tutuklu ve çocuk şubeye getirilen çocukların oluşturduğu grup) herhangi bir suça karışmamış gruptan ayırt edip etmediğini incelemek amacıyla Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Elde edilen değerler Tablo 4.9'da sunulmuştur.

Tablo 4.9. AİTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarının Suça Karışmış Grup ve Suça Karışmamış Gruba Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları.

Ölçek/Alt Ölçek	Gruplar	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
SKU	Suçta Karışmamış Grup	935	503.07	470375.00	32795.00	.00**
	Suçta Karışmış Grup	85	592.18	50335.00		
KB	Suçta Karışmamış Grup	935	470.54	439957.50	2377.50	.00**
	Suçta Karışmış Grup	85	950.03	80752.50		
KHG	Suçta Karışmamış Grup	935	509.94	476790.50	39210.50	.83
	Suçta Karışmış Grup	85	516.70	43919.50		
Toplam Puan	Suçta Karışmamış Grup	935	483.10	451697.00	14117.00	.00**
	Suçta Karışmış Grup	85	811.92	69013.00		

**p<0.01

Tablo 4.9 incelendiğinde, Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği puanlarının suça karışmamış grup ile suça karışmış grup ortalamaları arasında SKU, KB alt ölçeklerinde ve toplam puan boyutunda .01 düzeyinde anlamlı fark vardır. KHG alt ölçeği puanlarında ise anlamlı fark yoktur.

4.3. Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği'nin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

AİTÖ'nün güvenilirlik çalışmasında iki yöntem kullanılmıştır. Alt ölçek ve toplam ölçek puanlarının zamana karşı kararlılığının sınanması için test tekrar test güvenilirlik katsayısı, ölçek puanları arasındaki iç tutarlılığı incelemek için Cronbach Alpha katsayıları hesaplanmıştır.

Test tekrar test ölçümleri için AİTÖ, 195 öğrenciye dört hafta ara ile tekrar uygulanmıştır. Bu iki uygulamadan elde edilen alt ölçek ve toplam puan dağılımları arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. İç tutarlık katsayıları 1938 öğrenciden toplanan verilerden hesaplanmıştır. Elde edilen değerler Tablo 4.10'da sunulmuştur.

Tablo 4.10. AİTÖ'nün Toplam Puanlarının ve Alt Ölçek Puanlarının Test Tekrar Test Ölçümleri ve Cronbach Alfa Katsayıları.

Ölçek/AltÖlçek	Test Tekrar Test	Cronbach α
SKU	.79	.87
KB	.69	.72
KHG	.67	.64
Toplam Puan	.82	.90

Tablo 4.10 incelendiğinde AİTÖ test tekrar test korelasyonları SKU alt ölçeğinde .79, KB alt ölçeğinde .69, KHG alt ölçeğinde .67 ve toplam puan için .82 olarak bulunmuştur. Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları incelendiğinde SKU alt ölçeğinde .87, KB alt ölçeğinde .72, KHG alt ölçeğinde .64 ve toplam puan için .90 olarak hesaplanmıştır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde çalışma bulgularının tartışması ve yorumu sunulmuştur. Bulgular, bu çalışmaya rehberlik eden genel araştırma sorusuna yanıt aramak için tartışılmıştır: Türkçeye çevirisi ve kültürel uyarlaması yapılan Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği, Türkiye’de yaşayan ve Türkçe konuşan çocuklar için geçerli ve güvenilir midir?

Türkiye’de özellikle antisosyal eğilimleri belirlemeye yönelik ölçeklerin genellikle ergenlik dönemindeki çocuklar veya yetişkinler için olduğu (Kartallar, Antisosyal Davranış Ölçeği, 1996; Kaner, Suç Davranış Ölçeği, 2001) veya davranış bozukluklarını (Erol ve Şimşek, 1998), şiddet (Yavuz, 2009), saldırganlık (Can, 2002; Şahin 2004) gibi davranış özelliklerini ölçmeye yönelik olduğu görülmüştür. Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği’nin Türk kültürüne uyarlanması iki açıdan önemlidir. Birincisi, Türkiye’de antisosyal eğilimleri küçük yaşlardan (9-16 yaş) itibaren ölçen bir ölçeğin bulunmaması nedeniyle AİTÖ’nün bu anlamdaki ölçüm boşluğunu dolduracak olmasıdır. Diğeri ise ülkemizde hızla artan çocuk suçluluğu göz önünde bulundurulduğunda, antisosyal eğilimlerin erken dönemlerde belirlenmesi ve tanımlanması, gerekli önleyici çalışmalarının yapılması ve koruyucu ruh sağlığı açısından önemlidir.

Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği’nin uyarlama çalışması kapsamında çevirisi yapılmış ve psikometrik özellikleri incelenmiştir. Dil uyarlaması sürecinde, tek yönlü çeviri başlığı altında yer alan çeviri sonrası sorgulama tekniğinden, grup çevirisi ve geri çeviri yöntemlerinden yararlanılmıştır. Psikometrik özellikleri incelenen ölçeğin geçerlik çalışmaları kapsamında, yapı geçerliği, ölçüt bağıntılı geçerliği ve ayırt edici geçerliği incelenmiştir. Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları kapsamında ise test tekrar test güvenilirliği ve test puanları arasındaki iç tutarlılık hesaplanmıştır.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular, amaca uygun olarak üç kısımda tartışılmış ve yorumlanmıştır. Birinci bölümde dil uyarlaması ve kültürel uyarlama sürecine ilişkin tartışma ve yorum, ikinci bölümde AİTÖ’nün geçerlik çalışmalarına ilişkin tartışma ve yorum, üçüncü bölümde ise AİTÖ’nün güvenilirlik çalışmalarına ilişkin tartışma ve yorum yer almaktadır.

5.1. AİTÖ'nün Çevirisine İlişkin Tartışma ve Yorum

Ölçek uyarlama çalışmalarının en önemli aşamalarından olduğu düşünülen çeviri ve kültürel uyarlama aşaması biraz uzun ve dikkat isteyen bir süreçtir. Bu çalışmada da ölçeğin sağlıklı şekilde uyarlanabilmesi ve daha sonra kullanılan çalışmalarda da sağlıklı sonuçlar verebilmesi için olabildiğince özen gösterilmiştir. Ölçek uyarlama çalışmalarında kullanılan birçok çeviri yöntemi vardır. Ancak bu yöntemlerin hiçbiri tek başına kullanıldığında yeterli olmamaktadır (Savaşır, 1994). Bu nedenle ölçeğin çevirisinde tek yönlü çeviri yönteminin bir tekniği olan çeviri sonrası sorgulama, grup çevirisi ve geri çeviri yöntemi olmak üzere üç farklı yol izlenmiştir. Ölçek maddelerinin hedef dile ilk çevirisi Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde görev yapan altı öğretim üyesi tarafından bireysel olarak yapılmıştır. Daha sonra bir araya gelinerek ölçeğin Türkçe formuna en uygun çevirilere karar verilmiştir. Çevrilen ölçek maddeleri tek tek tartışılarak her bir madde için en uygun çeviriye karar verilmiştir. Daha sonra tamamlanan çeviriler her iki dili ve kültürü iyi bilen alanında uzman bir İngilizce öğretmeni tarafından incelenmiştir. Her bir madde yeniden gözden geçirilmiş maddelerin eşdeğerliği yapısal açıdan değerlendirilmiştir. Çevirinin kültürel farklılıklar göz önünde bulundurularak hedef dile çevrildiği onaylanmış ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

İlk çevirisi tamamlanan ölçeğin pilot uygulaması bir ilköğretim kurumunun 3., 4., 5., 6., 7. ve 8. Sınıflarında ve bir ortaöğretim kurumunun 9. ve 10. sınıflarında öğrenim gören 54 öğrenci ile yapılmıştır. Bu uygulama sonucunda maddelerin genel olarak anlaşıldığı yalnızca ilköğretim 3. sınıf öğrencilerinin bazı maddeleri anlamada sorun yaşadıkları görülmüştür. Bu maddeler tartışılmak üzere yeniden çevirmenlerle bir araya gelinmiş ve maddeler tekrar gözden geçirilmiştir.

Çevirisi ve pilot çalışması tamamlanan ölçeğin geri çeviri çalışması her iki dili iyi bilen, çevirmenlerden farklı iki uzman tarafından yapılmıştır. Ardından orijinal dile geri çevrilen ölçek ölçeğin ikinci yazarı Leschied'a gönderilmiştir. Geri çevirileri genel olarak başarılı bulan ikinci yazar birkaç madde için birkaç düzeltme önerisinde bulunmuştur. Bu öneriler doğrultusunda ölçeğe son hali verilmiştir. Yapılan tüm çeviri ve kültürel uyarlama çalışmaları sonucunda ölçeğin dilsel eşdeğerliğinin sağlandığı söylenebilir.

5.2. AİTÖ'nün Geçerlik Çalışmalarına İlişkin Tartışma ve Yorum

Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği'nin geçerliğini incelemek amacıyla, yapı geçerliği, ölçüt bağımlı geçerliği ve ayırt edici geçerliği incelenmiştir. Bu analizler sonucunda elde edilen bulgular bu kısımda tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.2.1. AİTÖ'nün Yapı Geçerliğine İlişkin Tartışma ve Yorum

AİTÖ'nün yapı geçerliğini sınamak amacıyla Ağırlıklandırılmamış En Küçük Kareler yöntemi ile açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. 1938 ilköğretim 3., 4., 5., 6., 7., 8. ve ortaöğretim 9., 10. sınıf öğrencisinden oluşan veri setinin faktör analizine uygunluğu KMO ve Barlett testi ile sınanmıştır. KMO değeri .94 ve Barlett testi ile elde edilen Ki-Kare değeri ($\chi^2= 15270.546$, $sd=561$, $p<.001$) anlamlı bulunmuştur. Pett ve arkadaşları (2003), faktör analizi için KMO değeri için .60'ın altını "kabul edilemez", .70'i "vasat", .80'i "değerli", .90 ve üzerini ise "mükemmel" olarak değerlendirmektedir. Field (2005) ise KMO değerini .50 ve üzerinde kabul edilebileceğini belirtmiştir. Barlett testinin anlamlılık düzeyinin ise .05'ten küçük olması gerektiğini belirtmiştir. Bu değerler, veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda varyansın %31'ini açıklayan beş faktörlü çözüme ulaşılmıştır. Faktörlerin özdeğerlere göre grafiği incelendiğinde üçüncü faktörden sonra önemli kabul edilebilecek bir kırılmanın olduğu ve 4. faktörün özdeğeri (1.18) ile 5. faktörün özdeğeri (1.10) arasındaki farkın oldukça küçük (0.08) olduğu görülmüştür. Bu sebeple ağırlıklandırılmamış en küçük kareler yöntemi kullanılarak promax döndürme ile üç faktörlü çözüme ulaşılmıştır. Promax döndürme ile altı yineleme sonucunda 34 maddenin 30'unun belirlenen ölçütlere (faktör yükü .30 ve üstü ve iki faktör yükü arasındaki farkın değerinin en az .10 olması) uygun şekilde faktörlere yüklendiği görülmüştür. Büyüköztürk (2007), faktör yük değerinin .45 olmasının iyi bir ölçü olduğunu ancak bu değer .30'a kadar indirilebileceğini ve iki yük değeri arasındaki farkın en az .10 olması gerektiğini belirtmiştir. Brown (2006), Kline (2005) faktör yükü .30 ve üzerinde olan maddelerin kullanılabilirliğini belirtmiştir. Üç faktörlü yapıya ait özdeğerler sırasıyla 8.04, 1.92 ve 1.47 ve açıklanan toplam varyans % 28.06'dır. Geriye kalan 10, 20, 24 ve 34 numaralı maddeler belirlenen ölçütlere uygun yüklenmediği için ölçekten çıkarılmıştır. Bu maddelerin Türk kültürüne uygun bir yapı göstermediğinden dolayı, belirlenen ölçütlere uygun yüklenmediği düşünülmektedir.

Orijinal ölçeğin faktör yapısı ile Türkçe formun faktör yapısı karşılaştırıldığında her ikisinin de üç faktörlü yapı göstermesine rağmen maddelerin faktörlere dağılımında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Türkçe formda birinci faktördeki maddelerin çoğunun orijinal ölçekteki üçüncü faktöre ait olmasının yanında birinci ve ikinci faktörlerden de maddelerin birinci faktöre yüklendiği görülmüştür. Bu faktördeki maddeler genel olarak incelendiğinde çoğunlukla saldırgan ve kurallara aykırı tutumları içeren ifadelerden oluştuğu görülmüştür. Bu sebeple birinci alt ölçeğe, **“Saldırganlık-Kurallara Uymama”** alt ölçeği adı verilmiştir.

İkinci faktöre bakıldığında, bir madde dışında (25. Madde) orijinal ölçekte birinci faktöre yüklenen tüm maddeler Türkçe formda ikinci faktöre yüklenmiştir. Bu faktör orijinal ölçekte “akran çatışması” olarak adlandırılmıştır. Ancak Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde görev yapan alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda bu faktördeki maddelerin daha çok kurallara uyma eğilimi gösteren davranış ve tutumları içerdiğine karar verilmiştir. Buna uygun olarak ikinci faktöre **“Kurallara Bağlılık”** alt ölçeği adı verilmiştir.

Son olarak üçüncü faktörde yer alan maddelerin tamamı orijinal ölçekte ikinci faktörde yer alan maddelerden oluşmaktadır. Üçüncü faktöre, orijinal ölçekte de olduğu gibi **“Kendini Haklı Gösterme”** alt ölçeği adı verilmiştir.

Elde edilen üç faktörlü yapıyı doğrulamak amacıyla DFA yapılmıştır. Normallik göstermeyen dağılımlarda kullanılan asimptotik varyans analizi ve ağırlıklandırılmamış en küçük kareler yöntemi ile yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda $\chi^2/sd= 3.37$, uyum istatistikleri; RMSEA= 0.035, RMR ve SRMR 0.053, GFI ve AGFI 0.053, NNFI ve NFI 0.99, CFI= 0.99 olarak bulunmuştur. Bu konudaki kaynaklar, maddelerin model uyumları için kullanılan bu ölçütlerin, iyi uyum göstermesi için NNFI, NFI, CFI ve GFI değerlerinin 0.90’dan küçük, AGFI değerinin 0.85’ten küçük, RMR ve SRMR değerinin 0.10’dan küçük, RMSEA değerinin 0.05’ten küçük olması gerektiği belirtilmektedir (Yılmaz ve Çelik, 2009; Kline, 2005; Tabachnick ve Fidell, 2001; Hu ve Bentler, 1999; Jöreskog ve Sörbom, 1993, Tablo 4.3’e bakınız). Buna göre ölçek maddelerinin ilgili yapılarla olan modellerinin iyi uyum gösterdiği görülmektedir. Elde edilen DFA sonuçları ve kurulan model AİTÖ’nün üç örtük yapıyı ölçtüğünü göstermektedir. Bu durum alt boyutların kendi başına puanlanabileceğini ve elde edilen puanların ilgili

boyutta yer alan antisosyal inanç ve tutum düzeyi için kullanılabileceğini göstermektedir.

AİTÖ'nün iç tutarlılığını incelemek amacıyla her bir maddenin alt ölçek toplam puan korelasyonları incelenmiştir. madde puanları ile ölçek puanları (madde-toplam puan) arasındaki korelasyon katsayıları iki madde dışında .36 ile .68 arasında değişmektedir. Diğer iki madde ise .26 ve .29 değerlerine sahiptir. Bu istatistiksel verilere bakıldığında AİTÖ'nün alt ölçeklerinin iç tutarlılık düzeyinin yüksek olması maddelerin uygun faktörlere yerleştiğini göstermektedir.

Ölçeği oluşturan alt ölçekler arası ilişkilerin belirlenmesi amacıyla alt ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları ve her bir ölçeğin toplam puanla olan korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Bu hesaplamalara göre alt ölçeklerin birbirleri ile aralarında pozitif yönde orta düzeyde (SKU-KB= .52, SKU-KHG= .47, KB-KHG=.38) anlamlı ($p<.001$) bir ilişki olduğu görülmektedir. AİTÖ toplam puanı ile SKU ve KB alt ölçeği arasında pozitif yönde yüksek (.93, .76) düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. AİTÖ ile KHG alt ölçeği arasında ise pozitif yönde orta düzeyde (.62) anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmıştır.

Yapılan faktör analizi sonucunda üç faktörlü bir yapı ortaya çıkmış olmasına karşın, alt ölçekler arası korelasyonun orta düzeyde olması, maddelerin benzer içeriklere sahip olmasından kaynaklanmış olabilir. Alt ölçeklerin kendi arasındaki ve toplam puanla alt ölçekler arasındaki korelasyonlar incelendiğinde her bir alt ölçeğin benzer yapıları ölçtüğü anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde AİTÖ'nün alt ölçeklerinin ayrı ayrı kullanılabilmesi gibi toplam puan olarak da kullanılabilmesi söylenebilir.

5.2.2. AİTÖ'nün Ölçüt Bağımlı Geçerliğine İlişkin Tartışma ve Yorum

Benzer ve farklı yapılar geçerliğini sınamak amacıyla alt ölçeklerin ve AİTÖ toplam puanının Saldırganlık Ölçeği, Şiddet Ölçeği, Davranış Değerlendirme Ölçeği ve Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği Arasındaki korelasyonlara bakılmıştır. Saldırganlık Ölçeği'nin, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke ve Dolaylı saldırganlık alt ölçeklerinin AİTÖ'nün her üç alt ölçeği ve toplam puanı ile pozitif yönde $p<0.001$ düzeyinde anlamlı korelasyon gösterdiği görülmüştür. Saldırganlık Ölçeği'nin alt boyutu olan, Düşmanlık alt ölçeğinde ise AİTÖ'nün Kurallara Bağlılık alt

ölçeği ile arasında anlamlı bir korelasyon bulunmamıştır. Bu sonuç, iki yapı arasında herhangi bir ilişki olmadığını göstermektedir.

Benzer şekilde AİTÖ'nün, Şiddet Ölçeği ve alt ölçekleri ile incelenen korelasyonlarda Örtülü Şiddet, Açık Şiddet ve Şiddet Toplam Puanı ile AİTÖ'nün tüm alt ölçekleri ve toplam puanı arasında pozitif yönde $p<0.001$ düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur. Şiddet Ölçeği'nin Güven Duyma alt ölçeğinde ise AİTÖ'nün Kurallara Bağlılık ve Kendini Haklı Gösterme alt ölçeği arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tek boyuttan oluşan Davranış Değerlendirme Ölçeği'nden alınan Toplam Saldırganlık Puanına bakıldığında Kurallara Bağlılık alt ölçeği dışında diğer alt ölçekler ve toplam puanla pozitif yönde anlamlı ($p<0.001$) bir ilişki bulunmuştur.

Son olarak Gençler için Davranış Değerlendirme Ölçeği'nin Suç Davranış, Saldırgan Davranış ve bunları toplamından elde edilen Dışa Yönelim Ölçekleri Puanları ile AİTÖ'nün her üç alt ölçeği ve toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Bu sonuçlar, AİTÖ'nün benzer ölçek geçerliğinin olduğunu ve alanyazınla paralel bulgular gösterdiğini ortaya koymaktadır. Kesen, Deniz ve Durmuşoğlu (2007)'nin ergenlerde saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada gençlerin öfke düzeyleri arttıkça saldırganlık düzeylerinin de arttığı bulunmuştur. Benzer şekilde, küçük yaşta suç işleyenlerin sahip olduğu öfke ve antisosyal inançlar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan çalışmada gençlerin suç işlemesinde antisosyal inançların büyük risk faktörü olduğunu ve saldırgan suçluların, saldırgan olmayan suçlulara göre öfke düzeylerinin ve antisosyal inançlarının daha yüksek olduğunu bulunmuştur (Granic, Butler, 1998). Ayrıca Loeber ve Farrington (1993), çocuklukta otoriteye doğrudan saldırgan davranışlarda bulunma ve kurallara karşı gelmenin, daha sonraki suç eylemlere bulaşma, hırsızlık, yalan söyleme gibi davranış problemlerinin anahtar davranışı olarak tanımlamıştır.

Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği'nin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla hesaplanan t testi sonuçları bütün alt ölçeklerde ve toplam AİTÖ puanlarında, anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu sonuçlara göre erkeklerin bütün alt ölçeklerde ve toplam puanda antisosyal eğilimleri kızlara göre daha yüksektir. Suç ve antisosyal davranışlarda cinsiyet farklılıklarını

inceleyen çalışmalar erkeklerin kızlara oranla bu davranışları daha çok gösterdiklerini belirtmişlerdir (Akduman, Akduman ve Cantürk, 2007; Uyanık Balat ve Akman, 2006; Kaner, 2001; Sullivan, 2006; Butler, Leschied ve Fearon, 2007; Valle, Velázquez, García, López, Buenabad ve Icaza, 2007). Antisosyal davranışın gelişiminde cinsiyet farklılıklarını, antisosyal arkadaşları ve akran reddini inceleyen bir çalışmada (Van Lier, Wanner, Vuijk ve Crijnen, 2005) erkeklerin kızlara göre daha yüksek düzeyde antisosyal davranış gösterdikleri, daha çok antisosyal arkadaşlar edindikleri, diğer akranları tarafından daha çok reddedildikleri ortaya çıkmıştır. Kızların ise çok azının, orta düzeyde antisosyal davranış ortaya koyduğu ve az sayıda antisosyal arkadaş edindikleri belirtilmektedir. Yine, aile içi şiddete maruz kalan gençlerin suç işleme risklerinde cinsiyet farklılıklarını inceleyen bir araştırmada, kızlar ve erkeklerin suçluluk için aynı riskleri taşıdıkları ancak, erkeklerin kızlara oranla çok daha fazla mal varlığına karşı suçlar, cinayet suçları ve şiddet suçları nedeniyle mahkemeye sevk edildiği bulunmuştur (Herrera ve McCloskey, 2001). Özbey ve Alisinanoğlu (2009), 60-72 aylık çocukların davranış problemlerini bazı değişkenlere göre inceledikleri araştırmalarında, erkeklerin kızlara göre daha çok dışa yönelim problemleri ve anti sosyal davranış sergilediklerini belirtmişlerdir.

Cinsiyetten kaynaklanan bu farklılığın nedeni kadınların ve erkeklerin farklı yetiştirilme tarzları ve onlara yüklenen toplumsal roller olabilir. Toplumumuzda kız çocukları erkek çocuklarına göre daha baskıcı ve geleneksel bir tutumla yetiştirilmekte, erkek çocukları ise, fiziksel olarak daha güçlü olmalarının yanında ev ortamında ve ev dışında daha serbest olabilmekte, saldırganlık ve güç gösterme davranışları sosyalleşme sürecinde daha doğal karşılanabilmektedir (Çelik, 2008). Bu durum, erkek çocuklarının dışa daha dönük olmaları nedeniyle çetelere karışma, suçlu akranlarla olma ve bundan olumsuz etkilenme, suça karışma gibi risklere daha açık hale getiriyor olabilir.

Antisosyal inanç ve tutumların yaşa göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla veriler yaşlara göre (9-11, 12-14 ve 15-16) gruplandırılarak Kruskal-Wallis ve Mann Whitney U testleri yapılmıştır. Bu test, veri yapısının normal dağılım göstermemesi nedeniyle tercih edilmiştir. Büyüköztürk (2007) ve Field (2005), Kruskal Wallis testinin, normal dağılım ve varyansların eşitliği varsayımlarını gerektirmediği için tek yönlü varyans analizine alternatif bir teknik olduğunu belirtmişlerdir. Bu analizler sonucunda Saldırganlık-Kurallara Uymama alt ölçeğinde,

15-16 yaş grubunun sıra ortalamaları 12-14 ve 9-11 yaş grubunun sıra ortalamalarından, 12-14 yaş grubunun sıra ortalamaları ise 9-11 yaş grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek çıkmıştır (15-16 > 12-14 > 9-11). Kurallara Bağlılık alt ölçeğinde 15-16 yaş grubunun sıra ortalamaları, 12-14 ve 9-11 yaş grubu sıra ortalamalarına göre anlamlı olarak daha yüksek çıkmıştır, 12-14 yaş grubu sıra ortalaması ile 9-11 yaş grubu sıra ortalaması arasında anlamlı bir farklılık çıkmamıştır (15-16 > 12-14 = 9-11). Kendini Haklı Gösterme alt ölçeğinde, 15-16 yaş grubunun sıra ortalamaları 12-14 ve 9-11 yaş grubunun sıra ortalamalarından, 12-14 yaş grubunun sıra ortalamaları ise 9-11 yaş grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek çıkmıştır (15-16 > 12-14 > 9-11). Toplam puana göre bakıldığında, 15-16 yaş grubunun sıra ortalamaları 12-14 ve 9-11 yaş grubunun sıra ortalamalarından, 12-14 yaş grubunun sıra ortalamaları ise 9-11 yaş grubuna göre anlamlı olarak daha yüksek çıkmıştır (15-16 > 12-14 > 9-11). Elde edilen bulgular antisosyal inanç ve tutumların yaşla birlikte arttığını göstermektedir. Alanyazında yer alan birçok çalışma antisosyal inanç ve tutumların erken çocuklukta başlayarak orta ergenliğin sonuna (16-17 yaş) kadar artış gösterdiğini belirtmektedir (Thornberry, 2006; Patterson, DeBaryshe ve Ramsey, 1990). Kaner (2001)'in çalışmasında da ergen suçunun 15 yaşından, 17-18 yaşına doğru artış gösterdiği bulunmuştur. Adalet Bakanlığı istatistikleri incelendiğinde 12-15 ve 16-18 olmak üzere iki yaş grubuna ayrılan çocuk sanıkların yaşlarının arttıkça, suçun da arttığı görülmüştür (Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2008). Akduman, Akduman ve Cantürk (2007), 12-15 yaşlarındaki ergenlerle yaptıkları çalışmada suça karışan ergenlerin yaşlarının arttıkça sayılarının da arttığını belirtmişlerdir. Uyanık-Balat ve Akman (2006), lise 1, lise 2 ve lise 3 öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, öğrencilerin yaşlarının artmasıyla birlikte sorun davranışlarının da arttığını belirtmişlerdir.

Ergenlik döneminde bireyin arkadaş çevresinin daha çok önem kazanması buna bağlı olarak aile ilişkileri, ailenin çocuk üzerindeki denetiminin azalması, bir gruba dahil olma isteği veya çevreye kendini kabul ettirme gibi gereksinimlerinin ortaya çıktığı ve fiziksel gücün yaşla birlikte arttığı görülmektedir (Malrieu, 1987; Yavuzer, 1992; Siyez, 2009). Bu durumlar ergenlerin şiddet, suç davranış ve/veya sorun davranış ortaya koyma eğilimini artırıyor olabilir.

Elde edilen sonuçlara uygun olarak AİTÖ'nün cinsiyet bağıntılı ve yaş bağıntılı geçerliği olduğu söylenebilir.

5.2.3. AİTÖ'nün Ayırt Edici Geçerliğine İlişkin Tartışma ve Yorum

AİTÖ'nün ayırt edici geçerliğini sınamak amacıyla suça karışmış çocuklar ile (tutuklu ve çocuk şubeye getirilen çocukların oluşturduğu grup) herhangi bir suça karışmamış (çocuk şube müdürlüğünde herhangi bir sabıka kaydı olmayan veya daha önce tutuklanmamış) çocuklarla uygulama yapılmış ve bağımsız gruplar t testi hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular, ölçeğin, SKU, KB alt ölçekleri ve toplam puan düzeyinde suça karışmamış çocuklar ile suça karışmış çocukları ayırt edebilmektedir. Yalnızca KHG alt ölçeğinde ortalamalar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği'nin, incelenen ayırt edici geçerliği sonucunda, ileriki çalışmalarda antisosyal eğilimleri olan bireylerin erken dönemde ortaya çıkarılmasına ve problemlerin kronikleşmeden çözümüne yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Kendini Haklı Gösterme alt ölçeğinde, anlamlı bir farklılığın olmaması antisosyal eğilimleri olan ya da olmayan tüm bireylerin kendini haklı gösterme veya sosyal beğenirlik (bireylerin, kendilerini istenilen ya da beklenen özelliklere sahip olarak gösterme eğilimi) özelliklerinin benzerlik göstermesinden kaynaklanıyor olabilir.

5.3. AİTÖ'nün Güvenirlik Çalışmalarına İlişkin Tartışma ve Yorum

AİTÖ'nün Türkçe formunun güvenilirliğini incelemek amacıyla Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları ve zamana karşı güvenilirliğini sınamak için de test tekrar güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır.

AİTÖ'nün alt ölçeklerinin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları Saldırganlık-Kurallara Uymama alt ölçeği için .87, Kurallara Bağlılık alt ölçeği için .72, Kendini Haklı Gösterme alt ölçeği için .64 ve toplam AİTÖ puanı için .90 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar hem toplam puan hem de alt ölçeklerin iç tutarlılıklarının ve bu anlamdaki güvenilirliklerinin iyi olduğunu göstermektedir. Yalnızca Kendini Haklı Gösterme alt ölçeğinin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı diğerlerine göre daha düşük çıkmıştır ancak kabul edilebilir sınırlar içinde yer almaktadır. Bunun nedeni bu alt ölçekte madde sayısının az (beş madde) olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. George ve Mallery (2003), Cronbach Alpha güvenilirlik katsayılarını .90'dan büyük ise "mükemmel", .80'den büyükse "iyi", .70'ten büyük ise "kabul edilebilir", .60'tan küçük ise "tartışılabilir", .50'den büyük ise "zayıf", ve .50'ten küçük ise "kabul edilemez"

olduğunu belirtmiştir. Kalaycı (2008), Cronbach Alpha katsayısı $0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçeğin güvenilir olmadığını; $0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçeğin düşük güvenilirlikte olduğunu; $0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir olduğunu; $0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğunu belirtmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre AİTÖ'nün iç tutarlıklarının ve bu anlamdaki güvenilirlik ölçümlerinin yeterli olduğu söylenebilir.

Test tekrar test güvenilirlik ölçümleri için AİTÖ, 195 öğrenciye dört hafta ara ile tekrar uygulanmıştır. Bu iki uygulamadan elde edilen alt ölçek ve toplam puan ölçümleri arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Hesaplanan bu korelasyon katsayıları Saldırganlık-Kurallara Uymama alt ölçeği için .79, Kurallara Bağlılık alt ölçeği için .69, Kendini Haklı Gösterme alt ölçeği için .67, toplam puan için .82 olarak bulunmuştur. Elde edilen değerler pozitif yönde yüksek ve orta düzeyde anlamlı korelasyonlara işaret etmektedir. Kline (2005), iki ölçüm arasındaki korelasyon düzeyinin yüksek olmasının rasgele (random) hataların minimal düzeye inmesini sağlayacağını belirtmiştir. Bu sonuçlara göre AİTÖ'nün hem alt ölçekler hem de toplam puan açısından kararlı ölçümler yapabildiği ve ölçüm güvenilirliğinin yeterli olduğu söylenebilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına dayanarak elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara bağlı olarak araştırma ve uygulamaya yönelik öneriler sunulmuştur.

6.1. Sonuçlar

1. AİTÖ'nün çevirisi, tek çeviri sonrası sorgulama tekniği, grup çevirisi, pilot çalışması ve geri çeviri çalışması ile yapılmıştır. Sonuç olarak, ölçeğin orijinal formu ile hedef formundaki maddeler eşdeğerdir.
2. AİTÖ'nün geçerlik çalışması kapsamında yapı geçerliği, ölçüt bağıntılı geçerliği ve ayırt edici geçerliği incelenmiştir.

2.a. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. AİTÖ'nün Türkçe formunda, orijinal ölçekte olduğu gibi üç faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Ancak maddelerin faktörlere dağılımında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Türkçe formda birinci faktördeki maddelerin çoğunun orijinal ölçekteki üçüncü faktöre ait olmasının yanında birinci ve ikinci faktörlerden de maddelerin birinci faktöre yüklendiği görülmüştür. İkinci faktöre bakıldığında, 10 maddeden oluşmakta ve bir madde dışında (25. Madde) orijinal ölçekte birinci faktöre yüklenen tüm maddeler Türkçe formda ikinci faktöre yüklenmiştir. Üçüncü faktördeki beş maddenin tamamı ise orijinal ölçekte ikinci faktörde yer alan maddelerden oluşmuştur.

Ölçekte yer alan maddelerin numaraları alt ölçekleri ile birlikte şöyledir:

- Saldırganlık- Kurallara Uymama alt ölçeğinde, 1, 2, 4, 11, 15, 17, 23, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32 ve 33 no'lu maddeler yer almaktadır.
- Kurallara Bağlılık alt ölçeğinde, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 25 no'lu maddeler yer almaktadır.
- Kendini Haklı Gösterme alt ölçeğinde, 16, 18, 19, 21, 22 no'lu maddeler yer almaktadır.

Ölçek, üçlü likert tipindedir. Buna göre, “Katılıyorum” 2 puan, “Emin Değilim” 1 puan ve “Katılmıyorum” 0 puan ile değerlendirilmektedir. Ölçekte yer alan, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 25, 31 ve 33 no'lu maddeler tersten puanlanmaktadır. Ölçekten alınan

yüksek puanlar antisosyal inanç ve tutumların arttığını göstermektedir. Kurallara Bağlılık alt ölçeğinde, alınan yüksek puanlar kurallara uymamanın arttığını göstermektedir. Yani bu alt ölçekten alınan puanlar düştükçe, kurallara uyum artmaktadır.

AİTÖ'nün yapı geçerliğini doğrulamak için DFA yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar ölçek maddelerinin ilgili yapılarla olan modellerinin iyi uyum gösterdiği görülmüştür.

- 2.b.** AİTÖ'nün alt ölçekleri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla her bir alt ölçeğe yüklenen maddelerin toplam puanları arasındaki ve toplam puanla her bir alt ölçeğin arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Bu hesaplamalar sonucunda alt ölçeklerin kendi aralarında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki gösterdikleri görülmüştür. Toplam puanla alt ölçekler arasında ise yüksek ve orta düzeyde anlamlı ilişki vardır.
- 2.c.** Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği'nin ölçüt bağımlı geçerlik çalışması için benzer yapıları ölçtüğü düşünülen Saldırganlık Ölçeği, Şiddet Ölçeği, Davranış Değerlendirme Ölçeği, Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği Puanları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bunun sonucunda, antisosyal inanç ve tutumlar ile saldırganlık, şiddet ve dışa yönelim sorunları arasında pozitif yönde ilişki vardır.
- 2.d.** Antisosyal inanç ve tutumlar erkeklerde, kızlara göre daha yüksektir. Yani, erkeklerin antisosyal eğilimleri kızlara göre daha yüksektir.
- 2.e.** Yaş bağımlı geçerlik için elde edilen KB alt ölçeğinin 9-11 ve 12-14 yaş grubu dışında AİTÖ'nün tüm alt ölçeklerinde ve toplam AİTÖ puanında, antisosyal inanç ve tutumlar yaşla birlikte artış göstermiştir.
- 2.f.** AİTÖ, SKU, KB alt ölçeklerinde ve toplam puanda suça karışmış çocuklar ile suça karışmamış çocukları ayırt etmiştir. Yalnızca KHG alt ölçeğinde suça karışmış çocuklar ile suça karışmamış çocukları ayırt etmemiştir. AİTÖ'nün geçerlik çalışmaları kapsamında yapılan çalışmaların sonuçlarına göre ölçeğin yapı geçerliğinin, ölçüt bağımlı geçerliğinin ve ayırt edici geçerliği vardır.
- 2.g.** Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları ve test tekrar test ölçümü AİTÖ'nün güvenilir olduğunu göstermiştir.

6.2. Öneriler

Uyarlama çalışması yapılan Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği ile ilgili yapılacak araştırmalara yönelik ve uygulamaya yönelik öneriler sıralanmıştır.

6.2.1. Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. AİTÖ'nün ölçüt bağımlı geçerlik çalışması yaş ve cinsiyet bağımlı olarak yapılmıştır. Ancak sosyoekonomik düzey bağımlı geçerliği incelenmemiştir, farklı bir örnekleme bu geçerlik sınanabilir.
2. AİTÖ'nün benzer ve farklı yapılar geçerliği, aile, öğretmen ve arkadaş gibi sosyal çevreden elde edilecek nicel ve nitel verilerle desteklenebilir.
3. AİTÖ'nün kullanılacağı, aile, öğretmen ve akran grupları gibi sosyal çevrelerden elde edilecek verilerle çok boyutlu bir çalışma yapılabilir.
4. AİTÖ'nün yapı geçerliği incelenirken açıklayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. DFA'dan elde edilen değerler AİTÖ'nün üç örtük yapıyı ölçtüğünü doğrulamıştır. Kısaca elde edilen alt ölçekler kendi başına puanlanabilir. Ancak AİTÖ'nün toplam bir antisosyal tutum puanı da vermesi beklenmektedir. Bu amaçla AİTÖ'nün alt ölçeklerinin tek bir psikolojik yapıya yönelip yönelmediğinin belirlenmesi için hiyerarşik faktör analizi (HFA) yapılabilir.
5. Bu ölçek Kanadalı çocuklar için geliştirilmiş olan Antisosyal İnançlar ve Tutumlar Ölçeği'nin Türkçeye uyarlama çalışmasını kapsamaktadır. Bu ölçekten yararlanılarak, benzer konuda ölçek geliştirme çalışmaları yapılabilir.

6.2.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler

6. Ölçek, sınıfta yaşanan disiplin sorunları, davranış problemleri ile ilgili fikir verebileceğinden öğretmenler tarafından kullanılabilir ve bu konuda gerekli önlemlerin alınmasına yardımcı olabilir.
7. Sınıf yönetimi çalışmalarında, okullarda antisosyal tutumların ve saldırganlığın azaltılması ile ilgili çalışmalarda kullanılabilir.
8. Ölçeğin kullanılacağı çalışmaların sonuçları değerlendirilerek, okul, aile ve bireyi kapsayan önleyici rehberlik programları geliştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Akduman, G. G., Akduman, B. ve Cantürk, G. (2007), “Ergen Suçluluğunda Bazı Kişisel ve Ailesele Özelliklerin İncelenmesi”, *Türk Pediatri Araştırmaları*, 42, ss. 156-161.
- American Academy of Pediatrics, (1994), “The Wonder Years”, *Pediatrics*, 93(3), ss. 495- 497.
- Andrews, D. A., Leschied, A. W. ve Hodge, R. D. (1992), *The Prediction and Assesment of Youth at Risk: A Social Psychological Approach*, Toronto, ON: Community and Social Services.
- Andrews, D. A. and Bonta, (1998), *The Psychology of Criminal Conduct*, (2nd ed.). Cincinnati, OH: Andersen Publ.
- Avcı, M. (2008), “Tutuklu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma: Çocukların Suça Yönelmesinde Etkili Olan Toplumsal Nedenler ve Çözüm Önerileri”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2008; 11(1), ss. 49-73.
- Ayan, S. (2007), “Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri”, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8, ss. 206-214.
- Balkıs, M., Duru, E. ve Buluş, M. (2005), “Şiddete Yönelik Tutumların, Özyeterlik, Medya, Şiddete Yönelik İnanç, Arkadaş Grubu ve Okula Bağlılık Duygusu ile İlişkisi”, *Ege Eğitim Dergisi*, 6(2), ss. 81-97.
- Bear, G. G. (1998), “School discipline in the United States: Prevention, correction and long term social development”, *Educational and Child Psychology*, 15(1), ss. 15-39.
- Bear, G. G., Webster-Stratton, C., Furlong, M. and Rhee, S. (2000), “Preventing Aggression and Violence”, K. M. Minke, G. G. Bear (Eds.), *Preventing School Problems-Promoting School Success: Strategies and Programs That Work*, (1-69), Bethesda, MD: National Association of School Psychologists.
- Bor, W., McGee, T. R. and Fagan, A. A. (2004), “Early Risk Factors for Adolescent Antisocial Behaviour: An Australian Longitudinal Study”, *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 38(5), ss. 365-372.

- Brennan, P. A. and Raine, A. (1997), "Biosocial Bases of Antisocial Behavior: Psychophysiological, Neurological, and Cognitive Factors", *Clinical Psychology*, 17(6), ss. 589- 604.
- Brown, T. A. (2006), *Confirmatory Factor Analysis for Applied Research*, New York London: Guilford Press.
- Burt, C. (1925), *The Young Delinquent*, New York: Appleton and Co.
- Buss AH, Warren WL. Aggression Questionnaire-Manual. Western Psychological Services, Los Angeles, CA, 2000.
- Butler, S. M., Leshied, A. W. and Fearon, P. (2007), "Antisocial Beliefs and Attitudes in Pre- Adolescent and Adolescent Youth: The Development of the Antisocial Beliefs and Attitudes Scales (ABAS)", *Journal of Youth and Adolescence*, 36 (8), ss. 1058- 1071.
- Büyüköztürk, Ş. (2007), *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, (8. Baskı), Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Can S. (2002), "Aggression Questionnaire, Adli Ölçeğin Türk Popülasyonunda Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması", *Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi*, İstanbul.
- Catalano, R. F. and Hawkins, J. D. (1996), "The Social Development Model: A Theory of Antisocial Behavior", J. D. Hawkins (Editor), *Delinquency and Crime, Current Theories*, ss. 149- 197, New York: Cambridge University Press.
- Catalano, R. F., Kosterman, R., Hawkins, J. D., Newcomb, M. D. and Abbott, R. D. (1996), "Modeling the Etiology of Adolescent Substance Use: A Test of The Social Development Model", *Journal of Drug Issues*, 26 (2), ss. 429-455.
- Chesney-Lind, M. and Okamoto, S. K. (2001), "Gender Matters", *Journal of Forensic Psychology Practice*, 1 (3), ss. 1- 31.
- Clark, D. B., Vanyukov and M. Cornelius, J. (2002), "Childhood Antisocial Behavior and Adolescent Alcohol Use Disorders", *Alcohol Research and Health*, 26 (2), ss. 108- 115.
- Clarke, D. (2003), *Prosocial and Antisocial Behavior*, New York: Routledge.
- Çelik, Ö. (2008), "Ataerkil Sistem Bağlamında Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Benimsenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Delikara, İ. E. (2001), “Ergenlerin Akran İlişkileri ile Suç Kabul Edilen Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu*, Tisamat Basım Sanayi, ss. 147-160.
- Deniz, K. Z. (2007), “Psikolojik Ölçme Aracı Uyarlama”, *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Dergisi*, 40 (1), ss. 1-16.
- Dishion, T. J., French D. and Patterson, G. (1995), “The Development and Ecology of Antisocial Behavior”, D. Cicchetti, D. J. Cohen (Editor), *Developmental Psychopathology*, ss. 421- 471, UK: Wiley.
- Dishion, T. J. (1990), “The Peer Context of Troublesome Youth and Adolescent Behavior”, P. E. Leone (Editor), *Understanding Troubled and Troubling Youth*, Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Eisenberg, N., Mussen, P.H. (1997), *The Roots of Prosocial Behavior in Children*, (4. Baskı). Cambridge University Press, U.S.A.
- Elliot, D. S. (1994), “Serious Violent Offenders: Onset, Developmental Course, and Termination- The American Society of Criminology 1993 Presidential Address”, *Criminology*, 32 (1), ss. 1- 21.
- Eme, R. F. and Kavanaugh, L. (1995), “Sex Differences in Conduct Disorder”, *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 24 (4), ss. 406 – 426.
- Erdoğan, M. Y. (2005), “Suça Yönlendirilen ve Yönlendirilmeyen Çocukların Aile İlişkileri ile Saldırganlık Davranışlarının Karşılaştırılması”, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12 (3), ss. 106-114.
- Erol, N. ve Şimsek, Z. (1998), “Türkiye Ruh Sağlığı Profili: Çocuk ve Gençlerde Ruh Sağlığı: Yeterlik Alanları, Davranış ve Duygusal Sorunların Dağılımı”, N. Erol, C. Kılıç, , M. Ulusoy, M. Kececi, ve Z. Simsek (ed.), *Türkiye Ruh Sağlığı Profili Raporu*, T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Eksen Tanıtım Ltd.Sti., 25-75, Ankara.
- Eysenck, M. W. (2004), *Psychology an International Perspective* (1. Baskı), New York: Psychology Press.
- Fagan, J. (1980), “The Interaction Between Child Sex and Temperament in Predicting Behavior Problems of Preschool Age Children in Day Care”, *Early Child Development and Care*, 59, ss. 1-9.

- Farrington, D. P. (1982), "Longitudinal Analyses of Criminal Violence", S. A. Mednick (Editor), *Antecedents of Aggression and Antisocial Behavior*, Hingham, Mass Kluwer Boston.
- Farrington, D. P. and West, D. J. (1981), "The Cambridge Study In Delinquent Development", S. A. Mednick, A. E. Baert (Editor), *Prospective Longitudinal Research*, Oxford University Press.
- Farrington, D. P. (1989), "Early Predictors of Adolescent Aggression and Adult Violence", *Violence and Victims*, 4 (2), ss. 79-100.
- Farrington, D.P. (1994), "Early Developmental Prevention of Juvenile Delinquency", *Criminal Behavior and Mental Health*, 4 (3), ss. 209–227.
- Farrington, D. P. (2005), "Childhood Origins of Antisocial Behaviour", *Child Psychology and Psychotherapy*, 12 (3), ss. 177- 190.
- Farrington, D. P., Loeber, R. and Van Kammen, W. B. (1990), " Long- Term Criminal Outcomes of Hyperactivity- Impulsivity- Attention Deficit and Conduct Problems in Childhood", L. Robins, M. Rutter (Editor), *Straight and Devious Pathways from Childhood to Adulthood*, Cambridge University Press.
- Flannery, D. J. Hussey, D. and Jefferis, E. (2005), "Adolescent Delinquency and Violent Behavior", T. P. Gullota, G. R. Adams (Editor), *Handbook of Adolescent Behavioral Problems, Evidence- Based Approachs to Prevention and Treatment*, ss. 415- 438, United States of America: Springer Science and Media Inc.
- Fraser, M. W. (1996), "Aggressive Behavior in Childhood and Early Adolescence: An Ecological- Developmental Perspective on Youth Violence", *Social Work*, 41 (4), ss. 347-361.
- Field, A. (2005), *Discovering Statistics Using SPSS* (2nd Ed.), Sage Publications.
- Gander, M. J. , Gardiner, H. W. (2001), *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, (A. Dönmez, N. Çelen, B. Onur, Çev.), Ankara: İmge Kitabevi (4. Baskı).
- Geisinger, K. F. (1994), "Cross-Cultural Normative Assessment: Translation and Adaptation Issues Influencing the Normative Interpretation of Assessment Instruments", *Psychological Assessment*, 6 (4), ss. 304-312.
- Gierl, M. J., Khaliq, S. N. (2001), "Identifying Sources of Differential Item and Bundle Functioning on Translated Achievement Tests: A Confirmatory Analysis", *Journal of Educational Measurement*, 38 (2), ss. 164-187.

- George, D. and Mallery, P. (2003), *SPSS for Windows Step By Step: A Simple Guide and Reference. 11.0 Update* (4th ed.), Boston: Allyn and Bacon.
- Granic, I. and Butler, S. (1998), "The Relation Between Anger And Antisocial Beliefs In Young Offenders", *Personality and Individual Differences*, 24 (6), ss. 759- 765.
- Gottfredson, M. R. and Hirschi T. (1990), *A General Theory of Crime*, Stanford, CA: Stanford University Press.
- Gözüm S, Aksayan S. (2003), "Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber, psikometrik özellikler ve kültürlerarası karşılaştırma", *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 5(1), ss. 3-14.
- Gregoire, J. and Hambleton, R. K. (2009), "Advances in Test Adaptation Research: A Special Issue", *International Journal of Testing*, 9 (2), ss. 75-77.
- Hambleton, R. K. (1994), "Guidelines for adapting Educational and Psychological Tests: A Progress Report", *European Journal of Psychological Assessment*, 10 (3), ss. 229-244.
- Hambleton, R. K. and Kanjee, A. (1995), "Increasing the Validity of Cross- Cultural Assessments: Use of Improved Methods for Test Adaptations", *European Journal of Psychological Assessment*, 11(3), ss. 147-157.
- Hambleton, R. K. and Patsula, L. (1998), "Adapting Tests for Use in Multiple Languages and Cultures", *Social Indicators Research*, 45 (1-3), ss. 153-171.
- Hambleton, R. K., Yu, J. and Slater, S. C. (1999), "Fieldtest of the ITC Guidelines for Adapting Educational and Psychological Tests", *European Journal of Psychological Assessment*, 15 (3), ss. 270-276.
- Herrera, V. M, McCloskey, L. A. (2001), "Gender Differences in The Risk For Delinquency Among Youth Exposed To Family Violence", *Child Abuse and Neglect*, 25 (8), ss. 1037–1051.
- Hinshaw, S. P. and Zupan, B. A. (1997), "Assesment of Antisocial Behavior in Children and Adolescents", D. Stoff, J. Breiling, J. D. Maser (Editor), *Handbook of Antisocial Behavior*, ss. 36- 50, Canada: John Wiley and Sons Inc.
- Hoge, R. D., Andrews, D. A. ve Leschied, A. W. (1996), "An Investigation of Risk and Protective Factors in a Sample of Youthful Offenders", *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 37(4), ss. 419-424.

- Hoge, R.D., Andrews, D.A., Sechied, A.W. (1994), "Tests of three hypotesis regarding predictors of delinquency", *J.Abnorm Child Psychology*, 22, 547-559.
- International Test Commission Guidelines for Translating and Adapting Tests, Version, 2010.
- Jessor, R., Van Den Bos, J., Vanderryn, J., Costa, F. M. and Turbin, M. (1995), "Protective Factors in Adolescent Problem Behavior: Moderator Effects and Developmental Change", *Developmental Psychology*, 31 (6), ss. 923-933.
- Kalaycı, Ş. (2008), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, (3. Baskı), Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Kaner, S. (1991), "Antisosyal Davranış Eğilimi Envanteri (ADDEE)'nin Geliştirilme Çalışmaları", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24 (1), ss. 187- 194.
- Kaner, S. (2001), "Suç Davranışı Ölçeği Geliştirme Çalışması", *I. Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu*, Mart 2001.
- Karakaya, E. (2008), "Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin Çok Yönlü Olarak Değerlendirilmesi", *Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kartallar, R. (1993), "Antisosyal Davranış Ölçeği Geliştirmeye Yönelik Bir Çalışma", *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kazdin, A. (1987), "Treatment of Antisocial Behavior in Children: Current Status and Future Directions", *Psychological Bulletin*, 102, 187-203.
- Kennedy, D. P. (2005), "Scale Adaptation and Ethnography", *Field Methods*, 17 (4), ss. 412-431.
- Kesen, F. N., Deniz, M. E., Durmuşoğlu, N.(2007), "Ergenlerde Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki: Yetiştirme Yurtları Üzerine Bir Araştırma", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, ss. 353-364.
- Kline, R. B. (2005), *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*, (2nd ed.), New York London: The Guilford Press.
- Kocadaş, B. (2007), "Düşük Sosyo-Ekonomik Yapı Suç İlişkisi: Malatya'da Çocuk Suçluluğu", *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, ,10(1):157-186

- Kocatürk, R. (1982). “Saldırganlık Güdüsünün Spor Ve Eğitim Alanında Meslek Seçimine Etkisi”, *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köknel, Ö. (2001), *Kimliğini Arayan Gençliğimiz* (1. Baskı), İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kratzer, L., Hodgins, S. (1997), “Adult outcomes of child conduct problems: a cohort study”, *Journal of Abnormal Child Psychology*, 25(1), ss. 65-81.
- Lahey, B. B., Waldman I. D. and McBurnett K. (1999), “Annotation: The Development of Antisocial Behavior: An Integrative Casual Model”, *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40 (5), ss. 669- 682.
- Loeber, R. (1990), “Development and Risk Factors of Juvenile Antisocial Behavior and Delinquency”, *Clinical Psychology Review*, 10, 1-41.
- Loeber, R. (1982), “The Stability of Antisocial and Delinquent Child Behavior: A Review”, *Child Development*, 53, 1431-1446.
- Loeber, R. and Dishion, T. (1983), “Early Predictors of Male Delinquency: A Review”, *Psychological Bulletin*, 94 (1), 68-69.
- Loeber, R. and Hay, D. (1997), “Key Issues in The Development of Aggression and Violence From Childhood to Early Adulthood”, *Annual Review of Psychology*, 48, ss. 371- 410.
- Mak, A. S. (1990). “Testing A Psychosocial Control Theory of Delinquency”, *Criminal Justice and Behaviour*, 17, ss. 215-230.
- Menard, S. and Huizanga, D. (1994), “Changes in Conventional Attitudes and Delinquent Behaviour in Adolescence”, *Youth and Society*, 26, ss. 23-53.
- Maguin, E., Hawkins, J. D., Catalano, R. F., Hill, K., Abbott, R. and Herrenkohl, T. (1995), *Risk Factors Measured at Three Ages for Violence at Age, 17-18*, The American Society for Criminology, Boston.
- Malrieu, P. (1987), “ergenlikte Toplumsallaşma”, B. Onur (Editör), *Ergenlik Psikolojisi*, ss. 231-246, Ankara: Hacettepe-Taş Kitapçılık Ltd. Şti.
- McLeod, J. D., Kruttschnitt, C. and Dornfield, M. (1994), “Does Parenting Explain The Effects of Structural Conditions on Children’s Antisocial Behavior? A Comparison of Blacks and Whites”, *Social Forces*, 73, ss. 575-604.
- Miller L. S., Wasserman G. A., Neugebauer R., Gorman- Smith D. and Kamboukos D. (1999), “Witnessed Community Violence and Antisocial Behavior in

- High- Risk, Urban Boys”, *Journal of Clinical Child Psychology*, 28 (1), ss. 2-11.
- Mitchell, S. and Rosa, P. (1981), “Boyhood Behavior Problems As Precursors of Criminality: A Fifteen- Year Follow- Up Study”, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 22 (1), ss. 19- 33.
- Moffit, T. E. (1993), “Adolescence-Limited And Life-Course-Persistent Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy”, *Psychological Review*, 100 (4), ss. 674-701.
- Moffit, T. E. (1994), “Neuropsychological Tests Predict Persistent Male Delinquency”, *Criminology*, 32, ss. 101- 124.
- Nagin, D. S. and Farrington, D. P. (1992a), “The Stability of Criminal Potential From Childhood to Adulthood”, *Criminology*, 30, ss. 235-260.
- Nagin, D. S., Farrington, D. P. and Moffit T. E. (1995), “Life-Course Trajectories of Different Types of Offenders”, *Criminology*, 33 (1), ss. 111- 139.
- Nagin, D. S., and Paternoster, R. (1991), “On The Relationship of Past and Future Participation in Delinquency”, *Criminology*, 29, ss. 163-189.
- Özbeý, S., Alisinanođlu, F. (2009), “Okul Öncesi Eđitim Kurumuna Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Problem Davranışlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (6), ss. 493-517.
- Özgüven, İ. E. (1994), *Psikolojik Testler* (5. Baskı), Ankara: Pdrem Yayınları.
- Patterson, G. R. DeBaryshe, B. and Ramsey, E. (1990), “A Developmental Perspective on Antisocial Behavior”, *American Psychologist*, 44, ss. 329-335.
- Patterson, G. R., Reid J. B. and Dishion, T. J. (1992), *Antisocial Boys* (4.Baskı), Eugene: Castalia Publishing Company.
- Perry, D. G., Perry, L. G. and Rasmussen, P. (1986), “*Cognitive Social Learning Mediators of Aggression*”, *Child Development*, 57 (3), ss. 700-711.
- Pett, M. A., Lackey, N. R., Sullivan, J. J. (2003), *Making Sense of Factor Analysis*, United States of America: Sage Publications.
- Polat, O. (2002), “Çocuk Suçluluğu”, *Kriminoloji ve Ceza Hukuku*, www.kriminoloji.com, adresinden, 20 Ağustos 2009 tarihinde alınmıştır.
- Raine A., Brennan P., Farrington D., Mednick, S. A. (1997), *Biosocial Basis of Violence*, New York: Plenum Press.

- Reed, M. D. and Rose, D.R. (1991), "Modelling the Reciprocal Relations of Delinquent Peers, Delinquent Attitudes and Serious Delinquency: A Covariance Structure Analysis", *Unpublished Manuscript, Department of Sociology, Duke University*.
- Robins, L. N. and Ratcliff, K. S. (1979), "Risk Factors in The Continuation of Childhood Antisocial Behavior into Adulthood", *International Journal of Mental Health*, 7, ss. 96-116.
- Romeo, R., Knapp, M. and Scott, S. (2006), "Economic Cost of Severe Antisocial Behaviour In Children-And Who Pays It", *British Journal Of Psychiatry*, 188, ss. 547- 553.
- Sampson, R. J., and Laub, J. H. (1993), *Crime in the Making: Pathways and Turning Points Through the Life Course*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Shamsie, J., Skyes, C. and Hamilton, H. (1994), "Contiunity of Care for Conduct Disordered Youth", *Canadian Journal of Psychiatry*, 39 (7), ss. 415- 420.
- Shader, M. (2001), "Risk Factors For Delinquency: An Overview", *Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention*, Washington, DC.
- Savaşır, I. (1994), "Ölçek Uyarlamasındaki Sorunlar ve Bazı Çözüm Yolları", *Türk Psikoloji Dergisi*, 9 (33), ss. 27- 32.
- Siyez, D. (2009), *Ergenlerde Problem Davranışlar*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Simons, R., Wu, C., Conger, R. and Lorenz, F. (1994), "Two Routes to Delinquency: Differences Between Early and Late Starters in the Impact of Parenting and Deviant Peers", *Criminology*, 32, s: 247- 276.
- Simourd, Linda ve Don A. Andrews, (1994), "Correlates of Delinquency: A Look at Gender Differences", *Forum on Corrections Researchs*, 6: 26-31.
- Simourd. D. J. (1997), "The Criminal Sentiments Scale-Modified And Pride in Delinquency Scale: Psychometric Properties and Construct Validity of Two Measures of Criminal Attitudes", *Criminal Jusfice and Behavior*, 24, ss. 52-70.
- Smetana, J. G. (1990), Morality and Conduct Disorders. In M. Lewis and S. M. Miller (Editör.), *Handbook of developmental psychopathology*, (ss. 157–180), New York, NY: Plenum Press.

- Sullivan, C. L. (2006), "Early Adolescent Delinquency Assessing the Role of Childhood Problems, Family Environment, and Peer Pressure", *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(4), ss. 291-313.
- Susman, E. J. and Pajer K. (2005), "Biology- Behavior Integration and Antisocial Behavior in Girls", M. Putallaz, K. L. Bierman (Editor), *Aggression, Antisocial Behavior and Violence Among Girls, A Developmental Perspective*, (ss. 23- 47), New York: The Guilford Press.
- Snyder, J., Schrepferman, L. and St. Peter, C. (1997), "Origins of Antisocial Behavior", *Behavior Modification*, 21 (2), ss. 187-215.
- Şahin, N. (1994), "Psikoloji araştırmalarında ölçek kullanımı", *Türk Psikoloji Dergisi*, 9, (33), ss. 19-26.
- Şahin, H. (2004), "Saldırıcılık Ölçeği Geçerlik Güvenirlik Çalışması", *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (7), ss. 180-190.
- T. C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü (2007), "Çocuk Mahkemeleri", *Adli İstatistikler*, www.adli-sicil.gov.tr, adresinden 30 Temmuz 2009 tarihinde alınmıştır.
- T. C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü (2008), "Çocuk Mahkemeleri", *Adli İstatistikler*, www.adli-sicil.gov.tr, adresinden 01 Ağustos 2010 tarihinde alınmıştır.
- Tabachnick, B. C., Fidell, L. S. (2001), *Using multivariate statistics* (4th ed.), Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- Tezbaşaran, A. (1997), *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu* (2. Baskı), Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Thornberry, T. P. (Edt.) (2006), *Developmental Theories of Crime and Delinquency* (3th ed.), United States of America: Transaction Publishers.
- Thornberry, T. P., Lizotte, A. J., Krohn, M. D., Farnworth, M. and Jang S. J. (1994), "Delinquent Peers, Beliefs, and Delinquent Behavior: A Longitudinal Test Of Interactional Theory", *Criminology*, 32(1), ss. 47 – 83.
- Tremblay, R.E., Masse, B., Perron, D., Le Blanc, M., Schwartzman, A.E. and Ledingham, J.E. (1992), "Early Disruptive Behavior, Poor School Achievement, Delinquent Behavior And Delinquent Personality: Longitudinal Analyses", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 60, ss. 64–72.

- Trogdon, S. (2006), "Gender Related Differences in Correlations of Juvenile Delinquency in the State of Texas", *Unpublished thesis*, Texas State University, Texas.
- Tuvblad, C., Eley T. C., Lichtenstein, P. (2005), "The Development of Antisocial Behaviour from Childhood to Adolescence A Longitudinal Twin Study", *Euro Child Adolescent Psychiatry*, 14, ss. 216-225.
- Tuzgöl, M. (1998), "Ana-baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler açısından İncelenmesi", *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2006), "Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar", İstatistiksel Tablolar, <http://www.tuik.gov.tr>, adresinden 30 Temmuz 2009 tarihinde alınmıştır.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2008a), "Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar", İstatistiksel Tablolar, <http://www.tuik.gov.tr>, adresinden 01 Ağustos 2010 tarihinde alınmıştır.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2008b), "Suç Türü ve Yaş Grubuna Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler", İstatistiksel Tablolar, <http://www.tuik.gov.tr>, adresinden 01 Ağustos 2010 tarihinde alınmıştır.
- Uyanık-Balat, G., Akman, B. (2006), "Lise Öğrencilerinin Psikolojik Durumlarının Sosyodemografik Özelliklere Göre İncelenmesi", *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 13 (1), ss. 3-12.
- Valle, N. Q., Velázquez, J. A. V., García, F. J., López, M. L. G., Buenabad, N. G. A. ve Icaza, M. E. M. (2007), "La Familia Y El Maltrato Como Factores De Riesgo De Conducta Antisocial", *Salud Mental*, Vol. 30, No. 4, ss. 47-54.
- Van Lier P. A. C., Vuijk, P. and Crijnen, A. A. M. (2005), "Understanding Mechanisms of Change in the Development of Antisocial Behavior: The Impact of a Universal Intervention", *Journal of Abnormal Child Psychology*, 33(5), ss. 521- 531.
- Van de Vijver, F., Tanzer, N. K. (2004), "Bias and Equivalence in Cross-Cultural Assessment: An Overview", *Revue Européenne De Psychologie Appliquée*, 54 (2), ss. 119-135.
- Walker, H. M., Colvin, G. and Ramsey, E. (1995), *Antisocial Behavior in School: Strategies and Best Practices*, Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.

- White, J. L., Moffit, T. E., Earls, F., Robins, L. and Silva, P. A. (1990), "How Early Can We Tell?: Predictors Of Childhood Conduct Disorder and Adolescent Delinquency", *Criminology*, 28 (4), ss. 507- 535.
- Williams, J. H. (1994), "Understanding Substance Use, Delinquency Involvement, And Juvenile Justice Involvement Among African- American and European American Adolescents", *Doktora Tezi*, University of Washington, Seattle, WA.
- Yavuz, N. (2009), "İlköğretim 7 Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Kocaeli İli Gebze İlçesi Örneği", *Yüksek Lisans Tezi*, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuzer, H. (1990), *Çocuk ve Suç* (5. Baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1992), *Anne-Baba ve Çocuk* (5. Baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yörükoğlu, A. (1984), *Çocuk Ruh Sağlığı* (7. Baskı), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Yörükoğlu, A. (1985), *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı Eğitimi ve Ruhsal Sorunları* (1. Baskı), Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Zara G., Farrington D. P. (2009), "Childhood and Adolescent Predictors of Late Onset Criminal Careers", *Journal of Youth and Adolescence*, 38(3), ss. 287-300.
- Zhang, Q., Loeber R. and Stouthamer-Loeber M. (1997), "Developmental Trends of Delinquent Attitudes and Behaviors: Replications and Synthesis Across Domains, Time, and Samples", *Journal of Quantitative Criminology*, 13 (2), ss. 181- 215.

EKLER**EK 1. MEB İZİN BELGESİ**

T.C.
ADANA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.04.MEM.4.01.00 05-7608
Konu : Tez Çalışması.

11.02/2010

VALİLİK MAKAMINA
ADANA

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi LİH BAL'ın danışmanı Doç.Dr Songül TÜMKAYA yönetiminde hazırlanmakta olduğu "antisosyal inanç ve tutumlar ilçeği uyarlarına çalışması" konulu tez çalışmasını ekte isimleri belirtilen kurumumuza bağlı okullarımızda uygulama çalışması yapmak istediğine dair Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 02.02.2010 tarih ve 358 sayılı yazısı ilişikte sunulmuştur.

Adı geçen kişinin tez çalışmasını "Bakımınıza Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Destekine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi" ne istinaden ekte belirtilen okullarda okul müdürlüğünün denetiminde eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde uygulaması müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Mekânlarımızda da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Abdulgafur BÜYÜKİRAT
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
10.02/2010

Erdem KTYAK
Vali a.
Vekil Yardımcısı

EK 2. ADALET BAKANLIĞI İZİN BELGESİ

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.CTE.0.00.10.00/454/60273
Konu : Araştırma

25/05/2010

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürüğüne

İlgi : 10/052010 tarihli ve B.30.2.ÇKO.0.41.70 02/1416 sayılı yazı.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Bilimleri Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı araştırma görevlisi ve yüksek lisans programı öğrencisi Lili BAL'ın Doç.Dr. Songül TÜMKAYA danışmanlığında hazırladığı tez çalışması kapsamında Pozantı M. Tini Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan çocuklara "Antisosyal İnanç ve Tutumlar Ölçeği"ni uygulamasına izin verilmesi talabına ilişkin ilgilil sayılı yazı ve eki incelendi.

Söz konusu çalışmanın, çocuğun yüksek yararı ve özel hayatın gizliliği ilkesine dikkat edilerek, kurum işleyişinin aksatılmaması için kurum müdürlüğü ile birlikte çalışma tarihinin belirlenmesi ile kurum psiko-sosyal yardım servisi refakatinde gerçekleştirilmesi uygun bulunmuştur. Araştırma tamamlandıktan sonra sonuçları ve varsa önerilerin bir rapor halinde bir CD ortamında olmak üzere iki örneğini Genel Müdürlüğümüze gönderilmesini gerekmektedir.

Çocukların topluma kazandırılmasına yönelik sürdürdüğünüz çalışmalarınızdan dolayı teşekkür eder, bilgilerinize rica ederim.

Nizamettin KALAMAN
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür

T.C.
Adalet Bakanlığı
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İzmit - 27.5.2010
İzmit - 1616 - 2010

Kurum Yürüt. No: 05330 ANKARA
Telefon: (0312) 706 11 17 - 204 15 98 Faks: 223 97 44 - 223 60 07

Aktarılan: Müfettiş İsmail H. ÇANGÖZÜ Şe.Md.
E-posta: icsm@adalet.gov.tr Elektronik Adı: www.adalet.gov.tr

EK 3. ÖLÇEĞİ UYARLAMA İZİN BELGESİ

Kimden: "Alan Leschied" <leschied@uwo.ca>
Kime: <lbal@cu.edu.tr>
Bilgi: "Dr.Stephan Butler" <stephen.butler@ucl.ac.uk>
Gönderme tarihi: 04 Mart 2009 Çarşamba 02:11
Konu: RE: ABAS

Lili - thank you for your note – and I am certain you an use the BAS – I am copying Dr. Stephen Butler on this reply – Stephen could you send a current version of the BAS to Lili...

Best wishes in your research and work Lili

Alan

From: Lili Bal [mailto:lbal@cu.edu.tr]
Sent: Tuesday, March 03, 2009 5:34 AM
To: Alan Leschied
Subject: ABAS

-----Original Message-----

Dear Mr. Leschied,

I'm writing for Antisocial Beliefs and Attitudes Scales(ABAS). I'm a research assistant in Turkey, the University of Cukurova department of Primary School Education.

I'm writing for the scale "Antisocial Beliefs and Attitudes Scales(ABAS)" developed by you as I would like to use it in my research thesis, for I want to adapt it to Turkish culture.

Would you mind if I made use of ABAS?

I am looking forward to hearing from you soon.

Sincerely yours.

Research Assistant
 Lili BAL

Kimden: "Dr.Stephan Butler" <stephen.butler@ucl.ac.uk>
Kime: <lbal@cu.edu.tr>
Gönderme tarihi: 04 Mart 2009 Çarşamba 16:51
Ek: ABAScale70 doc: ABAS.pdf

Dear Lili,

That would be fine. We are just going through a standardisation project on a UK sample, both normative and youth offenders, so it would interesting to learn how you adapt it and what you find. This is a copy of the recent version 70 items version following publication of the paper.

Best wishes
 Stephen

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı : Lili BAL
Doğum Tarihi/ Yeri : 04.08.1982/ Antakya
E-posta : ibal@cu.edu.tr

ÖĞRENİM DURUMU

2008-2010: Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği ABD.
2004-2008: Lisans, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği ABD.
1999-2002 : Ön Lisans, Çukurova Üniversitesi, Kadirli MYO, Bilgisayar Programcılığı, Adana.
1996-1999 : Lise, Şemsettin Mursaloğlu Lisesi, İskenderun/ Hatay
1993-1996 : Ortaokul, İskenderun Beş Temmuz Ortaokulu, İskenderun/ Hatay
1988-1993 : İlkokul, Riyad Büyükelçiliği İlköğretim Okulu, Riyad / Suudi Arabistan

İŞ DENEYİMİ

2008- ... : Araştırma Görevlisi, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği ABD.